Ժ ՏԱՐԻ 2459 ԹՈՒԱԿԱՆ ՀԱՅՈՑ 28 ԱՐԵԳ 4384 4 ԱՊՐԻԼ 1892 19 ՌԱՄԱԶԱՆ 1309 ՇԱԲԱԹ

ԱՐԵՒԵԼՔ
ՕՐԱԳԻՐ
Քաղաքական եւ Ազգային

20 ՓԱՐԱ.

ՆԱՄԱԿ ԿԱՄ ՈՐ ԵՒ ԻՑԷ ԳՐՈՒԹԻՒՆ ՊԷՏՔ Է ՈՒՂՂԵԼ
ԱՌ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՐԵՒԵԼՔ ՕՐԱԳՐԻ

Direction du journal AREVELK
Galata, CONSTANTINOPLE

20 ՓԱՐԱ.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Les annonces sont reçues
AUX BUREAUX DU JOURNAL

Այսօրուան Արեւելքի բովանդակութիւնն է.

ՕՏԱՐ ԾԱՂԿՈՒՆՔ-ԿԱՐՄԻՐ ԾԱՂԻԿԸ (Բանաստեղծութիւն)
Թ. ԹԻՐՔԵԱՆ

ԱՆՏԻՊ ՆԱՄԱԿ
Պ. ԴՈՒՐԵԱՆ

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ ԵՒ ՆՈՐԱ ՄԱՍՆԱԿԻ ՕԳՏԱԿԱՐՈՒԹԻՒՆՔՆ ՄԵԶ ՀԱՄԱՐ
Տ. ՇԱԼՃԵԱՆ

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ
Փ. Վ.

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՆՇՄԱՐ ՄԸ. Քրիստոս ո՛ր լեզուաւ խօսեցաւ.
Դ. ԽԱՉԿԵԱՆ

ԿԱՐԱՒԱՆՆ ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԷՋ (Բանաստեղծութիւն)
Տ. ՉՐԱՔԵԱՆ

ՀԱՅՈՑ ԹԱՏՐՈՆԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԸ ԹԻՖԼԻԶՈՒՄ
ՎՐԱՍՏԱՆՑԻ

ԳՈՅՆԵՐԸ՝ ԿԱՐՄԻՐ-ԳՈՐՇ (Բանաստեղծութիւն)
ՍԱՂԱՄԱՆԴՐ

ՉԻՔԱԿՕ. ԳՈՂՈՄՊԵԱՆ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ (Մասնաւոր թղթակցութիւն Արեւելքի)

ԱՒԵՏԻՍԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Կը յիշեցունենք «Արեւելք»ի ձեռքէ գնողներուն որ չմոռնան ներկայ թերթին հետ լրագրավաճառէն պահանջել նաեւ յաւելուածը որ անջատ թուղթի վրայ տպուած է։ Ամբողջին գինը ՔՍԱՆ փարա։

Կ. ՊՈԼԻՍ, 4/16 ԱՊՐԻԼ 1892

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՔ

Քաղաքական կացութիւն

ԶԱՏԻԿ 1892Ի

1892ի Զատիկը տօնելու համար ամէն քրիստոնեայ ազգեր միացած են։ Արեւելեան Եկեղեցին եւ Արեւմտեան Եկեղեցին այս տարի նոյն օրը Զատիկ կը բռնեն։ Ուստի, Զատկական արձակուրդը կը տեւէ Նեւայի ափունքէն մինչեւ Սէնի եզերքն, եւ բողոքական Անգլիա որ ուրիշ ամէն քրիստոնեայ ազգի չափ նախանձախնդրութեամբ եւ ջերմեռանդութեամբ կը յարգէ Զատիկն, եւրոպեան ընդհանուր արձակուրդին կը մասնակցի։ Ամէն կողմ խորհրդարանք դադարեալ, նախարարք ցրուեալ, վեհապետք պետական գործերու առժամապէս հանգիստ տուած, պատրաստուած են հոգեւոր ու մարմնաւոր կատարեալ անդորրութեան մէջ տօնել Քրիստոնէութեան ամենամեծ տօնը։ Քաղաքականութիւնն եւս կարծես շնորհ կ'ընէ պահիկ մը, եւ հրատապ խնդիրներ չեն զբաղեցներ միտքերն։ Անգլիոյ մէջ քաղաքական վիճաբանութիւնք չպիտի սաստկանան մինչեւ որ Երեսփոխանութիւնը չլուծուի։ Ֆրանսա Եկեղեցւոյ եւ Պետութեան յախտենական խնդրովը կը յուզուի տակաւին, բայց Տահոմէի փոքրիկ պատերազմը վրայ կը հասնի Պ. Լուպէի նորակազմ նախարարութեան դէմ գրգռելու համար ո՛չ միայն Արմատականներն, իւր բնական թշնամիներն, այլ եւ Միապետականներն, որք մի կողմէ հանրապետական հակակղերային տնօրէնութիւններն հարուածելու բնական տրամադրութեան եւ միւս կողմէ Հանրապետութիւնն իբրեւ օրինաւոր կառավարութիւն ճանչելու պապական պատուէրին մէջտեղ չուարեալ դիրք մ'ունին, որով օր մը ի նպաստ կառավարութեան կը քուէարկեն, հետեւեալ օրն ընդդէմ կառավարութեան։ Գերմանիոյ մէջ նախարարական եւ խորհրդարանական կացութիւնն անհաստատ է, յորմէ հետէ կառավարութիւնը խոհեմութիւն համարեց կրթական նոր օրէնքին նկատառութիւնն առաջիկային վերապահել։ Ռուսիա իւր սովուն հետ կը զբաղի դեռ եւս, միանգամայն իւր սպառազինութեանց հոգ տանելով, որք ամբողջանալէ հեռի են, եւ հետեւապէս գործօն քաղաքականութիւն մը առ այժմ չպաստուիր։ Զրոյցներ կան գերմանեւռուսական համաձայնութեան մը, բայց Ռուսիոյ թէ՛ արտաքին գործոց եւ թէ ելմտական գործոց նախարարներուն ծանր հիւանդութիւնք արգելք են բանակցութեանց, եւ արդէն նախարարաց խորհրդոյ դահերէցին եւս հիւանդութիւնը վրայ հասնելով, ռուս նախարարութիւնը ֆիզիքական տկարութեամբ կազմալուծեալ վիճակ մը առած է։ Իտալիա իւր ելմտական անձկութեամբ կը պարապի, որ նախարարական տագնապ մը յառաջ կը բերէ, բայց նոր վարչութիւն մը կազմելու հոգն եւս կը յանձնուի արդի վարչապետ Ռուտինի մարքիզին, եւ ելմտական նախարար ու քաջ՝ անտեսագէտ Պ. Լուծծադիի անյաջողութիւնն ելեւմտից բարեկարգութեան մասին՝ ընդհանրապէս տխուր տպաւորութիւն մը կը թողու։ Եթէ ուրիշ ներքին խնդիրներ չունենար իսկ, Սպանիա, թէեւ ոչ Փորթուկալի չափ, բայց դարձեալ շատ հոգ ընելու տեղի ունի՝ իւր անտեսական տագնապին պատճառաւ, զոր աւելի սաստկացուց Ֆրանսայի հետ իւր մաքսային խզում, որ կ'ըսուի թէ Գերմանիոյ դրդմամբ յառաջ եկաւ։ Ֆրանսաբնակ Բրուսիացէ մը ծնեալ Ռավաշոլ անուն չարագործին բազմադիմի եղեռնագործութիւնք ոչ նուազ զբաղեցուցին հասարակաց կարծիքը, մտահոգութիւն պատճառելով հետեւանաց մասին։ Իսկ Պալքանաց կողմը կատարեալ խաղաղութիւն կը տիրէ։ Մինչ Պուլկարք կը տրամին Տքթ. Վուլքովիչի սպանման համար, եւ կ'ուրախանան նորա յաջորդին Վեհ. Սուլթանի կողմէ գտած սիրալիր ընդունելութեան համար, Ռումանք կը խորհին իրենց գահաժառանգն ամուսնացնել Էտիմպըրկի դքսին աղջկանց միոյն հետ, որով եւ Մեծ Տէրութեանց հետ խնամութեան կապեր հաստատել։ Եգիպտոսի զարգացեալ վիճակն ընդհանուր բերկրութիւն կը պատճառէ, եւ Վեհ. Սուլթանին հրովարտակը կարդացուելով, Նորատի Խտիվ Ապպաս փաշայի իշխանութիւնը վերջնական նուիրագործումն կ'ընդունի։ Միացեալ Նահանգները կը զբաղին փառաւոր Աշխարհահանդէս մը կազմել ի Չիքակօ, եւ միւս կողմէ արծաթ մետաղին գինը բարձր բռնելու խորհրդարանական եւ դանձային զուր ջանքեր կ'ընեն։ Դրամի սակին խնդրն ալ կը ցուցնէ հրապարակաց վրայ արամագրելի դրամադլխոց առատութիւն, եւ շնորհիւ խաղաղութեան պահպանման՝ վստահութեան տակաւ վերադարձը վերջին տագնապներէն ետքը։

Ասիոյ կողմը, Պարսկաստանի մէջ ծխախոտի հաստատեալ Ռէժին ընդունելութիւն չգտնելով կը ջնջուի, Ճաբոն իւր երկրորդ Խորհրդարանը կ'ընտրէ՝ Ամերիկայէն փոխ առնուած ընտրական ծայրայեղ բարքերով, Չին հազիւ կը դոցէ Բեքինի դէմ յարուցեալ զաւառային ընդարձակ շարժումը, Թօնքինի մէջ նոր գժուարութիւնք կը ծագին ֆրանսական տիրապետութեան դէմ, Պիրմանիոյ եւ Հնդկաց երկրաց մէջ Անգլիացիք մանր մունր շարժումներ կը խաղաղեցնեն, Հնդկաստանի մէջ ուրէք ուրեք սովու նման վիճակ մը կը տիրէ, որ պարբերական դարձած է հոն, Սիպերիոյ մէջ ռուսական քաղաքակրթութիւնն յառաջդիմութիւններ կ'ընէ, եւ Կովկասիա կը զբաղի Հայոց կաթողիկոսական խնդրով։

ԱՍԻԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

Անգլեհնդիկ լրագիրք կը հրատարակեն պաշտօնագրոյ մը թարգմանութիւնը, զոր Աֆղանստանի Էմիրը ղրկեր է ափղան ցեղապետներուն եւ երեւելիներուն։ Էմիր Ապտ-իւր-Րահման կը պատմէ այն պէտքեր որք Բէնտեհէի ռուսաֆղանեան ճակատամարտին յանգեցան, եւ կը ցուցնէ թէ ինչո՛ւ համար ինք անգլիական բարեկամութիւնը ռուսական բարեկամութենէն գերադաս կը համարի։ Կ'ըսէ թէ Ռուսք Աֆղանստանն իբրեւ Աֆղանստան չեն ուզեր ձեռք անցունել, այլ միայն իբրեւ պողոտայ մը Հնդկաստան արշաւելու համար։ Եթէ Աֆղանք Ռուսիոյ կողմը բռնեն, անգլեւռուս պատերազմին մէջ ռուսական արշաւ բանակին առաջին գծին վրայ պիտի գտնուին, եւ մասնաւոր նշանակէտ մը պիտի լինին անգլիական հրացաններուն ու թնդանօթներուն։ Ռուսք Աֆղանաց ինքնուրոյն գոյութեան չպիտի հանդուրժեն. զի Հնդկաստանի տիրելու համար Աֆղանստանը մէջտեղ կենալու չէ։ Էմիր Ապտ-իւր-Րահման այս ամէն մտածումներով անկարելի կը համարի որ Աֆղանստան բարեկամ լինի Ռուսիոյ։ Եւր Ալի Ռուսիոյ յարելով ի՞նչ օգուտ ունեցաւ Աֆղանստանի, բայց ի չարիքէ՝ թէ իրեն եւ թէ իւր երկրին։ Այս պաշտօնագիր բաւական երկար է եղեր։ Եթէ ճիշդ է պարունակութիւնը, ռուս լրագիրք տեղի չունին սպնելու թէ ռուսական ազդեցութիւնն յառաջդիմութիւն կ'ընէ Աֆղանստանի մէջ։ Էմիր Ապտ-իւր-Րահման որ ատրեկան թոշակ մը կ'ընդունի Անգլիացիներէն, զանոնք մեկէ աւելի պատճառներով գերադաս կը համարի իրենց մրցակիցներէն։

ՀՐԵԱՅ ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՔ

Ամերիկացիք կարծել կը համարին որ այսուհետեւ սխալ երեւի այն կարծիք թէ «Հրեայք չեն կարող երկրագործ լինել»։ Իրաւ է որ հասարակ հողագործութիւնն այնքան քիչ շահաբեր պարապում մ'է որ Իսրայէլի ընչաքաղց որդւոց սիրտը չի գրաւեր։ Բայց երկրագործութեան ճիւղեր կան որք երբ յարատեւութեամբ եւ արհեստի կատարելութեամբ մշակուին՝ կրնան շահաբեր լինել։ Օրինակի համար, Միացեալ Նահանգաց Քոնէքթիքըթ նահանգին մէջ Հրէից փոքրիկ գաղութ մը հաստատուած է չքեալ ագարակներու վրայ, զորս Հրեայք գներ էին՝ հազիւ վճարելով այն հողերուն վրայ կառուցեալ շէնքերուն արժէքը։ Տարի մը յառաջ, Միաց. Նահանգաց Նիւ Լընտըն քաղաքէն 2 ժամ հեռի Չեսթըրֆիլտ ագարակ մը գնեց Հրեայ մը, եւ յորէ անտի 51 ուրիշ Հրեայներ հող գնեցին անոր մօտ։ Գրնուած ագարակներն 35 անգղ. արտավարէն (մէկ անգղ. արտավար իբր 5,800 քառ. ետրա) մինչեւ 385 արտավար են, միջին ընդարձակութիւնն ըլլալով 100 արտավար։ Հրեայ երկրագործք այս հողերուն վրայ բանջարեղէն կը մշակեն Նիւ Լընտըն քաղաքին մէջ ծախելու համար, եւ ամէնքն ալ եզ, կով, ոչխար եւ այլ կենդանիներ կը պահեն ու կը շատցնեն։ Այս Հրեայք կը խոստանան հարուստ տարր մը լինել յառաջիկային։

ՀԱՅ ԲԺԻՇԿՆԵՐ ԵՒ ՆՈՐ ԴԵՂԵՐ

Կ'երեւի թէ Տքթ. Խնդիրեան շատ բախտաւոր բժիշկ մ'է։ (Անոնք անգամ որք հայ-բժշկ-ին կ'ուրանան, կը խոստովանին թէ մարդ բախտաւոր կրնայ ըլլալ։) Ճիշդ այն միջոցին ուր Տքթ. Խնդիրեանի ի կիր արկած աւելի կամ նուազ նոր մէկ դեղը, փիլոքարբին, դեղարաններ կը յուզէ, եւ լրագիրք ու մինչեւ անգամ դեղագործի համեստ աշկերտներ իբրար կ'անցունեն, փարիզէ անակնկալ վկայութիւն մը կուգայ թէ հայազգի երիտասարդ բժիշկն արուեստին նորանոր զարգացմանց հետամուտ կը գտնուի։ Տքթ. Հուտէ, Պսակաւոր (Lauréat) Փարիզի Բժշկական Վարժարանին եւ Օրֆիլայի մրցանակաւոր (Prix Orfila), ժամանակէ մ'ի վեր Փարիզի մէջ կը հրատարակէ Revue Thérapeutique des Alcaloïdes անուամբ բժշկական հանդէս մը, եւ հետաքրքրաշարժ զուգադիպութեամբ մը, այս հանդիսիս 1892 մարտ ամսաթիւը մեծադոյն մասամբ նուիրուած է նոյն այն փիլոքարբին դեղին մանրամասն քննութեան, ըստ նորագոյն դիտմանց եւ վկայութեանց բժշկական մեծադոյն հեղինակութեանց։

* *

Տքթ. Հուտէ կը պարզէ փիլոքարբինի ծագումը, կը բացատրէ անոր բնական եւ քիմիական ազդեցութիւնները, բնախօսական արդիւնքները կը մանրամասնէ, եւ կը ցուցնէ թէ ինչպէս ի կիր կ'առնուի քրտինք գոյացնելու, պաղ առնելէն յառաջ եկած տկարութիւնները դարմանելու, եւ թէ ինչպէս տնօրինելու է ի դարմանումն՝ ցնցդատապի, թոքատապի, փողացաւի, ջրալից թոքատապի, ջրգողութեան, երիկամանց տկարութեան, կեղծմաշկութեան, կանացի զանազան հիւանդութեանց, աչքի եւ ականջի կարգ մը ծանր հիւանդութեանց, նաեւ մորթի հիւանդութեանց, եւ թէ ո՛րչափ օգտակար է ձեռ խնողներուն ցաւերն ամոքելու, մետաղական նիւթերով գոյացեալ թոյներուն դէմ իբրեւ դեղթափ գործածուելու, զանազան ջղային հիւանդութեանց դէմ գնելու, ևլն։

Դեղ մը որ այչափ բազմազան կիրառութիւններ ունի, պէտք է լաւ ճանչուած ըլլայ, եւ փիլոքարբինի վրայ յարուցեալ վիճաբանութիւններն ո՛չ միայն դեղագործի աշկերտներուն այլ եւ գուցէ իրենց վարպետներուն ալ օգտակար լինին։ Տքթ. Հուտէ Doses, Formules, Mode d'Emploi գլխոյն մէջ, նշանակելով թէ փիլոքարբին ո՛ր քանակութեամբ կրնայ տրուիլ, կ'ըսէ.

«Փիլոքարբինի սովորական չափն է 1 էն 5 սանդիկրամ, 3 սանդիկրամը լինելով սովորական միջին չափն, երբ բերնէն կը տրուի։

«Ինչպէս այլ ամէն դեղանիւթոց մասին, նաեւ Փիլոքարբինի մասին մորթի տակէն ներարկումն աւելի ազդեցիկ գոլով, լաւ է սկսիլ մէկ սանդիկրամով. բայց ինչ ինչ դէպքերու մէջ օգտակար, մինչեւ իսկ անհրաժեշտ է դեղաչափը բարձրացնել 3, 4, 6, մինչեւ անգամ 8 սանդիկրամի, բան մը զոր կարելի է ընել անվտանգ՝ աստիճանաբար եւ խոհեմաբար սալով։

«Ամենէն սովորական, ամենէն գործնական եղանակն որով կը տրուի այս դեղ՝ սաստիկով ճամբով տալն է, եւ այս ճամբով ալ ամենէն պարզ ձեւն է սանդիկրամի չափով դեղահատ, հետեւեալ քանակութեամբ.

Chlorhydrate de Pilocarpine	0·50	centig.
Sucre de Lait	4·50	»
Sirop de Sucre	0·60	»

«Զօրաւոր միաձոյլ զանգուած մ'ընել 100 մասի բաժնելով, կիսական սանդիկրամից, երբ 2էն մինչեւ 10 հատ կրնայ տրուիլ։»

Երբ Տքթ. Հուտէ կ'ըսէ թէ մորթի տակէն ներարկման համար 3, 4, 6, մինչեւ 8 սանդիկրամ կրնայ տրուիլ, ամէն արուեստագէտք գիտեն թէ բերնէն կրնայ տրուիլ կրկնապատիկ, մինչեւ եռապատիկ աւելի, աստիճանաբար անշուշտ, զի մորթի տակէն ներարկուած մի բերնէն տրուած դեղէ կրկնապատիկ կամ եռապատիկ աւելի կ'ազդէ։

Եւ Տքթ. Խնդիրեան իւր հանրածանօթ դեղագրով (զոր Արեւելքի մարտ 26ի թուոյն մէջ հրատարակեցինք,) ներքին տրուելու համար տնօրինած էր Azotate de Pilocarpine 50 սանդիկրամ, 230 կրամ ջրոյ մէջ, օրն երեք անգամէն ընդ ամենայն հինգ սանդիկրամ տրուելու պայմանաւ։

* *

Բայց ի՞նչ հարկ Փարիզէ արտաքոյ կարգի վկայութեան մը սպասել՝ համոզուելու համար թէ երիտասարդ հայ բժիշկը գիտութեան եւ արուեստին պահանջմանց համաձայն գործեր է։ Չէ՞ մի որ Կ. Պոլսոյ հրապարակին վրայ հանրածանօթ քիմիագէտ վարպետ մը, Պ. Բիէռ Աբէրի, Զ. Չըլճանակի թագաւորութեան փորձարկու-քիմիագէտը, Գերմանիոյ, Աւստրիոյ-Հունգարիոյ եւ այլ դեսպանատանց քիմիագէտն եւ Օրլիէ Մէտիքօ-Ֆարմասէօթիքի տնօրէն խմբագիրն, իւր առձեռն Դեղարանութեան մէջ, որ ամէն դեղագործաց ձեռքը կը գտնուի, (Annuaire Oriental de Médecine et de Pharmacie), ցոյց տալով թէ՝ գիտութեան եւ արուեստին արդի վիճակին մէջ՝ իւրաքանչիւր դեղէ մինչեւ ո՛րչափ կրնան տալ դեղագործք, փիլոքարբինի սահմանն եւս տուած է։ Էջ 297—302, Tableau des doses maxima des principaux nouveaux remèdes գլխուն մէջ, ցոյց տալով թէ իւրաքանչիւր դեղէն մէկ անգամէն ո՛րչափ կը տրուի եւ 24 ժամու մէջ ո՛րչափ, կը գրէ.

Pilocarpinum hydrochloricum մէկ անգամէն (Singula) երեք սանդիկրամ, 24 ժամուան մէջ (Pro die) վեց սանդիկրամ կրնայ տրուիլ։

Նմանապէս Pilocarpinum Salicylicum մէկ անգամէն 3 սանդիկրամ, 24 ժամուան մէջ 6 սանդիկրամ կրնայ տրուիլ։

Եւ Տքթ. Խնդիրեան 24 ժամուան մէջ 5 սանդիկրամ միայն տնօրինած էր։

Ու եւս չմոռնանք թէ յիշեալ ցուցակը պատրաստելով, Պ. Բիէռ Աբէրի հարկ գտած է ծանուցանել թէ «Այս ցուցակիս մէջին քանակութիւնն են լո՛ւ բաղդատմամբ այն քանակութեանց զորս արտօնած են ֆրանսական, անգլիական եւ այլ երկրաց Ֆարմաքոբէ հաւաքածոյք։»

* *

—)(29)(—

ԹԵՐԹՕՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ

ԷՄԻԼ ՌԻՇՊՈՒՐ

ՍԱՆՏՐԻՅԵՌՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԳՈՐԾԱՏԱՆ ՊԱՐԻԿԸ

«Լաւ ուրեմն, օրիորդ, յարեց կառուղիղը լռութենէ մը ետք, զունդին մէջ Բիէռ Անկլատին բարեկամն ըլլալուս համար է որ Շարմիյեռնի մէջ ամէն մարդ աղէկ աչքով նայեցաւ ինծի եւ Ժան Լըկրան խկոյն բարեկամս եղաւ, վասնզի Բիէռ Անկլատի ալ բարեկամն է, թէեւ անոր մէկ ուրիշ բանն ալ պիտի ըլլայ։ Պէտք է ըսեմ ձեզ թէ Բիէռ Լըկրան սիրահարուած է, բայց խենդի պէս սիրահարուած Ժէրօմ Անկլատի աղջկան, իմացածիս նայելով շատ սիրուն աղջիկ մը—վասնզի՝ Փարիզ բնակելուն՝ ես չեմ ճանչնար զայն—։ Կ'երեւի թէ այս սէրն անցեալ տարուընէ սկսած է, երբ Օր. Կապրիէլ—այս է Բիէռ Անկլատի քրոջ անունը—քանի մը օր Շարմիյեռն եկած կեցած է եւ ժամանակէ մը ի վեր, Շարմիյեռնի մէջ շատ կը խօսուի այս ամուսնութեան վրայ։

«Զաղացպանն հարուստ է, իսկ անտառապահն հարուստ չէ. բայց միաս չունի։ Ժան Լըկրան, որ մէկ հատիկ զաւակն է, կը նկատէ որ ազնիւ, բարի, քաղցրաբարոյ, պարկեշտ մանկամարդ աղջիկ մը պատուական տանտիկին մը կ'ըլլայ եւ իրեն պէտք եղածն ալ այս է. կը նկատէ նաեւ թէ մանկամարդ աղջկան մը յատկութիւններն անհունապէս աւելի կ'արժեն քան ամենածախ օժիտ մը, եւ հիմակ, հայր Լըկրան բոլորովին իր որդւոյն կարծիքէն է։»

Կապրիէլի տժգունութիւնն անհետացեր էր եւ սաստիկ կարմրութիւն մը եկած էր դէմքին վրայ, սոսկալի մռմռք մը կը զգար ներսիդին եւ ձեռքն ուժգնապէս կը կրթընցունէր իր սրտին՝ արագ բաբախումները զսպելու համար։

Կառուղիղը քիչ մը հեռացած ըլլալով, եւ խեղճ աղջիկն ալ չի կրնալով բռնել ինքզինքն, երկար հառաչ մը արձակեց։ Ա՛հ, այս պահուս որչա՜փ կուզէր հեծկլտալ, ազատ ասպարէզ տալ իր արցունքներուն։

Կառքը զառիվերին ծայրն հասաւ, կառուղիղն իր նստարանն ելաւ եւ սարահարթին անցան քառարշաւ։

Հիմակ իրենց ելած զառիվերին զբեթէ նման զառիվայրէ մը պիտի իջնէին, որուն ստորոտը կը գտնուէր Բլէնվիլ գիւղը։

—Օրիորդ, ըսաւ կառուղիղը, մէկ վայրկենէն Բլէնվիլ պիտի ըլլանք։

Յետոյ, ձեռքովը լուսարգել մը ձեւացնելով ճակտին, նայեցաւ հեռուն եւ յարեց.

—Չեմ գիտեր թէ կը սխալի՞մ, բայց ինծի անանկ կերեւայ որ Քոռն տ'Օռի պանդոկին առջեւ հայր Անկլատը կը նշմարեմ։

Մեկէն ի մէկ Կապրիէլ այլայլեցաւ. կոկորդը սեղմուեցաւ՝ արծանի մէջ կարծես, եւ, վայրկեան մը, սիրտը դադրեցաւ բաբախելէ։ Կառուղիղն իր ձիովը կը զբաղէր, բան մը չտեսաւ։

Նմանօրինակ յուզումներ, այսօրինակ տագնապներ անցունելու է մարդ հասկնալու համար թէ որչա՜փ կը տանջուէր մանկամարդ աղջիկը։ Աւա՜ղ, անիկա սկզբնաւորութիւնն էր այն սոսկալի փորձերուն որք իրարու պիտի յաջորդէին։

Խեղճ աղջիկն աւելի մեռած քան ողջ էր երբ բլուրին ստորոտն հասան եւ կառքը կեցաւ Քոռն տ'Օռի պանդոկին առջեւ։ Բայց անմիջապէս սիրտն հանդարտեցաւ։ Կառուղիղին Ժէրօմ Անկլատ կարծած մարդն ա՛յ հոն չէր։

Կապրիէլ վար իջաւ, գինը վճարեց ըսելով թէ շատ անօթի էր եւ պանդոկ պիտի երթար քիչ մը բան ուտելու։

Իսկապէս, տարաբախտը, կը կրէր բնութեան այն անողոք օրէնքներէ մին որք մարդուս վրայ կը ծանրանան. կատարելապէս տկարացած էր անօթութենէ։ Պանդոկ մտաւ այնքան երկչոտ, այնքան տագնապած երեւոյթով մը որ պանդոկապետուհին դէպ իրեն եկաւ եւ իր ամենէն հրապուրիչ ձայնով ըսաւ նմա.

—Անուշտ ճաշել կուզէք։ Առաջին յարկին կէսք, պատուհանին հոն է եւ ուզածնիդ պիտի տամ ձեզ։

Կապրիէլ վեր ելաւ սանդուխէն, մինչ պանդոկապետուհին կը գոչէր.

—Ինծի նայէ՛, Մարթին, օրիորդը՝ պիտի ճաշէ. անմիջապէս ուզածը տո՛ւր։

Կապրիէլ, սանդուխէն վեր ելած ըլլալով, ինքզինքը Մարթինի դէմը գտաւ, որ խուց մը ցուցուց գնա, ուր երկու մարդիկ կը գտնուէին սեղանի մը շուրջը։ Իրենց ճաշը կ'աւարտէին։

Կապրիէլ մտահոգ ակնարկ մը նետած էր երկու մարդոց վրայ. բայց չէր ճանչնար զանոնք։ Սփոփանքի հառաչ մը արձակեց եւ սեղանի մը առջեւ նստաւ։ Մարթին ունեցած ուտելիքներն յայտնելով, մանկամարդ աղջկան ուզածը բերել տուաւ։

Երկու մարդիկ քանի մը վայրկեան հետաքրքրութեամբ դիտելէ ետք զայն, վերսկսան իրենց ընդհատեալ խօսակցութիւնը։

Երկու գիւղացիներ էին, արջառի վաճառական, հօրեղբայր եւ եղբօրորդի, որք տարիներէ ի վեր, այդ երկիրը կը շրջէին։ Կը պարծենային թէ Պրեթիններէն մինչեւ Թուր ամէն մարդ կը ճանչնան։ Գեթ այսքանը կրցաւ հասկնալ Կապրիէլ որ իր մտածութեանց մէջ խորասուզուած, տարտամօրէն մտիկ կ'ընէր յանկարծ։

Բայց իր ուշն եւ ուրուշը քիչ յետոյ պիտի գրաւուէր արջառի վաճառականաց խօսակցութենէն։

—Պընուա, կ'ըսէր երկու մարդոց ամենէն տարեցը, եթէ շատ յոգնած չես, ճամբայնիս կը շարունակենք մինչեւ Անժերվիլ, մէկ քանի վայրկեան Շարմիյեռնի մէջ միայն կենալով, զունդին մէջ իմ բարեկամս եւ այժմ անտառապահ եղող Ժէրօմ Անկլատին ձեռքը սեղմելու եւ գաւաթ մը օղի խմելու համար հետը։

«Իրաւ որ, շատ հաճոյք պիտի զգամ, այն պատճառաւ մանաւանդ զի հինգ տարիէ ի վեր չեմ տեսած Ժէրօմը։

«Վերջին անգամ Շարմիյեռն գտնուիլս Պրուսէն վերադարձիս էր, ուր երեսուն երկու անասուններու հօտ մը տարած էի... եւ ի՜նչ աղուոր, հաւատա, եղբօրորդիս, Սալէրի կովեր, գո՜րծ, հասկցա՞ր։

«Գտանք Ժէրօմ Անկլատին. երեւակայէ որ նախ եւ առաջ չի ճանչցաւ զիս. պէտք եղաւ որ անցածիս ցուցնեմ։

—Ա՛հ, այո, կուրծքիդ վրան ունեցած սպիդ, որ յառաջ եկած է այն նշանաւոր օրի հարուածէն...։

—Այո՛ սուրի խոլոտ հարուած մը, եղբօրորդիս, շատ կը փափագէի որ հատ մը ընդունէի անկից, եթէ գինաւոր եղած ըլլայի. վասնզի, քիչ մնաց որ պիտի սպաննուէի եթէ այն բարի եւ քաջարթ Ժէրօմը հոն չի գտնուէր ճիշդ այն պահուն եւ գնդակ մը չի զրկէր թշնամւոյն բերնին մէջ։ Բա՛ռ, ձիէն վար կ'իյնայ անմիջապէս սպաննուած։

«Բայց ամէնն այս չէր. երբ Ժէրօմ զիս պիտի վերցունէր եւ տանէր, աւասիկ ուրիշ ձիաւորներ, հինգ, քսան, երեսուն, ամբողջ խումբ մը. նշան կ'առնէին մեզի եւ կը պարպէին՝ ինչպէս կ'ընեն ճագարներու։

«Այն ատեն, Ժէրօմի միտքը կուգայ մէկ այն զաղափարներէն որք դժուարին կացութենէ կը փրկեն զմարդ։

—«Ընկե՛ր, կ'ըսէ ինծ, փամփուշտ ունի՞ս։

—«Պայուսակս լեցուն է, կը պատասխանեմ։

—«Այն ատեն, լեցուր քառապինադ, եթէ կրնաս։

—«Կրնամ, կ'ըսեմ։

«Իրաւ էր. կարծեմ թէ բաւական արիւն կորսնցուցած էի. հանդարտած էի։ Ա՛լ վէրքիս ցաւը չէի իմանար, կարծես գրիչ կորած առնես մասս կորած էի։

—«Լաւ, կ'ըսէ Ժէրօմ, կարելի եղածին չափ շուտ պիտի լեցունես դուն եւ ես պիտի քաշեմ։

«Եւ ըսածն եղաւ անմիջապէս, կանոնաւորապէս, հրաման տրուածի պէս։ Մէկ, երկու, երեք, չորս. որքան հարուած, այնքան մարդ կ'իյնայ։ Ընկերներ կը միանան մեզի։ Մարդիկը ճանճերու պէս կ'իյնան, եւ ձիե՛րը, Ժէրօմ որ հնարքը գիտէր, ձիերուն նշան կ'առնէր. խե՛ղճ կենդանիներ, սրտաշարժ բան էր. բայց կռիւի դէմ կռիւ։

«Մէկ խօսքով, եղբօրորդիս, երբ Ժէրօմ եւ ես ա՛լ փամփուշտ չունեցանք, ոտքի վրայ մնացող թշնամի չկար այլ եւս. ամէնքն ալ գետինն կամ ի փախուստ։ Մաթէն, տեսնելու բան էր թէ այդ մարդիկն ինտո՛ր կը փախչէին։

«Յաջորդ օրը, բանակին հիւանդանոցին մէջ կ'ըսուէր թէ Ժէօրմ Անկլատ զունդն ազատած էր։

(Շարունակելի)

Մեզ համար խնդիրն յաջողակ նոր բժիշկի մը դէմ արուեստակցաց և գեղարծաց ոմանց նախանձութեան կամ հակառակութեան վէճը չէ պարզապէս։ Աւելի խորունկ խնդիր մը կը տեսնենք մեր ներկայ վիճաբանութեան ներքեւ։ Բժշկութիւնը փորձառական և յառաջդիմական արուեստ մ'է, զննութիւնք, փորձառութիւնք և ծանօթութիւնք տարուէ տարի կը ճշդուին, և ի սկզբան մեծաւ զգուշութեամբ գործածուած դեղօրէից բնութիւնն աւելի աղէկ գիտցուելով, անոնց գործածութեան սահմանն ու չափն ալ կ'որոշուին ու կ'ընդարձակին։ Բժիշկ մը միայն իր ստացած վկայականով [illegible] բժիշկ չէ։ Որքան ալ յաջ[illegible] վկայուած [illegible], որքան այն լաւ բժիշկ [illegible] և արուեստ-հետամուտ [illegible]օրէական զարգացմանց։ [illegible] հետ չընթացող բժիշկն Ա[illegible]ապարտուած է եւ մնայ բժշկական արուեստակցութեան մէջ, և այնպէսոյն պիտի նայուի նոյն աչքով որով կը նայուի պարզապէս իւր խանութը չահագործող փերեզակին։ Եւ եթէ ունինք հին բժիշկներ որք վարպետ կը համարուին և ո՛չ միայն Հայոց այլ և օտարազգեաց քով համբաւ կը վայելեն, այն պատճառաւ չէ միայն որ տարիներով յառաջ լաւ սորվեր են իրենց արուեստն, այլ և զի Եւրոպայէ դառնալէն ի վեր չեն դադրած իրենց պաշտօնական արուեստին նորութեանց միշտ իրազեկ մնալու։

ՏԱՀՈՄԷՅԻ ԽՆԴԻՐԸ

Ճշմարիտ խնդիր մ'է այս, որ միտքերը սաստկապէս կը յուզէ Ֆրանսայի մէջ. զի նոյն իսկ Տահոմէի կարեւորութեան վրայ միաբանութիւն չկայ կուսակցութեանց մէջ։ Ոմանք պիտանի, այլք անպիտան կը համարին, կամ դէթ անարժան բոլոր այն զոհողութեանց զորս ընել պէտք է՝ Տահոմէի ընդգիմութիւնն ընկճելու համար։ Ֆրանսական միայն երկու տուներ, Մարսիլիացի Պօրէլլի և Ֆապռ Տեարք, գործ կ'ընեն Տահոմէի եզերաց վրայ։ Անոնք շատ լաւ կը ճանչեն զՏահոմէ, եւ Պ. Պօրէլլի փոխնդաւոր եւ անպէտ կը համարի զինուորական արշաւանք մը ի Տահոմէ։ «Պէհանզին Թագաւորը զինու զօրութեան տեղի չի տար։ Իւր զօրքեր կորովի և քաջասիրտ են, և ցյետին չունչ պիտի հետեւին Պէհանզինի։ Տահոմէցիք կը սիրեն Ֆրանսացիները, զի ծովեզերաց վրայ տեղի ունեցած պատերազմներու մէջ Տահոմէցւոց կողմը բռնած են յաճախ։ Թագաւորը գրեց ֆրանսական տուներէն միոյն թէ «կը զարմանայ որ միշտ իւր ժողովրդեան բարեկամութիւն ցուցնող Ֆրանսացիք հիմա պատերազմ կը մղեն Տահոմէի դէմ, որ զլացի երկիր մը վրայ արշաւելու պէտքն զգացած էր։»

Պ. Պօրէլլի կը յարէ թէ «Խաղաղաւէտ գործակալներ և միսիոնարներ լաւագոյն միջոցն են Տահոմէցւոց ազդելու, իսկ թնդանօթն ազդեցութիւն չունի բնաւ։ Սրդի Թագաւորին հայրն ընդունեց կաթոլիկ միսիոնարներն, որք ժողովրդեան սովրեցուցին Թագաւորին հնազանդ հպատակներ լինելու պարտաւորութիւնը։ Թագաւորը մինչեւ իսկ միսիոնարաց խօսքին անսալով քանդել տուաւ իւր մայրաքաղաքին մէջ ի տես դրուած քանի մը անվայել կուռքեր։ Բայց երբ միսիոնարք ուզեցին իրծալ, Թագաւորն ըսաւ. «Ձեզի լաւ ընդունեցի, և մինչեւ իսկ խորտակեցի այն կուռքեր զորս անպարկեշտ կը նկատէիք։ Բայց ի փոխարէն ես ալ հիմա կը պնդեմ որ մեզ ցոյց տաք ձեր Աստուածն, որպէս զի մեր կուռքերուն տեղ դնենք զայն։» Միսիոնարք այս դժուար կացութենէն ելան՝ երկոտասան Առաքելոց արձանները զրկելով, զորս Տահոմէցիք կանգնեցին իրենց մայրաքաղաքին մէջ յ'Աբոմէյ, և հոն են դեռ։

«Ֆրանսական զինուորային արշաւանք մը մեծ վտանգներու և մինչեւ իսկ աղէտներու կրնայ ենթարկել։ Ճշմարտապէս վճռական հարուած մը տալու համար, աչքէ հանելու է 30 միլիոն ֆրանք և 10,000 մարդոց պատուական կեանքը։ Պէտք պիտի լինի գրաւել Աբոմէյ, և զՊէհանզին Աֆրիկէի ներսերը մղել։ Բայց կլիմայն չարդ ու կոտոր պիտի ընէ մեր զօրքեր։ Տահոմէի համար այսպիսի զոհողութիւններ ընելն յիմարութիւն է։»

Երեսփ. Ժողովոյ մէջ, կառավարութիւնը չափազանց կարեւորութիւն չտուաւ Տահոմէի, բայց ֆրանսական ազդեցութիւնը պաշտպանելու համար Պէհանզին Թագաւորին դաս մը տալու պէտքն յիշեց, և խոստացաւ Ծնայուն երկրակալութիւններ չընել ֆրանսական արդի սահմաններէն անդին։

Ի ԼՈՆՏՈՆ

Սէլվին անուն անձն որ 1890ին Պուլօնեէ (Ֆրանսա) ի Ֆոլքսթօն (Անգլիա) բանող շոգենաւու մը մէջ օսմ. արժեթղթոց կարեւոր ծրար մը գողցած էր, ի Լոնտոն հնդամեայ բանդ աշխատութեան դատապարտեցաւ, և իւր մեղսակից Բէչ, որ խաբած էր Սէլվին, նոյն պատժոյ դատապարտեցաւ, 14 ամիս։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԿՂԵՐԸ

Կաթոլիկ երեսփոխանաց և ծերակուտականաց առաջնորդութեամբ անմիջապէս հանգանակութիւն մը բացուեցաւ ի նպաստ Մանդի եպիսկոպոս Պաժիֆօլէէ գերապայծառին, որոյ թոշակը կտրուած և ինքն ալ Պետական Խորհրդոյ յանձնուած է՝ իւր ծանուցեալ հովուականին աղթիւ։

Ի ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ

Փօքալի պէյն, Ինստուի Մահարաճան Հոլքար, հետեւելով միւս հնդիկ բնիկ իշխանաց օրինակին, մէկ մէկ հեծելագունդ կը կազմեն, անգլեւհնդիկ բանակին իբրեւ օժանդակ ծառայելու համար, ի պաշտպանութիւն Հնդկաստանի։ Քօթահի Նաւապն ալ ուղտի վրայ նստած զօրագունդ մը կը պատրաստէ նոյն դիտմամբ, և մի քանի իշխաններ մեծաքանակ գումարներ կը նուիրեն Կայսերական Կառավարութեան։

Ազգային լուրեր

Ս. Զատկի տօնին աղթիւ, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրն ազգ. պաշտօնական մարմնոյ շնորհաւորական այցելութիւնները պիտի ընդունի, ըստ սովորութեան, Զատկի երկրորդ օրը, երկուշաբթի, 6 ապրիլ, ժամ 7ին, Ազգ. Պատրիարքարանի մէջ։

Եգիպտոսի առաջնորդ Գեր. Տ. Գէորգ Ծ. վարդապետ Իւթիւճեան Զատկական տօներէն յետոյ մայրաքաղաքս պիտի գայ և աստի Ս. Էջմիածին պիտի ուղեւորի, կաթողիկոսական ընտրութեան մասնակցելու համար, իբր եկեղեցական պատգամաւոր Եգիպտոսի վիճակին։

Ցաւելով մեզ հաղորդում են, որ Թիֆլիսի վիճակում և նրանից մօտիկ Մցխեթ, Գլդան, Սագուրամօ, Աւճալ և Նախտար գիւղերում հայ քահանայ չկայ։ Հաղորդութեան կարօտ են խեղճ վրացախօս հայերը և նրանց երեխաները մկրտւում են վրաց քահանայի ձեռքով։

—Երեւանից ստացած մի քանի մասնաւոր հեռագիրներից իմանում ենք, որ մարտի 21ին Երեւանի թեմի կողմից ընտրուել են ձայների մեծամասնութեամբ Ռուբէն Ջալալեանը և Վարդան Եղիազարեանը.

Առաջինն ուրեմն պատգամաւոր է, երկրորդը նրա փոխանորդ։ Երկուսն էլ ուսումն առած և երկար տարիներ յայտնի են իբրեւ հասարակական գործերի վարժ անձինք, որոնք անտարակոյս Էջմիածինն աւելի մօտիկից ճանաչում են։

—Նոր-Նախիջեւանից. «Այստեղ շատ գոհ են մարտի 8ին Թիֆլիսում կատարուած աջող ընտրութեամբը։

«Թեմական պատգամաւորութեան թեկնածուներ են ճանաչւում բժ. Պ. Իսահակ Ալաջալեանը և Մոսկուայում ընտրուած իրաւագէտ Պ. Ա. Մամիկոնեանը։

«Սմբատ Շահազիզեանի նախկին աշակերտները պիտի հաւաքուեն և յոբելեանին մասնակցելու ձեւը որոշեն։ Այստեղ անհամբերութեամբ սպասում են թեմիս կառավարիչ Սրբազան Այվազեանին։ Ինչպէս խօսում են, Նրա նախկին աշակերտները պատրաստւում են նրան մի ալբօմ մատուցանել։»

(Նոր-Դար)

Թաղիս բնակիչներէն Մեծ. Բուլճեան Կարապետ էֆէնտիի կողակից հանգուցեալ Տիկին Նոյեմի իւր կենդանութեան յանուն Ս. Խաչի կտակած բոլանդի մասանին Թաղ. Խորհրդոյս երէկ յուղարկաւորութենէն անմիջապէս յետոյ ստացած ըլլալուն արձանագրած է զայն մասնաւոր տումարին մէջ հանգուցելոյն ի յիշատակ։

Ի Դիմաց Թաղ. Խորհրդոյ
Ս. Խաչ եկեղեցւոյ

Ատենադպիր — Ատենապետ
Գ. ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ — Գ. ՓԷՆԻՐՃԵԱՆ

3 Ապրիլ 1892, Սկիւտար

Կարապետ էֆէնտի Բուլճեան կը փութայ իւր խորին շնորհակալիքը մատուցանել այն ազնիւ անձանց՝ որք հաճեցան ներկայ գտնուիլ իւր հանգուցեալ ամուսնոյն՝ Տիկին Նոյեմի Բուլճեանի յուղարկաւորութեան տխուր հանդիսին, և սոյն դատն կորստեան համար ցաւակցութիւն յայտնեցին։

«ԱՐԵՒԵԼՔ» չպիտի հրատարակուի յառաջիկայ Երկուշաբթի և Երեքշաբթի Զատկական տօնին պատճառաւ։

Օտարին լուրեր

ՊԱՇՏՕՆԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆՔ
ԱՍՏԻՃԱՆՔ ԵՒ ՊԱՏՈՒԱՆՇԱՆՔ

Պոլսոյ վերաքննիչ ատենին ընդհանուր դատախազի օգնական անուանեցաւ Շէֆիգ պէյ, օգնական անդամ Նախնական դատարանին Բերայի։

Տրապիզոնի Թիրէպօլը գաւառակին գայմագամ անուանեցաւ Իպրահիմ Լուտֆի էֆէնտի, գայմագամ Շիրանի, և իրեն յաջորդեց Մէհմէտ Ալի էֆէնտի, գայմագամ Թիրէպօլուի։

Իւլայի առաջին աստիճան տրուեցաւ Արտաքին գործոց Նախարարութեան թարգմանութեանց ատենին Միւհիւմմէ Միւսիրի Շիւքրի էֆէնտիի։

Առաջին կարգի Մէճիտիյէ պատուանշան տրուեցաւ Ելմտական Նախարարութեան խորհրդական Գասըր պէյի։

Առաջին կարգի Մէճիտիյէ՝ ֆրանսական զօրաբանակաց առողջապահական ընդհանուր քննիչ Տօքթ. Լէօն Քօլնի։

Երրորդ կարգի Մէճիտիյէ՝ Ահեօլու Պուրկազի կառավարիչ Պ. Միլքօֆսքիի և չորրորդ կարգի Մէճիտիյէ՝ պուլկար ոստիկան-զինուորաց հարիւրապետ Պ. Տիմօքօսթօֆի։

ԵՐԿՆԻ ՍԷԼԱՄԼԸՔԸ

Սէլամլըքի արարողութիւնն երէկ տեղի ունեցաւ Համիտիյէ մզկիթին մէջ։ Վեհ. Սուլթանը միջօրէին այդ մզկիթը գնաց և ուրբաթու աղօթքը կատարէ յետոյ կայս. պալատ վերադարձաւ։

Հիւրանոցին մէջ կը գտնուէին ռուսական դեսպանն ու առաջին թարգմանը, Օսմ. կայս. Պանքայի տնօրէն Պ. Լաֆիւանդ, նոյն դրամատան գանձապետն և բազմաթիւ օտարազգի զբօսաշրջիկներ։ Ներկայից ոմանք սենեկապետ Էմին պէյի միջոցաւ արժանացան կայսերական մեծարանաց։

Հիւրանոցին առջեւ կը գտնուէին հարիւրի չափ հունգարացի զբօսաշրջիկներ, որք Վեհ. Սուլթանի մզկիթ երթալու և վերադառնալու պահուն իրենց լեզուաւ երիցս «կեցցէ՛ Վեհ. Սուլթան» գոչեցին։ Վեհ. Սուլթանը սենեկապետ Էմին պէյը զրկեց, որ յանուն Ն. Վեհափառութեան հարկեւոր մեծարանքներն ըրաւ անոնց։

ՎՍԵՄ. ԲԸՍՏՎԱՆ ՓԱՇԱ

Քաղաքապետ Վսեմ. Բըստվան փաշա տակաւին ապաքինած չըլլալով՝ երէկ չկրցաւ ներկայ գտնուիլ Սէլամլըքի արարողութեան։

ՅՈՒՆԱՑ Ս. ՊԱՏՐԻԱՐՔՆ

Երէկի Նէօլօ» կը ծանուցանէ թէ՝ Ամեն. Տ. Նէօֆիտոս Ը. Յունաց Ս. Պատրիարքն անցեալ օր Պատրիարքարանի բարձրաստիճան պաշտօնատարի մը միջոցաւ կայս. պալատ զրկեր է զատկական կարկանդակներ (չէօրէք) և ծիրանեգոյն կիթեր՝ չքեղազարդ սակառներով որք մետաքսեայ կարմիր ու ճերմակ ժապաւէններով ծածկուած էին։

Այս Զատկական նուէրները տանող անձն յանձներ է զայս առաջին սենեկապետ Վսեմ. Հաճի Ալի պէյին։

ԵԳԻՊՏՈՍ

Եգիպտոսէն կը գրեն առ Հուքէօֆ թէ Խտիվ Բարձր. Ապպաս փաշա հեռագիր մը ուղղելով առ Վեհ. Սուլթանն՝ շնորհակալութիւն մատուցած է Խտիվութիւնն իրեն յանձնուած ըլլալուն համար։

Բարձր. Ապպաս փաշա փոխադարձ այցելութեան գնացեր է Ահմէտ Էյուպ փաշայի և Ահմէտ Մուխթար փաշայի։

Կայս. պալատան լուսանկարիչ Գէորգ էֆէնտի Ապտուլլահ, որ Ահմէտ Էյուպ փաշայի հետեւորդաց մէջ կը գտնուի, կայս. Ֆէրմանի ընթերցման ու շնորհաւորական արարողութեանց հանդէսներու լուսանկարներն հանած է։

Ահմէտ Էյուպ փաշա և իւր հետեւորդք այսօր Իզզէտտին շոգենաւով Աղեքսանդրիայէն ճամբայ կելլեն մայրաքաղաքս վերադառնալու համար։

ՀՈՒՆԳԱՐԱՑԻ ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՆԵՐ

Վեհ. Սուլթանին հրամանաւ, երէկ գիշեր ի Բերա Թէբէ Պաշըի թատրոնին մէջ չքեղ համերգ մը տրուեցաւ ի պատիւ հունգարացի զբօսաշրջիկներուն։ Պարտէզն, ինչպէս նաեւ թատրոնն, ուր սեղանը պատրաստուած էր, զարդարուած էին օսմանեան դրօշակներով և բազմաթիւ լապտերներով։ Թաղապետութեան Զ. շրջանակին տնօրէն Մաճիտ պէյ, շուրջն ունենալով իւր ստորադաս պաշտօնեայները, ընդունեց հունգարացի հիւրերն, որք իրիկուան ժամ կէսին անդ ժամանեցին և առաջնորդուեցան թատրոնի սրահն ուր 73 հրաւիրելոց համար սեղան մը պատրաստուած էր։ Նուագածուաց խումբ մը Համիտիյէ քայլերգը նուագեց, զոր ներկայք յոտնկայս ունկնդրեցին և յետոյ սկսաւ համերգը։ Համերգի պահուն, որ սկսաւ ժամ մէկին, նուագածուաց խումբն անընդհատ նուագեց։

Ներկայից մին՝ Տօքթ. Զէյթարի թուրք լեզուաւ բանախօսութիւն մը ընելով թէ իրեն և թէ ընկերակցացը կողմէ շնորհակալութիւն յայտնեց՝ օսմ. կայս. կառավարութեան և մանաւանդ ազգին միջեւ կեցած բարեկամական յարաբերութեանց և մանաւանդ Վեհ. Սուլթանի այն մեծարանաց ու շնորհաց համար, որոց կ'արժանանան Կ. Պոլիս այցելող հունգարացիք։ Ներկայք երիցս գոչեցին «կեցցէ՛ Վեհ. Սուլթան»։

Մաճիտ պէյ եւս բանախօսութիւն մը արտասանեց ի պատասխանի Տօքթ. Զէյթարիի և յաւարտ այդ բանախօսութեան կրկին անգամ «կեցցէ՛ Վեհ. Սուլթան» գոչեցին։ Թէ համերգի պահուն և թէ բանախօսութեանց աւարտելուն նուագածուաց խումբը քանիս նուագեց Համիտիյէ քայլերգն, որուն ներկայք ունկնդրեցին ամենայն յարգանօք։ Սեղանն աւարտեցաւ ժամ 2ին և հրաւիրեալք մինչեւ ժամ 3 զբօսնելէ և կատարուած հրախաղութիւնները դիտելէ յետոյ մեկնեցան։

Հունգարացի զբօսաշրջիկներէ 26ն երէկ Հունգարիա վերադարձան երկրաթուղով։ 28ն եւս այսօր Պրուսա պիտի ուղեւորին զբօսական պտոյտ մը կատարելու համար։ Իսկ միւսներն այս շաբթու Երուսաղէմ և Եգիպտոս պիտի ուղեւորին։

Ասոնցմէ Տօքթ. Զէյթարի 1849 ին իբրեւ զինուորական բժիշկ ծառայած է օսմ. կայս. կառավարութեան հեծելազօրաց գունդերուն մէջ։

Երէկ Սէլամլըքի հանդիսին ներկայ գտնուող և գիշերը Թէփէ-Պաշըի թատրոնը սեղանի հրաւիրեալ զբօսաշրջիկներուն մէջ կը գտնուէր նաեւ ծանօթ կնախտաբոյժ բրոֆ. Տօքթ. Հաչէնֆելտ։

ԹԷՆՊԷՔԻԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ցայտնի է թէ Թէնպէքիի մենավաճառի ընկերութեան գործառնութիւնները պիտի կատարէ ծխախոտի Րէժիի վարչութիւնը. Վերջին անգամ արուած որոշման մը համաձայն, Թէնպէքիի Րէժին տարեկան 20,000 ոսկի պիտի վճարէ ծխախոտի Րէժին և այս գումարի 10,000 ոսկին խանիկ վճարած է։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԸՆԴԵՂԷՆՔ

Վեհ. Սուլթանն հրամայած է Ամերիկայէն երեք-չորս հազար ոսկւոյ եգիպտացորենի, ցորենի, գարիի և այլ ընդեղինաց սերմերն բերել տալ և ձրիաբար բաշխել երկրագործաց, որպէս զի Թուրքիոյ մէջ այդ ընդեղինաց տեսակը բարուքի և հիմակուընէ աւելի հասոյթ առնելու միջոցներն ապահովուին։ Այդ գումար պիտի վճարուի Երկրագործական Դրամատունէն։

Բարձր. Մեծ-Եպարքոսը կայս. սոյն իրատէն հաղորդած է Առեւտրական և Հանրօգուտ շինութեանց Նախարարութեան, որ իւր կողմէ հարկ եղած միջոցները ձեռք առած է կայսերական իրատէն գործադրելու համար։

ԱՆԱՍՆՈՑ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Կայս. Իրատէ մը հրամայած էր որ ձիերու ցեղն ազնուացնելու նպատակաւ գաւառներէն արու եւ մատակ ձիեր բերել տալով ասոնց համար յառաջիկայ յունիսին կամ յուլիսին ցուցահանդէս մը կազմակերպուի և ո և է կերպիւ վարձատրուին արու ու մատակ ձի հասցնողներէ վարձատրութեան արժանի եղողները։

Սէլանիկի գաւառական թերթին մէջ կը կարդանք թէ վերջերս այդ նպատակաւ զեկոյցներ ըլլալով նահանգին իրաւասութեանը ենթարկեալ գաւառայ, պատասխան եկած է թէ այդ ցուցահանդէսին ղրկուելու արժանի արու և մատակ ձիեր չ'կան։

Վեհ. Սուլթանն հրամայած ըլլալով որ այդ գործը ժամ առաջ ի գլուխ հանուի, Ներքին գործոց և Առեւտրական ու Հանրօգուտ շինութեանց Նախարարութիւնը գրած էր Սէլանիկի կառավարութեան որ թէ այդ նպատակի իրագործման և թէ պաճարախոի անհետացման մասին իւրաքանչիւր գաւառի համար մէկ մէկ անասնաբոյժ որոշուին։ Նոյն Նախարարութիւնք տեղեկութիւն ուզած էին նաեւ որ պաճարախոի պատճառաւ երկրագործաց վնասը գոցելու համար եթէ գոմէշներէ, կովերէ, եզներէ եւ այլ անասուններէ տուրք մը առնուի, տարեկան ո՞րչափ գումար մը ձեռք բերել կարելի է։ Նահանգին Խտարէի ժողովն եւս, յետ խորհրդակցութեան պատասխանած է Նոյն Նախարարութեանց թէ արջառներէ 40ական փարայէն առնուելիք տուրքով կարելի է տարեկան 600,000 ղրշ.ի մօտ գումար մը ձեռք բերել։ Այս գումարով նախ և առաջ տիպար-ագարակին մէջ յոխատակներու յատուկ տեղ մը յատկացնել ձիերու ցեղն ազնուացնելու համար. արջառաց ցեղն ազնուացնելու համար ալ տիպար-ախոռներ ու փարախներ շինել, Եւրոպայէն ազնիւ ցեղի պատկանող մէկ քանի ցուլեր ու կովեր բերել տալով սերունդ արտադրել և աժան գնով վաճառել ժողովրդեան։ Ամեն տարի անասնոց ցուցահանդէս մը կազմակերպել և ազնիւ ցեղէ անասուն հասցնողներէ վարձատրութեան արժանի եղողները վարձատրել։ Նկատելով որ այնպիսի նահանգի մը մէջ, որ երեք գաւառներ, 12 գաւառակներ և 2000է աւելի գիւղեր ու ագարակներ կը պարունակէ և ուր միջին հաշուով երեք միլիոն ոչխարներ ու այծեր, 250,000 եզեր, կովեր ու գոմէշներ, 50,000 արու էշեր եւ 290,000 ձիեր կը գտնուին, մէկ անասնաբոյժ մը անբաւական է, առայժմ Սէլանիկի համար՝ երեք, Սէրէզի համար՝ երկու՝ և Դրամայի համար՝ մէկ անասնաբոյժ անուանել։ Իտարէի ժողովն որոշած է նաեւ նպաստել պաճարախոէ վնասուող երկրագործաց։

Բ. Դուռն յանձնարարած է Առեւտրական ու Հանրօգուտ շինութեանց Նախարարութեան այդ մասին օրինաց ծրագիր մը պատրաստել։

ՊՈԼՍՈՅ ՔԱՐԱՓՈՒՆՔ

Պոլսոյ քարափանց ընկերութիւնն, որ վարձած էր Սիլահտար Աղա կոչուած տեղն, որոշած է այդ տեղ սալայատակ մը և փոխադրութեանց դիւրութեան համար երկաթուղի մը շինել։ Հանրօգուտ շինութեանց Նախարարութիւնն առ այդ արտօնութիւն տուած և միանգամայն գրած է Քաղաքապետութեան որ հարկ եղած դիւրութիւններն ընծայուին քարափանց ընկերութեան։

ԿԱԼՈՒԱԾԱԿԱՆ ՏՈՒՐՔ

Կայս. Իրատէ մը հրամայած է որ կալուածական տուրքէ պարտք ունեցողներն երբ չկրնան այդ պարտքը վճարել, իրենց ամառեթոշակին մէկ չորրորդ մասը վար դրուի ի հաշիւ այդ պարտուց։

«Թարիգ» ոստիկանութեան ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ Քաֆէ Քօմէրսի վերի յարկին մէջ գտնուած խաղատան վրայ։

—Կրետէի մէջ երկրագործական վարժարան մը ու տիպար-ագարակ մը պիտի հաստատուին։

—Սէրրաքի Ասանի էֆէնտի, որ լուցկիի գործարան մը հաստատելու համար մենաշնորհ ստացած էր, արտօնութիւն խնդրած է այդ գործարանը հաստատել ի Պէօյիւքտէրէ Չայըր Եէրի, սակայն մերժողական պատասխան ստացած է։ Սէրրաքի էֆէնտի երեք տեղ առաջարկած է գործարանի հաստատման համար՝ Քիւրկիւքէօյ, ի Բէնտլիք եւ կամ ի Գարթալ։ Ասոնցմէ միոյն համար արտօնութիւն առնուելուն պէս գործարանի շինութիւնը պիտի սկսի։

—Կրետէի երկրագործական յանձնաժողովն որոշած ըլլալով պտտակեններ հասցնել կղզւոյն մէջ, Սուրիոյ կողմէն տունկեր բերել պիտի տայ։

—«Հագիգաթ» կիմանայ թէ Սինոպի բանտին տնօրէնի օգնական Մահմուտ էֆ. իւր անպատշաճ ընթացից համար հաժարեցուցուած է եւ իրեն նկատմամբ քննութեանց ձեռնարկուած է։

—Երէկ գիշեր Պոլսոյ Էթեէմէզ Թաղին մէջ Աքիֆ անուն մարդ մը ինքզինքը ծանրապէս վիրաւորեց։ Ոստիկանք իմանալով հիւանդանոց փոխադրեցին զնա դարմանելու համար։ Կըսուի թէ այս անձնասպանութեան փորձին շարժառիթն է ընտանեկան կռիւ մը։

—Քաղաքապետութիւնն հրահանգ տուած է որոց որ անկ է որ իւր իրաւասութեան ներքեւ գտնուած գաւառակաց ու գիւղախումբերու մէջ պատահած մարդասպանութեան, գողութեան և այլ դէպքերն անմիջապէս հաղորդեն։

—Նախընթաց օր Թօփխանէ Թաղին մէջ կատղած շուն մը մէկ քանի մարդիկ խածած ըլլալով ոստիկանութեան պաշտօնեայք սպաննեցին այդ շունը։

—Սպարապետի Դրան դատական ճիւղը՝ կըսէ «Սապահ», մասնագիտաց յանձնախումբ մը պիտի կազմէ, այն զինուորական բժիշկներու դատերուն համար, որք գիտական խնդրոց համար հարցաքննութեան կենթարկուին։

ՑԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Պատիւ ունիմ յայտնելու Տաճկաստանի յարգոյ Հայ վաճառականներին, որ սովորականի համեմատ զարձեալ ընդունում եմ յանձնարարական (կոմիսիօներական) պայմանով վաճառելու զանազան ապրանքներ. Նաև կատարում եմ գնելու և ուղարկելու պատուէրներ. ցանկացողները կարող են պայմանների մասին դիմել ինձ՝ այս հասցէով.

Odessa, M. Mouratoff. Իսկ կովկասցիք ուղղակի Տփխիս Եղբ. Մովսեանեանց և Ընկ. գրասենեակը։ 2—5

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
ՌՕՊԻՆՍՕՆ ՔՐՈՒԶՕ
ՄԵԾՆ Ա.
ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ
ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ Ի ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ
ՍԻՄՈՆ ՓԵՏՐՈՍ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԻՀՐԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Սոյն ամենահետաքրքրաշարժ վէպը որ շատ մը եւրոպեան լեզուներու թարգմանուելէ և ամենուրեք ամենաջերմ ընդունելութիւն գտնելէ զկնի, վերջին անգամ ևս Ցունարէնի թարգմանուած՝ ու ընթերցասէր յոյն ժողովրդեան մէջ ալ ամենամեծ ընդունելութիւն գտած է, այս անգամ ամենապարզ եւ մեր ժողովրդեան ամեն դասակարգի հասկանալի աշխարհիկ լեզուաւ մը թարգմանուած ըլլալով ի Փրանսերէնէ, սկսած է արդէն թերթ առ թերթ հրատարակուիլ շաբաթն երկու անգամ, չորեքշաբթի եւ շաբաթ օրերը, եւ հրատարակուած է մինչեւ 24երորդ թերթը։

Բաժանորդագրութիւնն է ամսական 5 ղրշ. այսինքն 8 թերթի համար։ Հատը կը ծախուի 30 փարայի։

Կը գտնուին Բերայի ու Պաղճէգաբուի գլխաւոր ծխավաճառաց ու ջրավաճառաց քով, եւ ամեն կեդրոն գիւղերու մէջ, Գատըգիւղ, Կէտիկ-Փաշա, Գումգափու, Մաքրիգիւղ և ի Սամաթիա, Թրամուէյ ճամբան, «բարմագըգը» սրճարանը։

Ցանկալի է կը խնդրուի արգոյ բաժանորդներէն որ բաժանորդագին վճարած ատեննին պահանջեն «նիշ վճարման» (մարքա) մը զոր հաստատած եմք յատկապէս, առ ի դիւրութիւն և կանոնաւորութիւն գանձման եղանակին։

ԾԱՆՕԹ. — Միայն եւ միայն մեր արգոյ ազգայնոց ընթերցասէր ոգւոյն ու քաջալերութեանը ապաւինած՝ համարձակած եմ ձեռնարկել այս հրատարակութեան զոր մինչեւ վերջը, անընդհատ ու անխափան շարունակելու ապահովութիւն և երաշխաւորութիւն կ'ընծայեմք կանխաւ ինքզինքնիս գոհ մնացած համարելով այն ընդունելութենէն զոր գտած է արդէն մինչեւ 24երորդ թերթը։ ՄԻՀՐԴԱՏ ՄԻՀՐԴԱՏԵԱՆ

ՀԵՌԱԳԻՐ

ՓԱՐԻԶ, 15 ապրիլ. — Տահոմէի դէմ գործողութիւնները չորս ամսէն միայն պիտի սկսին, երբ անձրեւները դադրին որք ամեն արշաւանք անգործադրելի կ'ընեն։ Առայժմ միայն պիտի ամրացունեն նաւահանգստաց պահապան զօրքերը, մաս մը սենեկալցի հրացանաձիգներ զրկելով։

ՍԹՈՔՀՕԼՄ, 14. — Թագաւորը կը տառապի կոկորդի հարբուխէ. թեթեւ տենդ մը երեւան ելած է։

ՓԵՏԵՐՍՊՈՒՐԿ, 15. — Կը հաւաստեն թէ մինչեւ սեպտեմբերի վերջը բացարձակ հանգստի պէտք պիտի ունենայ Պ. Վիշնեկրածքի ապաքինման համար, որուն առողջական վիճակն երէկ քիչ մը աղէկ էր։

—Երէկ, Պ. Կիրսի վիճակը բաղդատաբար գոհացուցիչ էր։ Ջրալից թոքատապը տեղի տալու վրայ է։ Այսօր, հիւանդին վիճակը նորէն ծանր կերեւի։

ՖՈՒՌՆԻԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆԷՆ

ՀՌՈՄ, 15. — Իտալեւզուիցերեան առեւտրական դաշնագիրը պիտի ստորագրուի երեքշաբթի։ Այս լուր բուռն գոհունակութիւն պատճառեց։

ՓԱՐԻԶ, 15. — Այսօրուընէ սկսեալ Բըթիթ Պուրսի երեկոյեան գումարումները վերցուեցան։

Սակարան

ԴԱՂԱԹԻԱ, 4 Ապրիլ

ԸՆԹԱՑԻԿ ՓՈԽԱՆԱԿԱԳԻՐՔ	
3 ամիս Լոնտրայի վրայ	110 3/16
» Բարիզի »	22 90
Օսմանեան Պօնսօլիտէ	
Արեկ [illegible] [Միաց. Պ. Սէրի]	21 22
Բերայի մէջ »	21 25
Առաւօտեան բացուելու »	21 20 1/2
Կէս օրին	21 21
Թահվիլաթը Օսմանիէ երէկ երեկոյ	79 18
» » ժամ 3ին	79 33
[illegible]	
Փոխառութիւն Սէրի [illegible]	48
» Բ »	27 25
» Գ »	21 21
ԲԱԺՆԵՏՈՄՍԻՔ	
Օսմանեան ժէնէրալ Անգլ. Լիր.	4 12
Քրէտի ժէնէրալ » »	7 07
Պանք տը Գօնս. » »	4 10
Ըօս. Շանժ է վալէօր » »	4 15
Ռէժի » »	15 11
Թրամուէյ » »	5 92 1/2
Րումէլիի երկաթուղի Ֆր.	72 75
[illegible] Լավրիօմի Գ. Կ.	93
ԸՆԹԱՑԻԿ ԴՐԱՄՔ	
Օսմանեան ոսկի ղրշ.	100
20 փրանքնոց »	87 23
Անգլիական ոսկի »	110 08
Մարք (Գերմանական ոսկի) »	107
Իմբերիալ »	89 30
Քրիքէ »	51 40
Րուսի թղթադրամ »	8 98
Մէճ. արծաթ [տոպր.] »	108 08
Մանր արծաթ »	— —
Մէճիտիէ »	96
Թաափլըք »	20
Տօկոս [illegible] Ակչէսի »	7

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՈՐՍԱ

ՓԱՐԻԶ, 15 Ապրիլ

Ֆրանսական Րանթ 3 %	96 90
» » 4 1/2 %	105 70
Օսմանեան պօնսօլիտէ Սէրի Դ.	19 72
» երկաթուղի	73
» [illegible]	346 87
Պանք Օթօման	554 88
[illegible]	— —
Իրեէն Լիոնէ	757 50
Իտալական Րանթ 5 %	89 10
[illegible] (1890)	423 75
[illegible]	491 87
Օսմ. [illegible]	453 12
Օսմանեան [illegible]	366 25
Չեք Լոնտրայի վրայ	25 16

Լոնտոնի, Վիեննայի, Պերլինի Պորսաները և Փարիզի Բըթիթ Պուրսը գոց են տօնի պատճառաւ։

ԶԻՔԱԿՕ

ԳՕԼՕՄՊԵԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ «ԱՐԵՒԵԼՔ»Ի

ԶԻՔԱԿՕ 30 Մարտ.

50 տարեկան քաղաք մը.— Բնակիչք. բնական դիրք. կլիմա. վաճառականութիւն. վարժարանք. գրատուն. դրամատունք. Մամուլ. բնակութիւնք եւ այլն.— Ելեքտրաշարժ զբօսանաւք. Ելեքտրական երկաթուղի մը.— Եւրոպեան ազգեր ի Գօլօմպեան Ցուցահանդէս.— Մարօգցի պատգամաւորք։

Քանի որ Ցուցահանդէսի վրայ պիտի խօսինք, նախ պէտք է որ քիչ մը տեղեկութիւն տանք Ցուցահանդէսի քաղքին՝ Զիքակօի վրայ. թէպէտ եւ այս նամակս ալ խել մը թուանշաններով լեցնել պիտի ստիպուիմ, և թերեւս ոմանց անհաճոյ թուի, բայց այսպէս ընել ստիպուած եմ։ Թուանշանք մեծ կարեւորութիւն ունին և ասոնցմէ շատ մեծ օգուտներ յառաջ կուգան. գիտութեանց յառաջացումը ասոնցմով կ'ըլլայ. գիտեմ, մեզ համար գեռ գէրօի չափ նշանակութիւն չ'ունի Statistique ըսուած բանը. մեզմէ շատեր անոր ինչ ըլլալն անգամ չեն գիտեր, և թերեւս ըսեն թէ որո՞ւ հոգ. անցեալ տարի հինգ հազար հոգի մեռեր և ասոնցմէ հազարը էգ և այս ինչ հիւանդութենէն մեռած են. և վեց հազար ալ ծնած և 1500ը հազիւ վեց ամիս ապրած և մեռած են. յիրաւի այս թուանշանք մեզ համար կարեւորութիւն չունին, բայց գիտուն մը այս ջնջին թուանշանները մէկզմէկու հետ բաղդատելով, անցեալ տարուանը յաջորդ տարուան հետ համեմատելով շատ օգուտներ կ'ունենայ, և մէյ մ'ալ կը կարդաս որ այս ինչ հիւանդութենէ մեռնողներու թիւը նուազեր է. ահա

ՕՏԱՐ ԾԱՂԿՈՒՆՔ

ԿԱՐՄԻՐ ԾԱՂԻԿԸ

(Ըստ Լէ—Թայ—Բէ Զինոցայն)

Նըստեր կը բանիմ ես ժենիկ միջեկ
Բալխտակ ծաղիկ մը—սիրո՛յ ծաղիկն։
Ծըկոյթ մատս յանկարծ քիչ մը խայթեցաւ՝
Եւ ճերմակ ծաղիկն ի՛ կարմիր ներկաւ,
Այդ տժգոյն ծաղիկն որ միշտ է Նըւագ
Հիմայ կարմիր գոյնն առեր է՝ աւա՜ղ․․․։

Յանկարծ յիշեցի ես գինքն այն ատեն՝
Զի՛նք՝ որ չըդարձաւ դեռ պատերազմէն։
Այս ժամուս՝ գուցէ՝ ի՛նքն ալ կ'արիւնի․
Արտասուք աչքերէս անզուսպ կը հոսի։—
Բայց ինծ Թըւեցաւ Թէ ձի մը կ'անցնէր՝
Եւ վեր ցատկեցի՝ սրտիկս ի՛ ձեռքեր․․․։

Սիրտս էր որ յուզուած ուժով կը զարնէր՝
Եւ ինծ իւր ձիուն ոտնատրոփ կը Թուէր։
Իսկոյն մօտեցայ դարձեալ ոստայնին.
Բայց աչքէս անժոյժ արցունք վազէին՝
Կայլակ առ կայլակ՝ բանուածքիս վըրայ
Ու իրեն հիւսեցին լօղիկ մարգրտեա՜յ․․․։

Թ․ Թ․

ԴՈՒՐԵԱՆ

«Գրական վայելք մը, այդ տաղապագին նամակները» կը գրէր «Մոլորակ»՝ «Մասիս»ի վերջին Թուոյն մէջ։ Այդ գրական վայելքը կ'ընծայեմք դարձեալ մեր ընԹերցողաց, հրատարակելով ողբացեալ բանաստեղծին անտիպ մէկ նամակը․

Եղբայր իմ,

Ես որ աշխարհիս մէջ միայն երգերը շատ սիրեցի, կ'ուզեմ որ իմ վերջին շունչս ալ երգ մ'ըլլայ։

Կարապն իւր վերջին շունչին իրեն էն ներդաշնակաւոր ճիչը կ'արտասանէ, կ'ըսեն, Թող ես ալ կարապին պէս անցած ըլլամ աշխարհէս։

Ձեր գրեր վերջին ատեններս ինձ մեծ սփոփանք և ախորժ աւետեցին. հազիւ տերեւոց եւ ստուերաց տակ, հազիւ Իսկիւտարու գեղեցիկ եւ հովասուն դաշտաց ու մարգաց մէջ մէկ քանի զուարԹ պտոյտներ ըրինք, և ահա կրկին անկայ, ալ անշուշտ չկանգնելու յուսահատուԹեամբ։ Բայց, դուք գիտէք, եղբայր իմ, ձեր խօսքեր սպունգներ են, վիշտերս կը ծծեն, այո՛, գիտեմ, դուք բնաւ տխրուԹիւն չէք սիրեր, և շատ անգամ տխրուԹեան գաղափարը ծնող կամ զարԹուցանող առարկայներ չտեսնելու համար առանձին տեղեր կ'երԹաք, բայց իմ տխրուԹիւնը կը սիրէք, զի բանաստեղծական է։

Ա՜հ, քանի՜ քաղցր եկան ինձ սա խօսքեր, «Աւելի կը սիրեմ ձեր ճակտի մելամաղձոտ դալուկը դիտել քան Թէ գեղեցկի մը այտին վարդերն կամ ճակտին ադամանդներն։»

Աշխարհի մէջ սպիտակ եւ ձեզի պէս յոյս մը ըլլալ սիրեցի, ձեզի պէս երգելը սիրեցի. ո՛վ որ երգ չունի, կամ երգելը չգիտեր, զգալու ներդաշնակուԹիւնը, գեղեցկին ու սիրունին խոհականը չըշափելու քաղցրուԹիւնը չունի։

Մարդուն նշանաբանն երգն է, էն առաջին ձայնն երգն է, բնուԹիւնն ամբողջ երգ մ'է։ Այո՛, եղբայր իմ, խիստ ընտիր խօսեր էիք օր մը ինծ Թէ՝ երգը ոչ այլ ինչ է բայց եԹէ․ ․ ․ ․ ներդաշնակաւոր փունջ մը։ Այո՛, ես ալ կ'ըսեմ։

Երիտասարդ ըլլալ երգել,
Տէր ըլլալ եւ աղօԹել։

Եղբայրդ
Պ․ ԴՈՒՐԵԱՆ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՆՇՄԱՐ ՄԸ

ՔՐԻՍՏՈՍ ՈՐ ԼԵԶՈՒԱՒ ԽՕՍԵՑԱՒ

Բանասիրական աշխարհն՝ Արիստոտէլէն ու Պղատոնէն և այսր դիւցազնական ջանքեր ըրած է լեզուաց սկզբնաւորուԹեան եւ զարգացման պատճառները ճըշդելու եւ կայնս դասաւորելու համար։

Հին աշխարհի կարծիքն (մասնաւորապէս Յունաց)այս մասին նշանակուԹիւն չունի։ Մարդկութիւն(humanitatem)բառն, ի զո՛ւր գտնել կը ջանանք առ հեԹանոս իմաստասէրս։ ՄարդկուԹեան գաղափարին ընդ սփիւռս աշխարհի ծաւալմամբն էր որ ծնաւ լեզուաց հետաքննին ուսումնասիրուԹիւնը։

Եկեղեցւոյ Հայրերէն մինչեւ Լայպնից և Սպանիացին Հէրվաս (1735-1809) յոգնագիրտն անօգուտ խուզարկուԹիւնք եղան ապացուցանելու Թէ Եբրայեցերէնն էր ՄարդկուԹեան նախաւոր լեզուն։ Հերվաս համեմատելով լեզուաց յատկուԹիւնքն՝ Բանասիրական աշխարհի նոր ուսումնասիրուԹիւն մը բերաւ Թէ եբրայեցերէնն (1), քաղդէարէն, ասորերէն, արաբերէն, եԹովպերէն ու ամհարերէն միեւնոյն նախաւոր լեզուի մը ճիւղերն են ու միասին կը կազմեն ՍԵՄԱԿԱՆ (2) ԼԵԶՈՒԱՑ ԸՆՏԱՆԻՔԸ։ Եւ Շլէկէլէն ու Պոբէն մինչեւ ժամանակակից գերահռչակ բանասիրաց խորին ուսումնասիրուԹիւնքը տակաւ ամբողջացուցին [illegible]։

Ո և իցէ լեզու իւր բնագաւառն ունի։ Սեմական լեզուաց ընտանեաց բնագաւառն ալ է այն ընդարձակ երկիրն որ կը տարածուի Ասիոյ հարաւային արեւմտեան կողմը. Միջերկրականի, Տաւրոս լեռնագօտւոյն, Տիգրիսի եւ Արաբական ցամաքակղզին շրջապատող ծովուց միջեւ։

Սեմական լեզուաց ընտանեաց պատմուԹիւնն երեք շրջանի կը բաժնուի։ Առաջինն է Հին Եբրայեցերէնի շրջանն. երկրորդն՝ Արամերէն (խառնուրդ Քաղդէարէնի և Ասորերէնի) ի (Ն․ զՔս․ Դ․ դարէն մինչեւ Է․ դար Յ․ Քի) եւ երրորդն՝ Արաբերէնի (Է․ դարէն մինչեւ մեր Թուականը)։

Եբրայեցերէնը երկու շրջան կը պարունակէ. Ա․) Հին եբրայեցերէն՝ որ խօսուեցաւ և գրուեցաւ Մովսէսի Հնգամատենէն մինչեւ Նէէմիա եւ Մակաբայեցիք։ Հին Եբրայեցերէնի Դասական շրջանն, ոսկեդարը, որ փայլեցաւ Ը․ եւ Է․ դարուց մէջ, ահագին ուժով կ'երեւան Եզեկիա, Յովսիա և Եսայիա մարգարէից գրքին ներքեւ, արծուօրէն Թռուցեալ։ Բ․) Քաղդէական շրջան, յորում եբրայեցերէնն՝ Արամերէնի հետեւողուԹեամբ, կը գործածէ օտար բառեր ու ոճեր։ Այս շրջանից մէջ ստիպմամբ կ'լնան գրիչք․ Եզրաս, ՆեԹեր ու Նէէմեա ներկայացուցիչ են Արամերէնի ազդեցուԹեան (Ռընան, Սեմական լեզուք)։

Բաբելոնի ԳերուԹենէն վերջ՝ Հրեայք Եբրայեցերէնը գրեԹէ չէին հասկնար. նոցա ընԹացիկ լեզուն էր Քաղդէարէնը կամ Արեւելեան Արամերէն (3)։

Ն․ զՔս․ Զ․ դարուն, Սեմական լեզուաց ծոցոյն մէջ փոփոխում մը յառաջ կուգայ։ Արամերէնը գլած անցած ու նսեմացուցած էր Սեմական միւս լեզուները։ Եւ է՛ր այս գերազանցուԹիւնը։— Ի Միջագետս, Տիգրիսի ափունքը, Քուշեան, Սեմական, Արիական լեզուներն ի մի ձուլուելով, Արամերէնն կը մուցունէ եւ կամ յինքն կը ձուլէ միւս քոյր լեզուները։ Արամերէնն որ էր Ասորեստանի լեզուն՝ Աքեմենեանց ժամանակ իսկ իւր կարեւորուԹիւնն ու պաշտօնական հանգամանքը չկորոյս։ 1200 ամ, ինքն միայն գլխաւոր օրգանն էր Սեմական իմացական արտադրուԹեանց։

Համեմատական բանասիրուԹիւնն երկու Արամերէն լեզու կ'ընդունի. մին կը կոչուի Արեւելեան Արամերէն կամ Քաղդէարէն, Ասորեստանի եւ Բաբելոնի կողմերը խօսուած հին լեզուն, եւ միւսն՝ Արեւմտեան Արամերէն կամ Ասորերէն որ տարածուած էր ի Հիւսիսային Միջագետս և յԱսորիս։ Նաեւ Քաղդէարէն կ'անուանուի Ասորերէնով եւ Եբրայեցերէնով խառն այն գաւառաբարբառն որ յատուկ էր Պաղեստինու։ Այս Քաղդէարէնով որ Եբրայեցերէնի երկրորդ շրջանն կը կազմէ, գրուած են Եզրասի, Դանիէլի գրոց մի մասն, Միշնա, Թարկում (4) եւ Թալմուտ (5)կոչուած գրքերը, որոց վասն այս Քաղդէարէնը կը կոչուի գրոց քաղդէարէն, կամ Թարկումեան, Թալմուտեան եւ կամ Ասորա—Քաղդէական որ ՔրիստոնէուԹեան Դ․ դարուն յոյժ փայլեցաւ Քրիստոնէական Ասորերէն անուամբ, որով եղած է Ս․ գրոց Բէշիթա (Պարզ) ԹարգմանուԹիւնը։ Քրիստոնէական Ասորերէնն Նեստորականաց ազգ․ լեզուն է։

Գրոց քաղդէարէնը, Ասորւոց երկրին յատուկ լեզուն, Արամերէն անուամբ քան Եբրայեցերէնն ժողովրդականացած էր ի Պաղեստին, Թէեւ չունէր Հին Եբրայեցերէնի ազնուուԹիւնն ու վեհուԹիւն. երկարաձիգ, Թոյլ եւ աւելորդ բառերով խճողուած՝ ճապաղ լեզու մըն էր Արամերէնն։ Ոնքելոսի եւ Յովնաթանի Թարկումները մաքուր քաղդէարէնով գրուած են եւ կը կոչեն Բաբելական Թարկումք, իսկ միւսներն՝ Երուսաղեմի Թարկումք, որովհետեւ Եբրայեցերէնի և Արամերէնի խառն լեզուաւ գրուած են։ Ահա այս եբրայեցերէնի եւ արամերէնի խառն լեզուն, այսինքն ԱՍՈՐԱ-ՔԱՂԴԷԱԿԱՆԸ, [illegible], խօսեցաւ Յիսուս Քրիստոս։ Իսկ Հին Եբրայեցերէնն հազիւ կենդանի էր գիտնոց ոմանց քով, որպէս Լատին դասական լեզուն կը գործածէին Միջին դարու Հոգեւորական դասը։ Նոր Կտակարանաց ոճն, մանաւանդ Պօղոսի ԹղԹերն Ասորերէն լեզուի ազդեցուԹեամբ համակուած են։ Այն բառերն—

Տա՛լիԹա Կումի եւ Է՛լի Է՛լի լամա սաբաքԹանի—որք յիշուած են Նոր Կտակարանի մէջ՝ Ասորական բառեր են և ոչ Թէ Եբրայեցերէն։ Գործք Առաքելոց ԻԱ․ 40-էն բացորոշ կը տեսնուի որ ժողովրդական այդ լեզուն Եբրայեցերէն կը կոչուէր, որովհետեւ հրէից գործածած լեզուն սա էր, որպէս կը հաստատեն նաեւ Ասսեմանիի և ՔաԹրըմէրի խուզարկուԹիւնքն։

Յետ գրոց լեզուին, Եբրայեցերէնի բանասիրական պատմուԹիւնն երկու շրջաններ կը ներկայացնէ։ Առաջին շրջանին մէջ (Բ—ԺԲ դարերը, Յ․ Քի), Եբրայեցերէնն, արամայացած հանդերձ, Սեմական լեզուաց ընտանիքէն դուրս խորԹ բառերու (յունարէն եւ լատիներէն) կոյտ մըն էր։ Եւ Երկրորդ շրջանն է ԺԲ․ դարէն մինչեւ ցարդ, յորում նախ արաբերէն, ապա սպաներէն եւ գերմաներէն մշակեցին Հրեայք։ ԺԳ․ և ԺԴ․ դարուց մէջ, հրեայ գրիչք փորձեցին գործածել նոր Եբրայեցերէն մը, Rabbinico-philosophium, Թալմուտներէն քաղուած։

Եւ իբր վերջաբան, Հրեայք ուր եւ գաղԹեցին այն երկրին լեզուն ընդունեցին, մասնաւորապէս սպաներէն եւ գերմաներէն։

ԴԱՒԻԹ Յ․ ԽԱՉԿԵԱՆ

(1) Եբրայեցերէն քերականուԹեան առաջին հեղինակն է Ռապի-Եհուա կամ Ապուլ—Վէլիտ—Մէրիւան—Իպն—Ճանահ, ի մէջ կոյս ԺԱ․ դարու ([illegible] 1850)։

(2) Թիւս և Է․ Ռընան կը կարծեն Թէ Սեմ կը նշանակէ, [illegible], Արիա բառին նման (Ռընան, Սեմական լեզուք․ 42)։

(3) Աբրահամ Նահապետ դեռ Ուռեաց երկիրը չգաղԹած Արամերէն կը խօսէր, ինչպէս նաեւ Լաբան։

(4) Հրէ․ Թարկում, արաբ, Թէրճիմ, Թէրճիման, կը նշանակէ ՄեկնուԹիւն (Մաքս․ Միւլլէր, Գիտ․ Լեզ․ 300)։

(5) Թալմուտ (Հրահանգ) Միշնէն և կեմարայէն խմբագրեալ։ Երկու տեսակ Թալմուտ կայ Բաբելական եւ Երուսաղեմի։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

Բրոֆէսէօռ Բէգկին—Գէորգ Դ․ ի ԲէԹերսպուրկ — Մանկավարժական ուսումն ի Ռուսիա 1868 ին—Հայ ուսանողք ի Հայտէլպէրկ—Հանդիպումը—Բրօֆ․ Հէրմանի Բանսիոնը — Բէգկինի ազնուուԹիւնը եւ յորդորները—Ծերունի Բրօֆէսէօռին հոմակրանքը Հայ ԳրականուԹեան վրայ։

Անցեալ տարուայ մարտի 7 ին ռուս հասարակուԹիւնը կորցրեց մի նշանաւոր մարդ. դա էր պետական խորհրդի անդամ յայտնի գիտնական Պետր Գրիգորիեւիչ Բէգկինը։ (*)

Բոլորովին դուրս է իմ նպատակից խօսել նրա բեղմնաւոր գործունէուԹեան մասին գիտուԹեան եւ պետական ծառայուԹեան ասպարէզներում. Ես կամենում եմ միայն պատմել իմ նրա հետ ծանօԹանալուս հանգամանքները եւ երախտագիտուԹեան պարտ հատուցանել նրա յիշատակին այն մարդասիրական կարեկցուԹեան համար, որ նա ցոյց տուաւ ինձ կեանքիս մի դժուար րոպէին։ Բէգկինին մօտից ճանաչելով ես ստուգեցի, որ նա սիրում էր հայերիս։ ԵԹէ հանդուցեալի բնաւորուԹեան այդ գիծը լուսաբանելու համար ստիպուած ես լինիմ իմ մասնաւոր կեանքից մի քանի դէպքեր հրապարակ հանել, որոնցով բնաւ չէի կամենալ զբաղեցնել ընԹերցողին—Թող ներողամիտ լինին դէպի ինձ։

1866 Թ․ ես աւարտեցի ուսումս Մոսկվայի Լազարեան ճեմարանում։ Յաջորդ Թուականի յունիս ամսին գնացի Ս․ Պետերբուրգ եւ իջայ իմ սրտակից բարեկամ Պ․ Անդրէաս Արծրունու մօտ, որ շուտով պիտի Վենետիկ գնար։ Իմ նպատակն էր Գերմանիա ուղեւորուել և ես կարծում էի Թէ այդ իսկոյն կը յաջողուի ինձ. սակայն հանգամանքները հարկադրեցին ինձ առժամանակ յետաձգել ցանկուԹեանս իրագործումը։ Հիւսիսային մայրաքաղաքի հայ հասարակուԹեան մէջ մի այնպիսի ժիր կեանք էր տիրում այդ միջոցին, որ ես բնաւ չափսոսացի մնալուս մասին։ Այնտեղի հայերը սրտասլաց սպասում էին նորընտիր Գէորգ Դ․ ԿաԹողիկոսի գալըստեան։ Հասարակ և բարձրաստիճան հայ պաշտօնաւորներ, վաճառականներ, բազմատեսակ դպրոցների ուսանողներ, աշխարհական եւ զինուորական, մեծ ու փոքր—բոլորն էլ ուրախ էին, որ պիտի արժանանան տեսնել օտարուԹեան մէջ իրենց ընդհանուր Հայրապետին։ Յիշում եմ որ երբ Երջանկայիշատակը Ս․ Պետերբուրգ ժամանեց, երկաԹուղու կառատան կայարանից մինչեւ հայոց եկեղեցին ամբողջ Նեւսկիի պրոսպէկտը բռնուած էր Վեհափառ հիւրի եւեւից ընԹացող կառքերով։ Ամենաչքաւոր ուսանողն անգամ այդ օրը կառք էր վարձել, որպէս զի մասնակից լինի հանդիսաւոր Թափօրին։ Անմոռանալի է ինձ համար մանաւանդ ընդունելուԹեան այն մեծաշուք հանդէսը, որ տեղի գտաւ Լազարեան իշխանների ապարանքում, ուր մայրաքաղաքի հայ երիտասարդների կողմից Նուաստս պատիւ ունեցայ բարի գալուստ մաղԹելու Վեհափառին։ Կիրակի օրերն ասեղ ձգելու տեղ չէր մնում հայոց եկեղեցում. ամէն մի հայ ժամ էր գնում Հայրապետի արփական դէմքը տեսնելու, ազգու ձայ-

նը լսելու համար։ Պատարագից յետոյ հայ երիտասարդները հաւաքւում էին իրենց ժողովում և կարդալով, վիճելով, մտքերի տուր և առ անելով, [illegible] զարգանում էին։ Եւ ոչ միայն [illegible] դական շրջանները, հասա եւ [illegible] ուած հայ ընտանիքները դարձել էին [illegible] Թէ մի մի կղզի․ Այդպիսի ժամանակ լինելն կ'արժէր մի քանի ամիս Պետերբուրգում մնալ։

Այդ ժամանակում մանկավարժուԹեան ուսումը մի առանձին ուշադրուԹեան առարկայ էր դառնում։ Լաւագոյն ապագայ պատրաստելու, անձնուէր ուսուցիչների սերունդ կրԹելու համար դպրոցներ են հարկաւոր, իսկ դպրոցներին մանկավարժուԹեան սկզբունքներ և դրանցով գիտակցաբար առաջնորդուող մանկավարժներ։ Եւ ահա տեսնում ենք որ յատկապէս վաԹսունական Թուականներին այդ ուսումն սկսում է ծաղկել Ռուսաստանում։ ՄանկավարժուԹեան նոր գրքեր, նոր լրագիրներ են լոյս տեսնում. յառաջ են գալիս շնորհալի մարդիկ, որոնք շտապում են տարածել ժողովրդի մէջ Եւրոպայի և մանաւանդ Գերմանիայի մշակած մանկավարժական դրուԹիւնները, եւ դրանք իսկոյն արձագանք են գտնում ամէն տեղ։ Այժմեայ սերունդը դժուար Թէ կարող լինի երեւակայել, Թէ ի՛նչ ազդեցուԹիւն էին գործում այն ժամանակուայ երիտասարդուԹեան վրայ Բէգկինի, Ուշինսկու, Պալուլսօնի, Վէսսէլի եւ ուրիշ մանկավարժների գրաւոր և բանաւոր խօսքերը։ Մանկավարժական նոր մտքերը գրչով տարածելուց զատ այդ ընտիր մարդիկն աշխատում էին նա՛եւ հրապարակային դասախօսուԹիւններով ու պայքարներով գրաւել հասարակուԹեան ուշադրուԹիւնը յօգուտ իրենց առարկայի։ Այդ նպատակով նրանք կազմել էին մի մանկավարժական ընկերուԹիւն, որի ժողովներին կամ երեկոյԹներին ամէն մարդ կարող էր ներկայ լինել։ Ուրիշ հայ երիտասարդների հետ ե՛ս էլ սիրով յաճախում էի այնտեղ։ 1867-68 Թուին ժողովի նիստերը լինում էին Բէգկինի նախագահուԹեամբ։ Ստէպ տեսնելով այդ ծերունուն, ստէպ լսելով նրա Թէեւ ոչ փայլուն, սակայն իմաստալի եւ ամէնքի վրայ խոր ազդող ճառերը,—ես սովորել էի յարգել նրան, բայց դեռ հեռը ծանօԹ չէի։ Այդ միջոցին նա համալսարանի պրոֆէսօր էր եւ ռեկտոր։

Վերջապէս 1868 Թուի գարունը հասաւ եւ փաղուցուայ փափագս կատարուեցաւ—ես Գերմանիա գնացի, և նախ Բէռլին։ Այդ միջոցին Պրուսիայի մայրաքաղաքում բաց ի Պ. Մինաս Տէր Մկրտչեանից ոչ մի հայ ուսանող չկար։ Ես դեռ ոչ խօսում էի Գերմաներէն, ոչ էլ հասկանում այդ լեզուն. բայց եւ այնպէս Տէր Մկրտչեանի հետ մի քանի անգամ գնացի համալսարան՝ ականջս օտար լեզուի ձայներին վարժեցնելու համար։ Մի օր մինչ ես նստած էի Կանտի փիլիսոփայուԹիւնն աւանդող պրոֆեսօրի լսարանում, յանկարծ այնտեղ մտաւ Բէգկինը եւ հասարակ ուսանողի պէս նստարանի վրայ տեղ բռնեց։ Ինձ շատ դուր եկաւ այդ խոնարհուԹիւնը, որով մի ներհուն ռուս գիտնական գալիս էր բան ուսանելու աւելի հմուտ գերմանական գիտնականից։ Այդպիսի բան ես չէի տեսած Ռուսաստանում, եւ նորուԹիւնն ինձ զարմացրեց։ Յետոյ միայն իմացայ ես, որ Գերմանիայում այդ տեսակ խոնարհուԹիւնը սովորական երեւոյԹ է. այնտեղ նոյն իսկ գիտնականների մեծագոյնը՝ տիեզերահռչակ Ալեքսանդր Հումբոլտն ամօԹ չէ համարել եօԹանասունամեայ ալեզարդ հասակում գնալ ուսանել յատուկ իւր նախկին աշակերտի, որ իրենից աւելի ծանօԹ է եղել [illegible] գիտուԹեան [illegible] եւ է ճիւղին։

Բեռլինը մի վաղանցուկ իջեւան էր ինձ համար։ Ես հէնց սկզբից մտադիր էի Հայդելբերգ գնալ Ստոյ մանկավարժի մօտ պարապելու համար. Գերմանական գիտուԹեան այդ երեւելի միջավայրում արդէն կային մի քանի հայ երիտասարդներ և ես ուզում էի միանալ նրանց հետ։ Այնտեղ էր եկել Վենետիկից և Անդրէաս Արծրունին, որ հաղորդել էր ինձ իւր հասցէն։ Աբեղեանի եւ միւսների հասցէները արդէն առաջուց գիտէի։

Հայդելբերգ հասայ յուլիս ամսին՝ մի պայծառ կիրակի օր։ Թէեւ հակառակ հիւրանոցում Թողնելով՝ ես իսկոյն գնացի ծանօԹ և անծանօԹ ազգակիցներիս տեսնելու։ Ես չէի գնում—Թռչում էի։ Բաղխեցի մէկի դրան հնչակը—պատասխանն առաջ, Թէ պարոնը տանը չէ. քաշեցի միւս հնչակը—տանտիկինն երկար պատասխան տուաւ, Թէ նրա պարոնն էլ տանը չէ։ Գնացի երրորդի մօտ—տանը չէր, չորրորդի մօտ—դա՛ էլ չկար։ Մի կողմից հայ պարոնների կորչելը, միւս կողմից գերմաներէն լաւ չհասկնալս, որ արգելում էր ինձ հասու լինել, Թէ ի՛նչ էին ուզում բացատրել ինձ բարի [illegible] ու տանտիկինները, վերին աստիճանի զայրացնում էր ինձ։ Ես այսքան միայն կարողացայ իմանալ, որ հայ երիտասարդները, տօն օրերի պատճառով, միասին գնացել են Մանհայմ, այնտեղից էլ չգիտեմ ո՞ւր։ Ոչ մի հայ չէր մնացել Հայդելբերգո՛ւմ։

Ես նման էի ծովի յատակն ընկած մարդու։ Հրաշալի Հայդելբերգը սեւացաւ աչքիս առջեւ։ Տխուր սրտով վերադառնում էի դէպի հիւրանոցը։ Օրն երեկոյանալու վրայ էր։ Հայդելբերգի առաջին փողոցը լիքն էր զուարԹ բազմուԹեամբ։ Տօնական հագուստներով պճնուած ժողովուրդը շտապում էր գնալ [illegible] վերձակայ սարի վրայ կանգնած հին դղեակը, ուր նուագահանդէս պիտի լինէր։ Նրանք ուրախ էին, իսկ ես պատրաստ էի լաց լինել տրտմուԹիւնից։ Տեսնել այդ-

քան ժպտերես մարդիկ, լսել նրանց խընդագին ձայները եւ այդ ահագին բազմուԹեան մէջ չունենալ ոչ մի ծանօԹ հոգի,—այդպիսի վիճակ նա՛ միայն կ'ըմբռնէ, ով որ գէԹ մի ժամ իւր կեանքում մենակ է մնացել օտարուԹեան մէջ։ Նոյն ես ոչ Թէ մի ժամ կամ ժամեր, այլ գուցէ [illegible] կամ շաբաԹներ պիտի մաշուէի, որովհետեւ [illegible] յայտնի չէր Թէ հայերը [illegible] երբ կը վերադառնան։ Այդտեղ ես առա մտքերի շրջանից [illegible] ինչ ասել է հա[illegible] մի օտար երկրում։ [illegible], այն էլ [illegible] երիտասարդի համար դրանից [illegible] չկայ. երանի՛ նրանց, որոնք [illegible] զգացել [illegible]։

Մռայլ տրամադրուԹեամբ յառաջ էի գնում առանց ուշք դարձնելու մօտովս անցնող բազմուԹեան վրայ, որոնք ասես Թէ ստուերներ լինէին ինձ համար։ Բայց եւ այնպէս մի խումբ, որ իմ հանդէպ էր գալիս, արդէն հեռուից ուշադրուԹիւնս գրաւեց։ Դա բաղկացած էր մօտ քսան նորատի կանանցից եւ օրիորդներից—բոլորն էլ ամառուայ գոյնզգոյն շորերով։ Նրանց հետ գալիս էր միայն մի տղամարդ և դա էր բոլորովին սպիտակ հագած, գլխին լայնաեզր [illegible] դրած մի ալեւոր ծերունի, որ ծիծաղելով խօսում էր ամէնքի հետ։

Այդ ի՛նչ երջանիկ պապ է, որին Աստուած օրհնել է այդքան սիրուն աղջիկներով եւ հարսներով, մտածեցի ես ակամայ, և երբ աչքերս վրան [illegible], սիրտս Թնդաց խնդուԹիւնից։

Ծերունին Բէգկինն էր։

Ի՞նչ կը զգայ անապատում մոլորուածը, երբ յանկարծ մի բարեկամի հանդիպի. նոյնն էլ ես զգացի՝ Հայդելբերգի մէջ այդպէս անակնկալ Բէգկինին տեսնելիս։ Ես սիրտ առայ եւ համարձակ մօտեցայ նրան։

—Պետր Գրիգորեւիչ, ասացի ես ռուսերէն, ես ձեզ ծանօԹ լինելու պատիւ չունիմ, բայց ճանաչում եմ ձեզ Ս. Պետերբուրգից, ուր շատ անգամ լսել եմ ձեզ մանկավարժական ժողովներում, եւ այդ ինձ քաջալերում է ձեզ դիմելու։ Ես մի դժուար դրուԹեան մէջ եմ։

Մարդը չուարած վրաս նայեց, հետեւ կանայքն էլ կանգ առան։ Ես յայտնեցի Բէգկինին ո՛վ լինելս, ո՛րտեղ ուսում առնելս, և չարունակեցի.

—Այժմ ուզում եմ մանկավարժուԹիւն ուսանել, դասախօսուԹիւններ լսել այստեղ եւ գերմանական դպրոցների հետ ծանօԹանալ։

—Շատ լաւ էք արել,—պատասխանեց Բէգկինը,—որ եկել էք այդ նպատակով։ Ես էլ երիտասարդուԹեանս ժամանակ այդպէս եմ արել։

—Բայց ես դեռ գերմաներէնի մէջ շատ Թոյլ եմ. կը ցանկայի իսկոյն բնակարան վարձել և առանց ժամանակ կորցնելու պարապմունքս սկսել։ Ես յոյս ունէի գտնել այստեղ ազգակիցներիս և նրանց օգնուԹեամբ կարգի բերել գործերս, բայց դժբախտաբար այս րոպէիս իմացայ, որ նրանք բոլորն էլ բացակայ են։

—Մի՛ տրտմիք, ես կ'օգնեմ ձեզ մի կերպով, ասաց ինձ Բէգկինը մարդասէր կարեկցուԹեամբ, եւ դարձաւ կանանց խմբին։ Նրանք մի քանի անգլիերէն խօսք փոխանակեցին իրար հետ, որից յետոյ տիկնայք իրենց ճանապարհը շարունակեցին, իսկ Բէգկինն ինձ հետ մնաց։

—Ուրեմն ձեզ նախ եւ առաջ մի բնակարան է հարկաւոր, ասաց նա ինձ։ Իրաւ որ լաւ չէ հիւրանոցում մնալը. համ Թանգ կը նստի, համ մենակ կը լինիք։ Եկէք ինձ հետ. գուցէ մի սենեակ ճարուի իմ բնակած պանսիոնում։

Շնորհակալութիւնս յայտնելու համար ես է՛լ խօսք չէի գտնում։

Ճանապարհին նա ինձ պատմեց Թէ իւր բնակած պանսիօնը պատկանում է Հերման պրոֆեսօրին, որ 1848 Թուականից առաջ գերմաներէն լեզուի եւ գրականուԹեան ուսուցիչ է եղել Մոսկվայի համալսարանում։

—Մոսկվայի համալսարանում Հերմանն իմ պաշտօնակիցս էր,—աւելացրեց Բէգկինը,—ստիպուած լինելով հեռանալ Ռուսաստանի սահմանից, նա հաստատուել է այստեղ եւ արդէն վաղուց մի պանսիոն է պահում։ Հայդելբերգ գալիս ես ամէն անգամ իջնում եմ նրա մօտ։ Նա ոչ ոքի չէ ընդունում իւր պանսիոն առանց մի յանձնարարականի և խիստ ընտրուԹեան. այս պատճառով նրա մօտ մուտ գտնելը բաւական դժուար է։ Այդտեղ սովորաբար բնակւում են հարուստ ամերիկացիք, անգլիացիք, Ֆրանսիացիք եւ բելգիացիք —մեծ մասով կանայք եւ օրիորդներ։ Թէպէտ պանսիոնի սենեակները գրեԹէ բոլորն էլ բռնուած են, բայց յոյս ունիմ, որ պրոֆեսօրն իմ խնդրանօք ձեզ էլ մի սենեակ կը տայ մատչելի գնով։

Հերմանի պանսիօնը մի երկյարկանի տուն էր, որ գտնւում էր Հայդելբերգի հիւսիսային ծայրում, գրեԹէ քաղաքից դուրս։ Տան եւեւը մի ընդարձակ պարտէզ կար. նրա մէջ էլ շատրուան և մարմնամարզուԹեան պարագաներ. Մենք այնտեղ մտանք։

—Սպասեցէք ինձ փոքր ինչ, ասաց Բէգկինը եւ ներս գնաց։

Ես նստայ մի ծառի տակ եւ անհամբեր սպասում էի. Քառորդ ժամ չանցած նա դուրս եկաւ տանից մի տիկնոջ հետ։

Ես ուրախ ցնծմամբ վեր Թռայ և վազեցի դէպի նա։ Նա ներկայացրեց ինձ տիկնոջը. Դա տիկին Հերմանն էր։ Բէգկինն եւ նա այսպէս էին կարգադրել իմ գործը. պանսիոնի ստորին յարկում Բէգկինին կից, բնակւում էր մի [illegible] երիտասարդ քահանայ. Բէգկինի և տիկնոջ խնդրանօք քահանան յօժարուել էր վերին յարկի սենեակն անցնել, իսկ իւրն ինձ զիջանել։

—Ուրեմն դուք իմ հարեւանն էք, ասաց Բէգկինը մի այնպիսի ուրախ ձայնով, որ կարծես Թէ շահուողը ես չէի այլ ինքը։

Բաշխանքի ներկայուԹեամբ սպասաւորները նրա բոլոր իրեղէնները մի քանի րոպէում վերեւ տարան։ Նրա սենեակն ինձ մնաց։ Սենեակի ամսական գինը՝ նախաճաշով, ճաշով եւ ընԹրիքով հանդերձ մօտ 30 Թալեր էր, ասել է Թէ շատ էժան մի այդպիսի պանսիոնում։

—Այժմ գնանք հիւրանոց եւ ձեր բաղաժն այստեղ բերենք, ասաց ինձ ծերունին։

—Պետր Գրիգորեւիչ, անչափ շնորհակալ եմ ձեր բարուԹեան համար. դուք [illegible] նեղուԹիւն մի՛ քաշէք. Ձեր [illegible] է, մնացածն էլ ես կ'[illegible] խօսքերս [illegible]

գնացինք հիւրանոց. մենք միասին [illegible] վերադառնալը [illegible] գնալն ու պանսիօն[illegible]։ Հէնց որ շորերիս [illegible] մի կես [illegible] սունդուկն եւ առձեռն պայուսակներս սենեակը դրուեցան, Բէգկինն ասաց ինձ.

—Տիկնայք սպասում են ինձ դղեակում։ Եկէք միասին այնտեղ գնանք. ես ձեզ կը ծանօԹացնեմ նրանց հետ, եւ մենք մի լաւ երեկոյ կ'անցկացնենք։

Լիւդովիկոս ԺԴ ի ժամանակ 1689 Թ. Ֆրանսիացոց Թնդանօթներով քանդուած այդ նշանաւոր դղեակի պատմուԹիւնն ես արդէն գիտէի, բայց մտքովս անգամ չէր անցել, որ առաջին անգամ Բէգկինի ուղեկցուԹեամբ պիտի մտնէի նրա մէջ։ Նա ինձ շատ հետաքրքրելի բաներ պատմեց դղեակի մասին։ Արդէն մԹնել էր և ամբոցի նիստը կազմող ծառախիտ սարի լանջից Հայդելբերգի շրջակայքը որոշակի չէր երեւում. միայն ստորոտում լուսնի լուսով պսպղում էին Նէկար գետի ոլորապտոյտ ջրերը։

Դղեակի պարտէզում մի երկու ժամ առաջ Բէգկինից բաժանուած կանայքն ու օրիորդներն իսկոյն շրջապատեցին նրան եւ նա ծանօԹացրեց ինձ ամէնքի հետ։ Նրանք այնպէս էին վարւում Բէգկինի հետ, իբրեւ մի հարազատ հօր հետ—յարաբերուԹիւնները բոլորովին մտերմական էին։ Բէգկինն անգլիերէն էր խօսում նրանց հետ, ԴրուԹիւնս սկզբում դժուար էր, որովհետեւ ես այդ լեզուն չգիտէի. բայց երբ նկատեցի, որ օրիորդներից ոմանք ինձնից լաւ չեն խօսում Ֆրանսերէն կամ գերմաներէն, սկսայ այդ լեզուներով նրանց հետ բանակցել, և բարուԹիւնն այնպէս շուտ փարատեց իմ երկիւղը, որ կարճ միջոցում ես արդէն բոլորովին ընտելացայ նրանց շրջանին։

Պարտէզում նուագածուԹիւն լսելուց եւ զբօսնելուց յետոյ մենք խմբով վայր իջանք եւ վերադարձանք դէպի տուն։ Արդէն գիշերուայ 11 ժամն էր։

Միմեանց բարի գիշեր մաղԹելիս Բէգկինն ինձ հարցրեց.

—Դուք ի՞նչպէս էք սովոր առաւօտները վեր կենալ—վա՞ղ Թէ ուշ։

—Վաղ, մանաւանդ այսպիսի ամառ ժամանակ։

—Այստեղ ես առաւօտեան 5 ժամին ոտքի վրայ եմ, ասաց Բէգկինը, և իսկոյն գնում եմ լողանալու Նէկարում։ Եւ որովհետեւ պանսիոնի հիւրերն 8 ից առաջ չեն վեր կենում եւ ընդհանուր սեղանատան նախաճաշը բաւական ուշ է մատուցվում, այս պատճառով ես խնդրել եմ մադամին, որ ինձ համար բացառուԹիւն անէ եւ իմ նախաճաշը 6 ից մինչեւ 7 ժամը պատրաստել տայ։ ԵԹէ սիրում էք առաւօտները լողանալ, եկէք միշտ միասին գնանք։ Ես կասեմ տանտիկնոջը, որ ձեր նախաճաշն էլ վաղ պատրաստուի։

—Անչափ սիրում եմ լողանալ, Պետր Գրիգորեւիչ, եւ շատ շնորհակալ կը լինիմ, եԹէ Թոյլ տաք ձեզ հետ միասին վայելել այդ զուարճուԹիւնը։

Թէեւ ցերեկուայ ճանապարհորդուԹիւնից եւ Հայդելբերգում սիրտս յուզող նախ շատ տրտում եւ յետոյ զուարԹ զգացմունքներից ես սաստիկ յոգնել էի, այսու ամենայնիւ գիշերը ես քուն չեղայ։ Առաւօտեան ես Բէգկինից առաջ վեր կացայ եւ մտայ պարտէզ։ Շուտով նա էլ դուրս եկաւ իւր սենեակից եւ գոչեց.

—Դէ գնանք լողանանք։

ԵԹէ ես բանաստեղծ լինէի, այստեղ մի երկար շեղումն կ'անէի նկարագրելու համար այն երջանկուԹիւնը, որ տիրեց հոգուս Նէկարի սիրուն ափերով առաւօտեան ժամին ման գալիս և նրա զով ջրերի մէջ լող տալիս։

Մեր նախաճաշը հսկայական ախորժակով սպառելուց յետոյ—մեզ տուել էին հաց ու կարագ, մի մի հաւկիԹ, սուրճ ու կաԹ,—Բէգկինը բոլորովին զարմացրեց ինձ իւր հետեւեալ առաջարկուԹեամբ.

—Գիտէ՞ք ի՛նչ կայ, բարեկամ. այժմ պարտէզը դատարկ է, մեզ ոչ ոք չի խանգարիլ. գնանք այնտեղ եւ փոքր ինչ գերմաներէն լեզուով պարապենք.

Ի՛նչ սրտագին շնորհակալուԹիւն որ յայտնեցի ես այն ժամանակ Բէգկինին, նոյնն էլ ամենախորին երախտագիտուԹեամբ ուղղում եմ այժմ նրա անմոռաց յիշատակին։

Ի՞նչ բան դրդեց գիտնական եւ բազմազբաղ Բէգկինին նուիրել ինձ առաւօտեան Թանկագին ժամերն եւ օգնուԹեան ձեռք մեկնել մի անյայտ երիտասարդի, որ ոչ մի բանով չէր կարող պարտաւճար լինել նրան,—եԹէ ոչ այն մարդասիրուԹեան զգացմունքը, որ բանաւոր էակի ամենավսեմ պարծանքն է։ Բէգկինն այդ միջոցին կանգնած էր իմ առջեւ ոչ իբրեւ բարձրաստիճան պետական անձն, երեւելի գիտնական, անուանի մատենագիր, այլ լոկ իբրեւ սիրտ ունեցող մի բարի մարդ։ Նրա բարձր տիտղոսներն ես մոռացայ եւ սիրեցի նրան որպէս մարդու. այդ յատկուԹեամբ գրաւեց նա ինձ, դրանով էլ կենդանի մնաց յիշողուԹեանս մէջ։

(*) Բէգկինը ծնուել էր Ռուսաստանում 1808 Թ․։ Համալսարանական ուսումն աւարտելուց յետոյ նա մի քանի ընդունակ ռուս երիտասարդների հետ պետական հաշուով գնաց Գերմանիա գիտուԹիւնների մէջ կատարելագործուելու համար։ 1835 էց մինչեւ 1849 Թ․ պրոֆէսօրի պաշտօն կատարեց Մոսկվայի կայսերական համալսարանում. 1863 Թ․ անցաւ Ս․ Պետերբուրգ եւ գրեԹէ մինչեւ իւր կեանքի վերջը ծառայեց այդ տեղի համալսարանին, իբրեւ ուսուցչապետ իրաւանց հանրագիտուԹեան։

Նրա գիտնական վաստակներից անուանի են «Իրաւաբանական յիշատակարանները», «Մանկավարժական գրադարանը», «Հէգէլի փիլիսոփայուԹեան տեսուԹիւնը», իսկ գլուխ գործոցն է «Իրաւանց փիլիսոփայուԹեան պատմուԹիւն»ընդհանրապէս փիլիսոփայուԹեան պատմուԹիւն» կոչուած ընդարձակ երկասիրուԹիւնը որի առաջին հատորները նա երկրագործական եռանդով լոյս ընծայեց ուԹսուն և երկու ամեայ հասակում։ Եւ գրանով նա մի հաստատուն արձան կանգնեց իւր համար մեռնելուց փոքր ինչ առաջ։

Կեանքիս ընթացքում ոչ մի գիրք, ոչ մի գիտնական զրուցմունք այնքան կրթիչ ազդեցութիւն չէ գործել վրաս, որքան Բէգկլինի պէս քրիստոնէական բարութեան, մարդասիրութեան և սրտի ազնուութեան կենդանի օրինակները։ Դրանց ազդած բարերար տպաւորութիւնը միշտ մնում է անջնջելի եւ ուժ է տալիս վառ պահելու մեր սրտում մարդկային իդէալի սուրբ ջահը։

—Բերէք Շիլլերի մի հատորն և սկսենք կարդալ, ասաց ինձ Բէգկլինը։

Գիրքը բերի։ Ծառի տակ պէտք փռեցինք, հանգիստ նստանք և սկսանք պարապել։ Ամեն առաւօտ հմուտ ուսուցչիս օգնութեամբ այդպէս մի մի ժամ սովորելով եւ յետոյ միակ չարքաշ բառագրամունքս, ես կարճ միջոցում լեզուին կան ընտելացայ գերմաներէն կատարելապէս։ Բէգկլինը տիրում էր եւրոպական լեզուներին՝ նա քաջ տեղեակ էր, բացի ֆրանսերէն, անգլիերէն, իտալերէն, սպաներէն լեզուներին։ Նա յորդորում էր ինձ, որ ես այդ բոլոր լեզուներով միանգամից պարապեմ։

—Բոլորը մէկ է, ասում էր նա, թէ մի լեզուի սկզբնական գիտելիքները ստանալու համար ժամանակ կորցնէք, թէ երկու երեք լեզուի։ Իւրաքանչիւր օր այդ երեքին որոշ ժամանակ նուիրելով, բոլորին էլ հաւասար կընտելանաք, որովհետեւ մէկի ուսումը հեշտացնում է միւսը։ Քանի որ դուք հրահանգվում էք միայն լեզուի մէջ եւ դեռ գիտութիւններով չէք պարապում,—լաւ չէ՞ր լինիլ որ այդ միջոցին մի քանի լեզուով զբաղուէիք։ Շատ չանցած՝ բոլորն էլ ձեզ մատչելի կը լինին եւ դուք մի անգամից երեք չորս լեզուի գոնէ տարերքը կիմանայիք։ Ես այդպէս եմ սովորել եւրոպական նոր լեզուները. ձեզ էլ նոյնն անելու խորհուրդ կըտամ։

Մինչեւ այսօր ափսոսում եմ որ չհետեւեցայ այդ խորհրդին, քանի որ Բէգկլինն անձամբ յանձնառու էր դաս տալ ինձ։ Անհամբեր չտապելով դասախօսութիւններ լսել, գերմանացոց գրականութեան ալիքների մէջ սուզուել, ես ինձ համար բաւական էի համարում եւ գերմաներէնն ու ֆրանսերէնը։ Մնացածը յետոյ էլ կարելի կը լինի իւրացնել, ասում էի ես,—ծոյլ մարդկանց փոքրոգի պատճառանք։

Բէգկլինը պատմում էր ինձ, թէ իւր Գերմանիայում ուսանելու միջոցին, երբ դեռ չատ երկաթուղիներ չկային, նա սովորութիւն է ունեցել ոտքով ճամբորդութիւն անելու։ Այսպէս նա մի գաւազան բռնած եւ պայուսակն ուսին ձգած չափչփել է գրեթէ ամբողջ Եւրոպան և գործնական կերպով հմտացել արեւմտեան նոր լեզուներին։

—Այդպէս պէտք անես, կրկնում էր նա, որ մօտիկից տեսնես օտար երկիրները, ուսանես ազգերի լեզուն եւ ճանաչես նրանց բարքն ու վարքը։

Եւ այդպիսի ուղեւորութիւններով իւր մարմինն ամրացրած, հարուստ աշխարհագիտութեան եւ կրական կեանքի ծանօթութիւն ձեռք բերած այդ առոյգ ու թարմ ծերունին, որ ի բնէ էլ բարեսիրտ էր, ամենքին հրապուրում էր հասարակութեան մէջ։ Այդ տեղ ոչ ոք չէր երեւակայել, թէ նա գրքերի մէջ թաղուած գիտնական է։ Պանսիոնի բոլոր օրիորդները թիթեռնիկների պէս թռթռում էին նրա շուրջը. նա գիտէր ամենքին զբաղեցնել, ամենքին զուարճացնել։ Եթէ պէտք էր լինում խմբովին մի տեղ գնալ, պիկնիկ սարքել,—առաջնորդը Բէգկլինն էր. եթէ ուզենային մի խաղ հնարել, պարահանդէս կամ նուագահանդէս պատրաստել, կարգադրիչը Բէգկլինն էր. Նա էր ամբողջ պանսիոնի հոգին։ Այս պատճառով էլ նրան սաստիկ սիրում էին։ Իսկ ինձ համար նա հայր էր դարձել։ Այդ միջոցին իմ հանգուցեալ հօրս ուղղած նամակներիս մէջ ես գրում էի. «Հայրիկ, Հայդելբերգում ես գտել եմ մի բարի մարդ, որ նոյնքան ինձ հայրութիւն է անում, որքան եւ դու կ'անէիր, եթէ այստեղ լինէիր»։ Բէգկլինը նկատելով, որ իրեն չատ յարգող եւ իւր լաւ ճանաչած ու սիրած մի հարուստ ամերիկացի օրիորդ ինձ հետ առանձին մտերմութիւն ունէր, ուզեց մինչեւ անգամ ամուսնական դաշնով կապել մեզ իրար հետ։ Եւ երբ ես ասում էի, թէ իմ ապագայ գործունէութեան համեստ ասպարէզն աչքիս առջեւ ունենալով՝ ես առաջուց վճռել եմ օտարազգի կին չառնել, նա տաքանալով գոչում էր.

—Ամերիկացուն աշխարհիս ծայրն էլ որ տանէք, հետներդ կ'երթայ եւ ամեն ասպարէզի վրայ ձեզ աջակից կը լինի։ Օրիորդի մասին ես երաշխաւոր եմ, և եթէ դուք չքաւոր էք, իսկ նա հարուստ,—աւելի լա՛ւ։

Սակայն վարագոյր եմ քաշում այս միջադէպի վրայ, որի նկարագրութիւնը կարող է մի առանձին վէպի նիւթ դառնալ։

Մի օր Բէգկլինն առաւօտեան պարապմունքից յետոյ սենեակս մտաւ։

Օտարութեան մէջ մայրենի լեզուս չմոռանալու համար ես տարել էի հետս մի քանի ընտիր հայերէն գրքեր։ Այստեղ կ'ասեմ, որ եթէ փոքր ի շատէ, եթէ ո՛րքան եւ իցէ տեղեակ եմ հայերէնին,—այդ տեղեկութիւնը ձեռք եմ բերել յատկապէս Գերմանիայում. Լազարեան ճեմարանը հայերէն լեզուի բաւարար հմտութիւն չէր տալիս իւր սաներին։ Այստեղ քննելու տեղը չէ, թէ ինչո՞ւ մենք Մսեր Մագիստրոսի նման քաջ հայկաբան ուսուցիչ ունենալով հանդերձ՝ հայերէն լեզուի չատ թեթեւ պաշարով էինք դուրս գալիս ճեմարանից։ Համալսարանումն էլ այդ պաշարը չէր աճում, այլ ե՛ւս աւելի նուազում էր։ Իմ աշակերտութեան ժամանակ հայոց լեզուին և յատկապէս գրաբարին իրօք հմուտ երիտասարդների թիւը Լազարեան ճեմարանում մի տասնեակի չէր հասնիլ։ Իբրեւ այդպիսիներ յայտնի էին մանաւանդ «Դեւի» քանքարաւոր թարգմանիչ վաղամեռիկ Սաղաթեանը և Գ. Ս. Շահազիզեանը, որի երեսնամեայ գործունէութեան յոբելեանը շուտով պիտի առիթ ունենանք տօնելու։

Աթոռի վրայ նստելուն պէս հիւրս ուշադրութիւն դարձրեց իմ հայերէն գրքերի վրայ եւ վերցնելով մէկը՝ հարցրեց.

—Այս ի՞նչ գիրք է։

—Դա Մովսէս Խորենացի է։

Գրքի կազմն ու տիպը չատ դիւր եկան ռուս գիտնականին, եւ նա ասաց.

—Լսած եմ դրա մասին, բայց դժբախտաբար թարգմանութիւնը չեմ կարդացած։ Իսկ սա ի՞նչ է։

Ցայանեցի գրքի անունը և կարճ պատմեցի թէ ի՛նչ է բովանդակութիւնը եւ ի՛նչ մեծ չնորքի տէր է հեղինակը։

Գիտնականի ուշադրութիւնը սաստկացաւ։

—Իսկ սրանք ի՞նչեր են, չարունակեց նա հարցնել եւ վերցրեց սեղանից Հ. Արսէն Բագրատունու «Իլիականը»։

—Դա Հոմերի «Իլիականն» է, հայերէն, երկրորդ թարգմանութեամբ, իսկ այս երկու հատորը «Ոդիսականն» է։

Բէգկլինը հիացմամբ վրաս նայեց։

—Մի՞թէ հայերդ այսպիսի կլասիկների թարգմանութիւնն ունիք, հարցրեց նա։

—Ինչո՞ւ չէ, ասացի ես և դրի նրա առջեւ Յուլիոս Կեսարի, Վիրգիլի, Տակիտոսի, Սալլուստիոսի, Միլտոնի երկերը։ Այդ բոլորի բնագիրները Բէգկլինը գրեթէ անգիր գիտէր։ Յետոյ ցոյց տուի նրան եւ մի քանի ուրիչ ընտիր գործեր եւ վերջապէս «Հայկազեան բառգիրքը»։

Բէգկլինը երկար զննեց այդ երկու ահագին հատորները։ Նա կարդում էր հայերէն բառերի դէմ նշանակուած յունարէն եւ լատիներէն խօսքերը եւ չարունակ թերթատում էր հատորները։ Նրա մատները դողում էին—կարծես թէ մի սրբութիւն էր շօշափում։

—Ես ռուսաց գիտնական եմ, գոչեց նա վերջապէս. ես համալսարանի պրոֆեսոր եմ, րէկտոր եմ, եւ ամաչելով պիտի խոստովանուիմ ձեր առջեւ, որ մինչեւ այսօրս երեւակայած անգամ չեմ, որ հայերդ այսքան հարուստ գրականութիւն ունիք։ Տարիների ընթացքում ինձ մօտ աշակերտել են բազմաթիւ հայ երիտասարդներ և—ամօ՜թ ինձ—ես չեմ իմացել, թէ նրանք ի՛նչ ազգի զաւակներ են։ Մենք ռուսներս այդպէս ենք. գիտենք՝ ի՛նչ կայ չկայ հեռաւոր աշխարհներում, բայց անմիջապէս մեր քթի տակ եղածը չգիտենք։ Հայերիդ մի մասը մեր երկրումն է, մենք ապրում ենք միասին, եւ ես մի որոշ գաղափար չունէի ձեր վրայ։ Եթէ ես այսքան անգէտ եմ ձեր վերաբերմամբ, որքա՜ն աւելի անգէտ է ռուս ազգն առհասարակ։

Եւ գալով «Հայկազեան Բառգրքին», չարունակեց։

—Ես գիտեմ թէ ի՛նչ ասել է մի այսպիսի հսկայական գործ յօրինելը։ Պետութեան ահագին միջոցներով օժտուած ճեմարանների տասնեակ տարիների ընթացքում ջանք թափել են սրա նման երկասիրութիւն գլուխ բերելու և չատ անգամ չեն յաջողել ծայր հասցնել։ Ասացէք, խնդրեմ, ո՞վքեր են այդ Մխիթարեան հայերը։

Պատմեցի Մխիթար աբբայի ո՛վ լինելն և նրա ուխտի հաստատութեան ու գործունէութեան հանգամանքները։ Զրթագցրի, որ Վենետիկի ու Վիեննայի արգոյ հարց գրականական վաստակները չատ աւելի արդիւնաւէտ կը լինէին, եթէ նրանք բոլորովին գիտութեան ծառայէին։

Բայց եւ այնպէս նրանց գործունէութեան բուն գրականական եւ գիտնական մասը, որի գեղեցիկ օրինակներն ահա տեսնում եմ ձեր սեղանի վրայ, լիակատար յարգութեան արժանի են, նկատեց Բէգկլինը։ Ես ճշմարիտ ափսոսում եմ, որ անփոյթ եմ եղել ծանօթանալու ձեր լեզուին։ Սակայն ի՛նչ կասէք դուք, եթէ լսէք, որ ես երեք անգամ Վենետիկ եմ եղել և Մխիթարեան վանքին այցելութիւն չեմ արել։ Ես չգիտէի, թէ ո՛րքեր են այդ վանքի միաբաններն եւ ի՛նչ մեծ գործ են արել գիտութեան ասպարէզում։ Այսուհետեւ ես պարտք եմ համարում նորից Վենետիկ գնալու պէս ծանօթանալ այդ պատկառելի վարդապետների հետ և յայտնել նրանց խորին յարգանքս։

Որքան աւելի էր ծանօթանում Բէգկլինը մեր հին ու նոր գրականութեան, մեր ռուսաբնակ եւ տաճկաբնակ համազգիների մտաւոր կեանքի հետ, այնքան էլ նրա համակրութիւնը դէպի մեզ աճում էր։

Ի բոլոր սրտէ փափագում եմ, ասում էր նա, որ ձեր ազգի ուսումնասիրական եռանդը, որ ճշմարիտ յառաջդիմութեան գլխաւոր գրաւականն է, զարգանայ միշտ։ Ներեցէք, եթէ ռուս գիտնականներս մինչեւ այժմ քիչ ենք նպաստել ձեր գրական գեղեցիկ ձգտումներին։

Այս խօսքերը ես հարիւր անգամ լսել եմ Բէգկլինից և յոյս ունիմ, որ նրա մահուան այս առաջին տարեդարձին ընթերցողն էլ ինձ հետ միասին կը կրկնէ «Սուրբ լինի նրա յիշատակը՜»։

Փ. Վ.

(Աւարտ)

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ

ԵՒ ՆՈՐԱ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՕԳՏԱԿԱՐՈՒԹԻՒՆՔՆ ՄԵԶ ՀԱՄԱՐ

Ա.

Ո՛չ ոք կրնայ ուրանալ թէ մանկիկն ամեն բնական ձիրք ունի իւր վրայ և իւր մէջ. բայց ի՛նչ որ կը տարբերէ զինքն կատարեալ հասակէն՝ այն իսկ է [illegible] ու [illegible], որոց առաջինն իւր կատարելութեան չէ հասած, իսկ երկրորդն որոշ ժամանակի մը կը կարօտի։ Այո՛, մանուկը խել մ'արտայայտութեանց հետ՝ նաեւ կը դիտէ, կը չափէ և կը կշռէ, մարմնոյ այլ եւ այլ ձեւերն ու կազմուածքը միմեանց հետ կը բաղդատէ իւր կերպովը, և մինչեւ իսկ կը խորհրդածէ նա իւր մտաց զարգացման սահմանին չափ. բայց ի՛նչ որ չգիտէր նա, ի՛նչ որ կը մնայ իրեն ուսուցանել, այն է՝ այդ դիտմանց ու բաղդատմանց պատճառն ու հետեւութիւնն ցոյց տալ իրեն և գոհացնել իւր զարմանքը։ Մանուկը մի եւնոյն ախորժով կը լսէ ու մտիկ կ'ընէ զանգակիկին հնչիւնն եւ մեծ զանգակներու խուլ ղօղանջիւնը, բայց չգիտեր թէ ինչո՞ւ մին նուրբ ու քաղցր եւ միւսն կոշտ ձայն մը կը հանէ. տեսած է թռչունն ու կատուն, բայց չկրնար ինքնին գտնել թէ է՞ր մին սուր եղունգներ եւ միւսը կտուց մ'ունի։ Ի մի բան մանուկ հասակի ամեն գործերն զրկուած լինելով դատողութենէ ու փորձառութենէ՝ տեսակ մը բնազդման մղումներ են իրեն համար եւ ո՛չ այլ ինչ։

Լաւ Մանկապարտէզ մը ունի ահա բոլոր այն միջոցներն՝ որք կը ծառայեն մարզել ու կոկել մանկանց գաղափարներն, ճշդել իրենց դատողութիւնն եւ նոցա առաջ դնելով բոլոր իրենց սիրելի եղող առարկայքն՝ կ'անուանէ ու կը բացատրէ զայնս, փոխանակ գրքի մը մէջէ վերացական բառերով աւանդելու, ա՛յնպէս որ մանկունք կարծելով թէ կը խաղան եւեթ՝ կ'ուսանին նաեւ խել մը բաներ, զորս սովորելու համար նախկին դրութեամբ հարկ էր սպասել քանի մը տարի եւ մեծնալ եւ քանի մը դասագրքեր փոխել։ Եւ ի՛նչ աւելի քաղցրագոյն ու հաճոյական է քան այսօրինակ դաստիարակութիւնն մանկտւոյ համար, փոխանակ այն վաղեմի ու տաղտուկ դրութեան՝ որ ա՛յնքան կը խրտչեցնէր զնոսա ուսմունքէ։

Ահա այս է եւ պարտի լինել Մանկապարտէզի մը նպատակն, որ ո՛չ այլ ինչ է եթէ ոչ՝ «բարեկարգեալ ու բոլորովին նոր եւ օգտաշատ ընտելարան» մը, որ մանկանց անհասկանալի եղող խել մը դասագրեանց տեղ ունի չատ մ'առարկայներ որք միեւնոյն բաներն աւելի ախորժով եւ աւելի օգտակարապէս կ'ուսուցանեն իրեն։ Մանուկն կը խորչէր երբեմն դպրոց երթալէ, մինչդեռ այժմ սիրով կը վազէ ու կը մտնէ Մանկապարտէզն՝ ուր ա՛յնքան նոր ու հաճելի բաներ կը տեսնէ ու կը լսէ, չզգալով բնաւ ուսանիլն, ի՛նչ որ միակ պայմանն է արդէն այս հասակին նկատմամբ. Երբեմն տղայն կը հարկադրուէր հանդարտ նստիլ, զի վախ կար գաւազանէն, որ սակայն յաճախ կը չօշափէր զինքը, զի անկարելի է լիովին սանձել մանկանց մատղաշ հասակի բնական չարժմունքն. արիւնն է որ կը չարժէ բոլոր իւր անդամները եւ կարծես թէ կ'ուզուէր կասեցնել արեան արագ ու փոփոխ ընթացքն. այժմ փափաքով պիտի երթայ նա Մանկապարտէզն, զի հոն չեն ստիպեր զինքն անչարժ ու անխօսուն նստիլ միշտ, այլ կը չարժի ու կը խաղայ առարկայի մը հետ՝ զոր կը սիրէ արդէն, կը խօսի ու կը խօսեցնէ իւր գաղափարներն, կ'երգէ ու կը պարէ. ահա այս է մանկան իղձն՝ որ երբեմն ա՛յնքան չուտ կը խեղդուէր իւր սրտին մէջ, որքան բնածին էր նա և կանխամիտ։ Եւ այս ամենուն հետ անզգալապէս կ'ուսանի ալ մանուկն։

Բ.

Բայց թէ ի՛նչպէս պէտք է վարուի նորա դաստիարակն եւ թէ ի՞նչ յատկութիւններ ունենալ պարտի այն, այս մասին եթէ ուզուի մանրամասնօրէն խօսիլ՝ և ո՛չ իսկ հատոր մը պիտի բաւէ կարծեմ մեր ամեն գաղափարներն ու համոզումները ամփոփելու։ Կը բաւականանամք միայն յայտնել որ՝ Մանկապարտէզի մը դաստիարակն պարտի ունենալ նախ՝ մեծ «համբերութիւն», երկրորդ՝ «արթուն և ուշադիր աչք» եւ երրորդ՝ համառօտ այլ հասկնալի «բացատրութեան յատկութիւն»։ Ահա այսոքիկ են երեք գլխաւոր յատկութիւնքն՝ որք կը պահանջուին Մանկապարտէզի մը խնամքն ստանձնող պաշտօնէէ մը. առաջինն ա՛յնչափ անհրաժեշտ է՝ որ, կրնամք ըսել, առանց անոր և մինչ իսկ նորա նուազութեամբն չէ կարելի գործել միւս երկուքով որպէս պատշաճ է, վասն զի այնու եւեթ պիտի չտեսնել կեղծէ մանկական խել մը բնական պակասութիւններ՝ որոց մասին մշտատեւ դիտողութիւնք մեծ առիթներէ յառաջ գալով օգուտներն կը խուսափեցնեն, ուշադիր աչք մը պիտի սեւեռէ միշտ մանկան բոլոր ձգտմանցն ու չարժմանցը, որպէս զի ոչինչ խուսափեցնելով ամեն առթիւ օգտակար ու բացորոշ տեղեկութիւններ տայ մանկիկին նո՛յն իսկ նորա հետ խաղալ ձեւացնելով։ Իսկ փորձառութիւնն, ինչպէս յայտնի է, ինքնին կ'ստացուի աւելի կամ նուազ ժամանակի մէջ։

Ցաւօք սրտի դիտել կուտամք սա անցողակի թէ՝ այժմ իսկ խել մ'ընտելարանաց մէջ տակաւին այն հին դրութեամբ կը վարուին 5-7 տարեկան մանկտւոյ հետ, բռնադատելով զայնս անշշուկ նստիլ մինչ երեկոյ և գրեթէ օրուան 6-7 ժամերն կարդալու զբաղեցնելով զիրենք, մինչդեռ մանկան համար օրական առ առաւելն 3 ժամը միայն կարդալու իսկ մնացեալ 4 ժամերն իրենց հետ մերթ ընդ մերթ խօսակցելով նոցա մտաւորական ուժն զօրացնելու և գաղափարները զարգացնելու գործածել պէտք է, այս ամենուն միջեւ յաճախակի հանգիստ ալ տալով իրենց, զի մի գուցէ սոքա իրենց մատղաշ տարիքին մէջ խորչին կրթական յարկէն՝ որ երբեմն, ներուի մեզ ըսել, մինչ պատանեկութիւն կը տեւէ, զրկուած լինելով անգիտաբար ուսմանց ճաչակէն՝ զոր սակայն ա՛յնքան դիւրաւ կարելի էր տալ նոցա առաջին քայլերուն։

Մեր առած և ընել տուած առաջին քայլն յաճախ խիստ սուղ կ'արժէ մեզ։

Գ.

Երկու խօսք ալ մանկական դասագրեանց մասին։ Եթէ կայ դասական գրքերու ընտրութեան մասին դժուարութիւն մը՝ այն ալ ծաղիկ հասակի յարմար դասագրքերը որոշել ու գտնելն է։ Երբեմն տղուն ձեռքն գրաբար գրքեր կը տըրուէին որոնցմէ ոչինչ կը հասկնար նա, իսկ այս քիչ բացառութեամբ այնպիսի աշխարհաբար դասագրքեր կան՝ որոնցմէ նոյնպէս չատ բան չըմբռներ մանուկն։ Կը խորչիմք առ այս օրինակներ ցոյց տալէ, անձնական եւ հանրային ինչ ինչ համոզմանց դէմ խօսած չլինելու համար, սակայն եւ այնպէս չեմք կարող զանց առնել յայտնելու որ մանկական հասակի համար պատրաստուած դասագրեանք պարտին միանգամ ընդ միշտ թողուլ հետեւողութեան եւ կամ նոյնութեան ձեւերն, պէտք է որ, ո՛րքան կարելի է, տղուն հասկանալի բառերով գրուած լինին և նորա հետաքրքրութիւն չարժող ոճ մ'ունենան, պէտք է տղուն ախորժած նիւթոց վրայ խօսին մանաւանդ և ի մի բան, անուղղակի կերպիւ զարգացնեն իւր միտքը, սիրցնել տալով հանդերձ ընթերցումը. ահա այս յատկութեամբ եւեթ իրենց նպատակին հասած և մանկտւոյն ալ օգտակար կը լինին։

Դ.

Այս մասին առաջնորդ պէտք է առնումք մեզ գերմանական եւ անգլիական նախնական ընթերցարաններն, որոց փոքր ի շատէ նմանող բան մը եթէ տակաւին տեսնուած չէ ըսեմք, կարծեմ չենք սըխալիր բոլորովին։ Մարգարեանի Նոր Քերականն, Մամուրեանի Ա. Ընթերցարանն եւ Գարագաչեանի Արմենակ կամ Նոր Ընթերցարանն բաւական ազդեցութիւն ունեցած են փոքրահասակ տղոց վրայ, սակայն եւ այնպէս փափաքելի էր որ աւելի՛ նոր, աւելի՛ ճոխ և աւելի ազդեցիկ գործեր արտադրելու եռանդ ու մրցում պատճառէին։

Չեմք անգիտանար սակայն թէ՝ մեր մէջ լաւ ու օգտակար երկասիրութիւններն ալ ա՛յնքան քաջալերութիւն չեն գտներ որքան արժանի են. այս ալ հին այն դըրութեան, այսինքն գրաբար դասագըրեանց գործածութեան ցարդ թողած մէկ հետեւանքն ու չուքն է որ կ'երկարի եւ տակաւին այսօր ծնողաց չատերն չեն կարող ըմբռնել թէ ինչո՞ւ տղան սաղմոս կամ աւետարան կը կարդար ատեն մը և այժմ պէտք է կարդայ տեսակ տեսակ ընթերցարաններ՝ որոց մէջ խաղալիկներու և կամ հաւու, սագի և այլ կենդանեաց անուններ կան...։

Մանկապարտէզն մեր մէջ առաջին սեմն լինելու է ապագայ մանկտւոյն դըպրոցը ճանչցնելու համար։ Եւրոպիոյ մէջ Ֆրանսացի, անգլիացի եւ կամ գերմանացի տղայ մը մինչ եօթը տարեկան ընդհանրապէս ծնողացը հետ կը մնայ, եւ մայրն, որ գրեթէ յաճախ ուսեալ կին մ'է, խել մը բաներ կ'ուսուցանէ իւր զաւկին, կը ճանչցնէ անոր իւր բոլոր պարտաւորութիւնքը, կը վարժեցնէ զանի քալուածքի ու խօսուածքի չնորհալի ձեւերու, վերջապէս ա՛յն ատեն հոգ կը տանի զաւկին կրթութեան, որ սա երբ առաջին անգամ դպրոցէ մը ներս մտնէ, գիտէ թէ՝ ի՛նչպէս պէտք է նըստիլ հոն, ի՞նչպէս յարգելու է իւր դաստիարակը, այնպէս որ ուսուցիչներն մեր ուսուցչաց կրած անթիւ նեղութեանց քառորդն իսկ չեն զգար նորեկ աշակերտաց հետ։

Արդ, քանի՛ որ այս այսպէս է և քանի՛ որ խիստ քիչ բացառութեամբ կը պակսի մեր մէջ ծնողական պարտաւորութեանց գործադրութիւնն, անհրաժեշտ է ուրեմն որ ծնողաց գրկէն նոր զատուող փոքրահասակ մանկանց համար ունենամք գոնէ խել մը այսօրինակ վարժոցներ։ Պէտք է խիստ մեծ նկատողութեան առնուլ Մանկապարտէզի խնդիրն՝ որ մօտ ժամանակներս կը յուզուի, եւ ա՛յնքան աւելի հոգատած լինիլ առ այն՝ ո՛րքան չէր մտաբերուած ցա՛րդ և ո՛րքան, ներուի մեզ ըսել, անկարեւոր իսկ համարուած էր թերեւս։

Տ. ՇԱՀՃԵԱՆ

Բերա, 27 մարտ 1892

ՑՈՒՇՔ ԵՒ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՔ

([illegible])

Շատ անգամ տարիքոտ կնոջ մը սրտէն աւելի երիտասարդ, լաւագոյն եւ թարմ բան մը չկայ։

—Սէրը, մեր անձին բարոյական եւ ֆիզիքական չքաւորութիւնն է։

—Մի՛ վստահիր սէրդ այն անձին որ դադրած է զքեզ սիրելէ. միթէ՞ չորցած ծաղիկը կրնայ յիշել արեւուն ջերմիկ համբոյրները։

—Վշտակիր անձանց ժպիտը աւելի ցաւագին է քան իրենց արտասուքն։

—Մահն այն փաստաբանն է, որ ամենէն աւելի դատեր կը շահի։

—Մեր մտածմանց լաւագոյնները յաճախ կայծոռիկներու նման գիշերները միայն կը փայլին։

—Խնդալը իւր գաղափարաց մէջ լոյս եւ օդ դնել է։

Թարգմ. ՏԻԳՐԱՆ ԶՕՊԱՆԵԱՆ

ԿԱՐԱՒԱՆՆ ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԷՋ

Կ'անցնին ուղտերն խոշոր, անդորր, հսկայաքայլ,
Ոսկեճամուկ բոժոժներու տակ սարսուռին
Ամբառնալով այց վրայ ծոպեր ուռին՝
Առկախ՝ ու մեղմ տատանումով ծիրանեփայլ.
Կ'անցնին, կ'երթան... Թանդ կերպասին ծայրը ծըփուն՝
Գըգուէ մեղմիւ բիրտ կողն ուղտին, մինչ վրան ճամբուն
Ուղտին քայլից տակ ծակոտի աւազն համբո՛ւն՝
Ուր կը ցոլայ արփւոյն չառայլ.

Պըղինձ ճակտուն վըրայ չողայ քիրան աղտաղտին՝
Մինչ ուղտապանն վրան ցցուի արեւմէկէզ,
Ուր գլխէն վար սահին թրթռան ծալքեր բեհեզ,
Եւ այր ներբանն կառչի վըզին հանդարտ ուղտին.
Նիզակն օդին մէջ կը ժայթքէ իւր գլուխն արծաթ,
Ու կը ճօճի. կը ծըփան ծոպք, մանեակք ալ սաթ՝
Ու բոժոժներն՝ լըռութեան մէջ անհուն, ազատ՝
Նուագեն խոլերգ մ'անապատին.

Ու լուռ դաշտերն ալ ամայի միշտ կը նիրհեն.
Կը չառագնէ Այգն ալ ամբա՛ւ այդ տեսարան.
Զարագուշակ ամպ մ'ահագին՝ երկինքին վրան՝
Մըռայլ իր թեւն հորիզոնին անդունդներէն
Վեր, աւելի վեր՝ մինչեւ այգը կը տանի,
Մինչ իւր եզրին կը վառէ այգն հուր ծիրանի,
Ինչպէս չողայ թագը հընդիկ մի մեծատան՝
Որ գայ դիտել այգն հըրեղէն.

Եւ լուսաւոր ու մռայլ անծայր դաշտին մէջէն՝
Կ'անցնի կ'երթայ լուռ կարաւանն հանդարտ, անհո՛ւն,
Կարմրելով, ու տխուր երգով բոժոժներուն,
Որք անդադար, մշտնջենի՛ նուագով հնչեն։
Կ'անցնի՛, կ'երթա՛յ կարաւանն՝ ընդհուպ կորսըւելո՛ւ.
Սակայն հարաւն՝ հորիզոն մ'է թափուր, հեռո՛ւ,
Եւ Անհունը՝ կարաւանին հետ կը գըսնո՛ւ,
Ու բոժոժներն կը հառաչեն...

Ո՞ւր կ'երթայ նա... խառնելով չո՛ւրջը, 'վրան դաշտին՝
Աղէտալի կմախներու քո՛ւնն որք կ'արթընան,
Վաղո՛ւց թաղուած աւազներու տակ անսահմա՛ն,
Անհունին մէջ օրրելով քո՛ւն մ'անդնդային.
Ու ցիր ու ցան, աւազին վրայ պառկած, լռո՛ւն՝
Այգուն կարմիր ցոլքին ներքեւ, չոր ու փըտա՛ծ՝
Դեռ ընդերկա՛ր նային կմախներն մեռելներուն՝
Որոց բիբերն կը մըթագնին...։

Ո՛վ խոր տեսիլ... ամբաւութի՛ւն գերեզմանի,
Զոր կը ճեղքէ կ'անցնի՛ մարդոյն քայլն ահաբեկ.
Կմախին նայուածքը կը թուի՛ հոն, մարդն, հէք,
Կը հեռանայ՝ կմախն եաւէ՛ն դիտէ զանի...
Մահուան տեսիլն կը հալածէ զայն ընդերկա՛ր.
Ու կծկըւած ուղտին թիկանց մարդն ի կատար՝
Կը խուսափի արագ, անմռունչ, սարսափահա՛ր,
Թողլով հեռուն դանկն որ նայի՛...

Եւ հեռանայ կարաւանին չըթայն տակաւ.
Այգն ալ կարմիր ցոլք նետէ՛ իւր իր ետեւին...
Եւ վարդագոյն 'սաւերնե՛ր են ա՛լ որ կ'երեւին՝
Նըկարուելով հորիզոնին վրայ դէպ հարաւ.
Բոժոժներու մինչդեռ ղօղանջը տխրահո՛ւնչ,
Նուաղկո՛տ, կուգայ թուչտիլ դաշտին մէջ անչըրչունչ՝
Եւ խո՛ր նուագով հանդչեցընել կմախներն անմռունչ՝
Յաւիտենի քնո՛յ մէջ անբաւ...։

Եւ այգը չէ՛ չարագուշակ... ամպը միա՛յն
Կը տարածէ մըթին իր թեւն ծանրադանդաղ.
Ու անապատն անէ՛զր՝ եւեթ նիրհէ խաղաղ...
Վըսե՛մ դըթով թռչո՛ւն որ այդ անցնի՛ չըթայն
Կարաւանին՝ անբաւութեանց մէջ առանձի՛ն
Որ կը սահի, կը խուսափի՛, կորչի՛ անդին՝
'Խռովա՛ծ՝ քունէ՛ն իսկ մեծ ամպին ու 'անապատին՝
Ուր կը ննջեն կըմախներն այն...։

Տ. ՉՐԱՔԵԱՆ

ԳՈՅՆԵՐԸ

ԿԱՐՄԻՐ

Շատ հին գոյն է այս և չատ 'տի ապրի
Դրախտէն սկսեալ ցվերջ աշխարհի,
Կարմիրն ալ յաւէ՛տ չ'պիտի պակսի
Զի նա եւս իւր յատուկ բաժինն ունի.
Վարդը կարմիր է որ անոյշ բուրէ
Թէեւ իւր փուշ խոց ընաւ պակաս չէ,
Կարմիր է շուրթը խնկելի կուսին
Իցիւ թէ ընդ միշտ անդ մեղուք խօսին.
Կարմիր է յակինթ խիստ անոյշ փայլի
Կուսին շուրթերէ՞ն արդեօ՛ք չառագնի.
Գինին կարմիր է և փայլի պայծառ
Արբշիռ պատանւոյն այտէ՞ն առնու վառ,
Հուրը կարմիր է և ո՞ւմ նըմանի
Արեւո՞ւ վարդի՞ թէ ոչ արիւնի.
Կարմիր է արիւն, քիրտն ալ է արիւն
Փոխան հէք կենաց, մինչ դառնալ աճիւն,
Խորունկ մ'խորհէր և զուարթ անցիր,
Բայց սակայն ո՞վ մարդ զուարթ է կարմիր

ԳՈՐՇ

Ի՛նչպէս չը սիրեմ ըզքեզ ո՞վ իմ գորշ
Որ գոյներու մէջ պարզուիս որոշ.
Ճերմակ՝ գունաթափ, կարմիր՝ կը դեղնի,
Իսկ քու հաղ ընդ հաղ գոյնը ամփոփուի.
Փոխուիլ չը գիտես օրից օր խըլսիս
Հոգւոյս հատորին քու գոյնը ունիս։
Ի՛նչպէս չը սիրեմ ըզքեզ ո՞վ իմ գորշ
Որ գոյներու մէջ պարզուիս որոշ.
Ամեն գոյն փոխուի, աւելի պակաս
Իսկ դո՛ւ մոխրագո՛յն, անփոփոխ մընաս,
Դո՛ւ գոյներու մէջ դիր առաջին,
Դո՛ւ պիտի լինիս և գոյնը վերջին,
Քաոսի գոյնը մոխիր էր և կաւ
Մոխրով և կաւով աշխարհ ստեղծաւ,
Համօրէն աշխարհ մոխիրի կոյտ մ'է
Օր մ'ալ մեծ մոխրով իւր վերջ կը գտնէ,
Եւ ի՛նչ կայ այս տեղ լոկ սին ու ունայն
Եւ երազէ վերջ լոկ չիրիմ մըթին,
Կաւը կաւին տան, մոխիրը մոխրին
Անդ մեր սրտին հուրք մոխրով ծածկուին.
Առաջին գոյնը գորշն էր մոխիրն էր
Եւ վերջին գոյնը ծածկեն մոխիրներ։

ՍԱՂԱՄԱՆԴՐ

սաւիկ ընչին թուանշաններու արդիւնքը:

Գօլոմպոսի կողմանէ Ամերիկայի գիւտէն ի վեր հազիւ 400 տարիներ անցած են. և Զիքակօի աշխարահանդէսը՝ Նոր Աշխարհի գտնուելուն չորս հարիւրամեակը տօնելու համար պատրաստուած է. չորս հարիւր տարուան մէջ մշակութեան, արհեստից, գիտութեանց, վաճառականութեան և ընկերային կեանքի տեսակէտով այնչափ յառաջ գնացած է որ այսօր երկրի ամենակարեւոր մի մասը ըլլալով ամբողջ աշխարհի մէջ ալ առաջին դիրք մը բռնած է այս երկիր:

«Թուանշանք անբաւական են գրեթէ մեր յառաջդիմութեան իսկական հաշիւը տալու համար» կըսէ Ամերիկացի հեղինակ մը «ինչպէ՞ս կրնամք ուրեմն գաղափար մը տալ օտարականին, որ մեր վրայ չի խորհիր բնաւ. մեր բընակչաց թուոյն աճման՝ մեր անհուն հարստութեանց և մեր գիտական յառաջդիմութեանց վրայ. եթէ ընդհանուր առմամբ խօսինք, պիտի կարծեն թէ առասպել մ'է զոր կը պատմենք. և եթէ մանրամասնաբար մեր յառաջդիմութեան հաշիւը տանք իրենց, բնաւ չի պիտի կրնան հաւատալ: Ենթադրենք օրինակի համար, երբ ըսեմք այս օտարականին թէ Միացեալ Նահանգաց բնակչաց թիւը 1790ին 3,929,212 էր, թէ 1810ին 7,239,881 և 1840ին 17,690,453 եղաւ, 1870ին կրկնապատկեցաւ. թէ 1880ին 50,155,783 և թէ 1890ին 62,000,000 եղաւ, և այսպէս 1893ին 75 միլիոն պիտի ըլլայ. ի՞նչ պիտի խորհի: Եւ կամ երբ ըսենք իրեն թէ մեր արտածումը (exportation) 1890ին 4,226,469,130 փրանքի հասած եւ մեր ներմուծմունքն ալ 3,946,111,140 փրանք եղած էր. ի՞նչ պիտի մտածէ արդեօք: Եւ ի՞նչ պիտի ըսէ, երբ պատմենք իրեն թէ մեր երկաթուղիք 1889ին 161,257 մղոն էին մինչդեռ 1860ին հազիւ 30,626 մղոնի կը հասնէին. և թէ այս մէկ երկու տարուան մէջ ալ հարիւրներով մղոն շինուած են և կը շինուին դեռ. թէ 1890ին հրապարակի վրայ գտնուած ստակին քանակութիւնն էր 7,514,455,615 փրանք, և թէ Տէրութեան գանձին մէջ միլիոններով թալէռ պահուած մնացած է. թէ 1890ին Միացեալ Նահանգաց մէջ 1,613,868,435 փրանգի ցորեն և 3,772,167,225 փրանքի ալ եգիպտացորեն ցանուած էր. թէ ամբողջ 126,330 դպրոցներ կան 12,291,259 աշակերտօք և աւելցնելով այս թուոյն վրայ մասնաւոր վարժարաններ յաճախող աշակերտաց թիւն որ է 1 միլիոն 122,000, և 352,231 ուսուցիչք, այս վարժարաններու համար 668,648,000 փրանք գումար մը կը ծախսուի: Եւ պիտի հաւատա՞յ, երբ ըսենք իրեն թէ Միացեալ Նահանգաց դրամատանց դրամագլուխն է 3,159,291,410 փրանք. թէ արծաթի և ոսկւոյ արտադրութիւնք որ 1848ին 50,250,000 փրանք էին 1889ին 488,688,650 փրանք եղած են. և թէ 313,256,868 լիտր ոգելից ըմպելիք կ'արտադրենք: Այժմ ենթադրենք թէ այս և ասոնց նման հաւաստարապէս ճշմարիտ թուանշաններ ցուցնենք, պիտի կրնա՞յ գաղափար մը կազմել այս երկրի ճոխութեան և ընդարձակութեան վրայ»: Թերեւս այս երկիր չայցելողներու համար ճշմարիտ է որ տարօրինակ թուին այս մանրամասնութիւնք, և քանի որ մենք հոս ենք, մեր տեսածը պատմելով կրնանք աւելի հաւատացնել մեր ընթերցողներ քան թէ այս պարծանք Ամերիկացին իր տուած թուանշաններու շարքով:

Կէս դարու ժամանակամիջոցի մը մէջ հսկայ քաղաքներ յառաջ եկած են, որք իրենց բազմամարդութեամբ և հարստութեամբ հին աշխարհի մեծամեծ քաղաքաց հետ կրնան մրցիլ այսօր. և հազարներով տարիներ պէտք են հին աշխարհի քաղաքի մը ամերիկեան քաղաքի մը չափ յառաջանալուն: Վաթսուն տարի առաջ երկու երեք խրճիթ կ'երեւէին Զիքակօ կոչուած քաղքին տեղ. և այսօր 1,350,000ի հասած է իր բնակչաց թիւն. Միացեալ Նահանգաց երկրորդ քաղաքն եւ համայն Աշխարհի ալ եօթներորդն է. և այն խրճիթներուն տեղ այսօր 10-15-20 յարկեայ հսկայ և փառաւոր շէնքեր շինուած են. և այն տեղուանքն յորում 60 տարի առաջ վայրենի գազաններ կը շրջէին, միեւնոյն տեղւոյ վրայ, այսօր գեղեցիկ պարտէզներով շրջապատեալ փառաւոր տաճարներ կը կառուցանեն, մարդկային յառաջդիմութեան արդիւնքը ի ցոյց դնելու համար. վաթսուն տարի առաջ անունը չը գտնուող տեղ մը այսօր բոլոր աշխարհի ծանօթ և 27 երկաթուղւոյ մեծ կեդրոններու տէր ըլլալով, երկաթեայ գծերով Ամերիկայի ամէն մէկ կէտին հետ յարաբերութեան և հաղորդակցութեան մէջ է և միոններով գծեր ալ իր արտադրած ապրանքը մէկ կողմէն Ատլանդեան Ովկիանոսի ծովեզերեայ նաւահանգիստները, միւս կողմէն ալ Խաղաղականի եզրը գտնուող քաղաքներ կը փոխադրեն և իր պատրաստած եղան և խոզի միսը աշխարհ կերակրում է: Քառասուն տարի առաջ շոգեկառքին ձայնը անգամ չլսուող տեղ մը այսօր 1000ի մօտ կառախումբեր կը հասնին օրական, 178,000 ճամբորդ փոխադրելով. և միւս կողմէն ալ գետի միջոցաւ և լճի վրայ ահագին շոգենաւեր իր արտադրած ցորեն և ուրիշ նիւթերով կը բեռնաւորուին այլուր փոխադրելու համար:

Ի՞նչ է արդեօք պատճառը այս հսկայական յառաջդիմութեան: Մի քանի տարուոյմիջոցում, անմարդի լեռներ բարեբեր դաշտերու, գիւղեր՝ քաղաքներու կը վերածուին, մարդիկ կը բազմանան, երկաթի գծեր քաղքին ամբողջ տարածութեամբ երկիրը կը ծածկեն, անմիջապէս գործարաններ, դպրոցներ, եկեղեցիներ, թատրոններ, երկաթուղւոյ կայարաններ կը շինուին. գետերու ընթացքը՝ պէտք եղած դաշտերը ոռոգելու համար՝ կը դարձուին. գետնուղիներ (թիւնէլ), թրամվայներ, երթեւեկութեան ամէն տեսակ միջոցք կը պատրաստուին. հեռագիրք կ'սկսին գործել. թէլէֆօններու գծեր կը ձըգուին. կենդանութիւն կը տիրէ ամէն կողմ. գործունէութիւն, հարստութիւն և ազւոր կեանք: Մէյմ'ալ կը նայիս որ քառասուն տարի առաջ ամայի լեռ մը ընդարձակ և ճոխ քաղաքի մը կերպարանքն է ստացեր. քաղաքակրթութեան մեծ կեդրոն մը եղած է և նաւերով ցորեն կը ղրկէ օգնելու համար Ռուսիոյ սովելոց, ի՞նչ է այս ամենուն պատճառը. Մաքգինլիի մաքսային օրէնքն արդի՞ւնքն է կ'ըսէք. ո՛չ, քիչ առենէն այս օրէնքն ալ պիտի ջընջեն և այն առեն միթէ հոս սովալլո՞ւկ պիտի գտնանք. ո՛չ: Այս յառաջդիմութեան պատճառները կրնան բացատրուիլ, բայց քանի որ շատ մը ուրիշ բաներ յետաձգուեցան, այս ալ յետաձգելոց կարգը դասենք և դառնանք բուն մեր նպատակին:

Զիքակօ 1831ին տասներկու տունով տեղ մ'է եղեր. ինչպէս յայտնի է 1871ի հրդեհէն վերջ աւելի յառաջ գացած է. այս հրդեհ շատ սարսափելի եղած է, ո՛չ Բերայի հրդեհին, ոչ Իսկիւտարի և ո՛չ ալ Սէնի-գաբուի կրակին կը նմանի. մօտաւորապէս քըսան հազար շէնքեր այրելով 200,000,000 դալէրի կորուստ մը պատճառած են: Բայց հոս 50 տարւոյ մէջ ահագին քաղաքներ կը շինուին: Զիքակօ ալ հրդեհէն վերջ աւելի մեծցած և գեղեցկացած է: Զիքակօ բառն Ամերիկեան հընդիկներու (կարմրամորթք) լեզուէն եկած է և կը նշանակէ (wild onion) վայրի սոխ:

Այս կողմեր նախ Բէրրօթ անուն գաղղիացի մը այցելած է 1671ին և 1803ին Զիքակօ գետի բերանը պզտիկ նաւահանգիստ մը շինուած է Տիրպըրն անուամբ. 1812ին Մեծն Բրիտանիոյ և Ամերիկացւոց մէջ ծագած պատերազմի առթիւ տեղւոյն կառավարութիւնը մտածելով որ իր սահմանէն շատ հեռու է և Հնդիկներու մէջ այսպիսի տեղ մը ապահովութեան տակ պահել դժուար է, հրամայեց թողուլ զայն և քիչ մը վերջն ալ այրեցաւ այս նաւահանգիստ որ 1816ին նորէն շինուեցաւ. 1833ին սեպտեմբեր 26ին Հնդիկներու հետ դաշնակցութիւն մը կնքուեցաւ, Միչիկան լճի եզերքէն 200,000,000 ակրօն տեղ Միացեալ Նահանգաց ծախուեցաւ 22,000 անգղիական ոսկւոյ. և իրենք այս կողմերը թողլով հեռացան դէպի Արեւմուտք՝ Միսիսիբի գետի մօտ: Այս թուականէն կ'սկսի Զիքակօի յառաջդիմութիւնը: Առաջին անգամ 1850ին կազով լուսաւորուեցաւ քաղաքն, և դարձեալ այս թուականին առաջին երկաթուղին շինուեցաւ. 1851ին ուրիշ երկաթուղիներու գծեր ձգուեցան հետզհետէ. 1852ին առաջին անգամ Նիւ-Եօրք քաղքի հետ յարաբերութեան մտան. և անկից ի վեր ժողովուրդը շատցած և վաճառականութիւնը շատ յառաջ գնացած է. Զիքակօ այսօր ամենամեծ երկաթուղւոյ կեդրոն մ'է և Արեւմտից (Միացեալ Նահանգաց) ալ ոստանը: Բազմ և հօծ երկաթուղւոյ զանազան գծեր կցուած են այս քաղքին որք Զիքակօէն դէպ ի Ատլանտեան և Խաղաղական ովկիանոսներու և միւս կողմէն ալ Մեքսիկայի ծոցը կը տանին. ուրիշ գծեր ալ Միացեալ Նահանգաց ամէն մէկ քաղքին, և Գանատա ու Մանիթօպա և ուրիշ զանազան երկիրներ կը հասնին. այս գծեր 50էն մինչեւ 7600 մղոն երկայնութիւն ունին: Գալով այս քաղաքի բնակչաց, 1835ին (1000) բնակիչ ունեցած է.

1840ին	4,470	1860ին	150,000
1845ին	12,080	1867ին	187,446
1848ին	20,035	1870ին	298,977
1850ին	20,260	1875ին	410,000
1852ին	38,733	1880ին	503,304
1853ին	60,652	1890ին	1,098,576
1855ին	83,509		

և այսօր 1,375,335ի հասած է. այս թըւոյն 384,958ը գերման, 292,463ը Միացեալ Նահանգներէն, 215,534ն իռլանտացի, 54,209ը պօհեմիացի, 52,756ը բօլօնէզ, 45,877ը շուէտացի, 44,615ը Նօրվէկացի, 33,785ը անգղիացի, 12,963ը գաղղիացի, 9,977ը ռուս, 9,921ը իտալացի, 9,891ը դանիմարգացի, 4,912ը հոլանտացի, 2,735 չինացի, 1,217ը յոյն են եւն:

(Շարունակելի)

ՀԱՅՈՑ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԸ ԹԻՖԼԻԶՈՒՄ

ԹԻՖԼԻԶ, 14 մարտի

Անցեալ յօդուածով «Արեւելք»ի ընթերցողներին համառօտ ծանօթացրի մեր թատրոնական գործի հետ և մասնաւորապէս խօսեցի մեր այժմեան բեմի պարծանք տիկին Սիրանոյշի մասին: Խոստմանս համաձայն՝ այս անգամ գրում եմ խմբի միւս անդամների մասին:

Անքաղաքավար չլինելու համար սկսիմ Պ. Դրեանցից, որ նախ խմբի մէջ ամենից հասակաւորն է, երկրորդ՝ մէկն է մեր Պոլսական հիւրերից:

Իբրեւ կօմիկ այդ դերասանը ունի այնպիսի յատկութիւններ որ նրան փոքր ինչ բարձր են պահում հասարակ դերակատարի (acteur) աստիճանից: Իբրեւ տաղանդ նա տիկին Սիրանոյշից յետոյ չի կարող առաջինը համարվիլ մեր խմբի մէջ, քանի որ մենք ռուսահայերս ունինք մի այնպիսի անզուգական կօմիկ տաղանդ, որպիսին է Պ. Տէր-Դաւթեանը: Պ. Դրեանցի ամենագլխաւոր արժանաւորութիւնը պէտք է համարել դէմքի հարուստ միմիկը (mimique), որ ընդունակ է արտայայտել բազմատեսակ հոգեկան տրամադրութիւններ, ծաղր, արհամարհանք, ուրախութիւն, միամտութիւն, երկիւղ, մի խօսքով ինչ որ յատուկ է նրա ամպլուային: Նրա արագաշարժ աչքերը ևս պակաս չեն նպաստում նրա հարուստ միմիկային, տալով նրա դէմքին այն մօմային փափկութիւնը, առանց որի դերասանը, ըստ Գօգլէնի, անկատար է: Սակայն Պ. Դրեանցը ունի թերութիւններ ու խոշոր թերութիւններ, որոնք ստուերի տակ են թողնում նրա ունեցած առաւելութիւնները: Բանն այն է, որ այդ դերասանը, ինչպէս երեւում է, լուրջ թատրոնական դպրոց չանցնելուց բացի, իւր միտքը շատ քիչ է զբաղեցրել բեմական արուեստի ուսումնասիրութեամբ: Նրա խաղի մէջ բաւականաչափ չեն երեւում այն պայմանները, որ իւրաքանչիւր դերասանի միշտ պատ են պահում հասարակ խեղկատակի ծայրայեղութիւններից: Ահա այդ ծայրայեղութիւններն են, որ փչացնում են Պ. Դրեանցի խաղը: Առաջին անգամ նա այստեղ բեմ դուրս եկաւ «Դօն-Գրիգօրիօ» անունով պիեսում, որ թէեւ ծիծաղաշարժ, բայց բովանդակութեան կողմից մի թեթեւամիտ բան է: Սակայն դերասանը լաւ ընտրութիւն էր արել, հարկաւ կանխօրէն չափած լինելով իր ոյժերը. Պիեսը յարմար էր նրա արտաքին և ներքին պայմաններին, պէտք էր հասարակութեանը ծիծաղեցնել, և Պ. Դրեանց շատ ծիծաղեցրեց: Նա յաջողութիւն ունեցաւ: Բայց երբ նա բեմ դուրս եկաւ Մօլիերի «Տարտիւֆ» կօմեդիայում, որ նա պէտք է խսկապէս ցոյց տար, թէ ո՛րքան լուրջ դերասան է, արդէն ապացուցեց, որ նա ստեղծուած և կրթուած չէ պատասխանատու դերերի համար: Տարդիւֆ-Դրեանց նոյն ծաղրածուն էր բեմի վրայ—ինչ որ Դօն-Գրիգօրիօ-Դրեանցը: Ահա ինչո՛ւ հասարակութեան հասկացող մասը միանգամից ատեց դէպի դերասանը: Սակայն մենք գիտենք յարգել մեր հեռաւոր հիւրերին. նոյն հասարակութիւնը չը վիրաւորեց Պ. Դրեանցին նրա բենեֆիսին: Բացի թատրոնի այդ երեկոյ լցնելուց՝ նա ծերունի դերասանին ընծայեց և մի քանի թանգագին նըւէրներ: Այդ երեկոյ Պ. Դրեանց թատրոնի վերնայարկին աւելի հաճոյք պատճառելու համար Մօլիերի «Բարօն դը Պուրսօնեակին» ստիպեց բեմի վրայ խեղդարկ պէս ոստոստալ և յուշարարի անակի գլխով մի քանի անգամ այս ու այն կողմ թռչկոտել: Եւ այդպիսով նա ինքը վերջնապէս կարդաց իւր համար հետեւեալ դատավճիռը. «Դրեանցը գիտէ ծիծաղեցնել. բայց «խելօք դերասան չէ, նա ստեղծված է վօ«դըվիլների համար և ոչ լուրջ կատակեր«գութիւնների. Մօլիերը նրա խելքի բանը «չէ»: Աւելացրէք դերասանի ծայրայեղութիւններին և նրա ձայնը, քալուածքն և դուք կը տեսնէք, որ Պ. Դրեանց արգիոդ չէ: Ահա ինչու շատերն աւելորդ են համարում նրան եկող տարի այստեղ հրաւիրելը:

Նոյնը չի կարելի ասել մեր բեմի միւս կօմիկի—Պ. Տէր-Դաւթեանի մասին: Ահա մի ոյժ, որին մինչեւ օրս ոչ ոք չի կարողացել փոխարինել եւ գուցէ երկար ժամանակ ևս կը մնայ անփոխարինելի: Այդ դերասանի մասին ես երկար խօսելն աւելորդ եմ համարում: Կ'ասեմ միայն, որ այստեղ նրա մասին այն արդարացի կարծիքն է տիրում, թէ ինչ որ էր Ադամեան դրամատիկ և դրամեկ դերերում, նոյնն է Պ. Տէր-Դաւթեան ծիծաղաշարժ, կօմիկ դերերում, թէեւ իբր «արտիստ» նա զուրկ է, դժբաղդաբար, այն արուեստագիտական կրթութիւնից եւ բարձր ճաշակից որ հանգուցեալ Ադամեանն ունէր:

Պ. Տէր-Դաւթեան զուտ բեմական տաղանդ է:

Տեղացի միւս դերասանների մէջ այս տարի առանձին շնորհք ցոյց տուեց Պ. Աբէլեան: Բարձր հասակ, բաւական սիրուն դէմք, դիւրեկան ձայն, խորը զգացմունք, հարուստ միմիկական ու կոկիկ ձեւեր, անմաքուր արտասանութիւն, վատ քայլուածք—ահա երիտասարդ դերասանի լաւ և վատ յատկութիւնները: Բեմական ձիրք կայ, արտաքին արժանաւորութիւններ նոյնպէս կան, բայց չկայ նրբութիւն, կրթուած ճաշակ: Սակայն այդ բոլորը ստացական լինելով, յոյս են տալիս կարծելու, որ Պ. Աբէլեան կ'աշխատի նրանց ձեռք բերել տոկուն աշխատասիրութեամբ և անդադար ինքնակըրթութեամբ: Այն ժամանակ նա կարող է լինել, ինչպէս մասամբ է և այժմ, անփոխարինելի բեմական ոյժ նոյն իսկ բարձր դրամատիք դերերի համար:

Աբէլեանից յետոյ պէտք է յիշել Պ. Պետրոսեանին: Աշխոյժ, թէեւ միատեսակ ձեւեր, ընդարձակ, հարուստ և քաղցրահնչիւն ձայն, գեղեցիկ [illegible] գանութիւն, զգայնութիւն և առողջ [illegible] դէմքի միմիկայի բացակայութիւն, Պետրոսեանը: Նա չը գիտէ [illegible] այս է Պ. ներկայացրած տիպերի հոգեկան [illegible] իւր թիւնները, չգիտէ զգալ նրանց զգա[illegible]ծը, չը գիտէ նրանց բնաւորող յատկանիշները կատարելութեամբ արտայայտել—ահա այն թերութիւնները, որ չեն թոյլ տալիս մեզ Պ. Պետրոսեանին արտիստ համարելու: Այն ինչ որ չունի Պ. Աբէլեան—կարող է ձեռք բերել ապագայում աշխատասիրութեամբ: Իսկ այն ինչ որ չունէ Պ. Պետրոսեան—դժուար թէ կարողանայ ձեռք բերել, որովհետեւ ի բնէ նա տաղանդ չէ ծնված, այլ ի հասարակ բեմական ընդունակութիւն: Սակայն Պ. Պետրոսեան եթէ արտիստ չի կարող լինել, այս բառի բուն նշանակութեամբ, կարող է լինել համակրելի և իւր ամպլուայի մէջ անփոխարինելի դերակատար եթէ միայն աշխատէ մշակել իւր ընդունակութիւնները: Բայց դժբաղդութիւնն այն է, որ մեր չաւլախօս լրագիրներից մի քանիսը Պ. Պետրոսեանի մէջ թուլացրել են աշխատասիրութեան ոգին, գովելով նրան իւր արժանաւորութիւնից անհամեմատ բարձր:

Սակայն մեր խմբի մէջ կայ մի տակաւին պատանի դերակատար, որ ամենից աւելի լաւ ապագայ է խոստանում: Դա Պօլսեցի մի երիտասարդ է որ այս տարի խաղում է Արմէնեան մականուան տակ: Այդ հազիւ քսան տարեկան պատանու սիրուն ձայնը, բեմական դէմքը, ճոխ միմիկան, արտայայտիչ աչքերը, զգալու ձիրքն և մանաւանդ անհուն սէրը դէպի բեմական արուեստը—գեղեցիկ գրաւականներ են ապագայ արտիստի համար: «Դալիլայի» մէջ նա այդ ապացուցեց, կատարելով Բօսքայնի դժուար դերը: Մեր խմբի մէջ այս տարի զգացվում էր երիտասարդ սիրահարի (jeune premier) պակասութիւնը: Պ. Արմէնեան թէեւ բոլորովին նոր դերասան, բայց ցոյց տուեց որ նոյն իսկ առաջիկայ տարի նա կարող է լրացնել այդ թերութիւնն, եթէ միայն մնայ մեզ մօտ, կարողանալով յաղթել ծընողների կամայականութիւնն, որոնք պահանջում են նրան Կ. Պոլիս:

Գալով միւս դերասաններին—առանձին յիշատակելու արժանի է միայն Պ. Աբրահամեան, որ թէեւ արտիստ չէ, բայց ունի բարեխիղճ դերասանի մի քանի լաւ յատկութիւններ: Խանգարում է նրա խաղին միայն թոյլ խռպոտ ձայնը, մի պակասութիւն, որ նրա աւելի յաջող ապագայի մասին ջնջում են մեր բոլոր յոյսերը: Իսկ մընացեալները—Արաքսեան, Վրոյր, Աղայեան, Յարութիւնեան, Պարոն-Սարգսեան մի մի լաւ դերակատարներ են, երբ իրանց ամպլուայի մէջ են:

Ինչ վերաբերում է դերասանուհիներին, առաջինը պէտք է յիշել օր. Վարդուհուն, որ պառաւ կանանց դերերի համար մի տաղանդաւոր դերասանուհի է: Բարեխիղճ դերասանուհի է Տիկին Զաբէլ, բայց ձայնն անախորժ լինելով, ինքն էր յաջողութիւն չունի: Տիկ. Մելիքեան ունի բեմական ընդունակութիւն, արտաքուստ էլ բաւական յարմար յատկութիւններ, բայց չափից դուրս ծոյլ լինելով, յառաջդիմութեան նշաններ չի ցոյց տալիս: Տիկ. Փառանձեմ կարեւոր դերասանուհի է որոշ դերերի համար:

Պէտք է ասած, որ տիկին Սիրանոյշի ժամանակցութիւնն այս տարի բարերար ազդեցութիւն ունեցաւ մեր տեղացի թէ՛ դերասանուհիների և թէ դերասանների վրայ: Տաղանդաւոր կին-արտիստն իւր գեղեցիկ խաղով ստիպեց բոլորին աւելի բնական աչքով նայել իրանց վրայ: Ոչ ոք նրանցից հարկաւ, չէր կարող հաւասարվել տիկ. Սիրանոյշին, բայց ամեն ոք աշխատում էր գոնէ նրա հետ բեմ դուրս գալու, նրա, այսպէս ասած, դէկօրասիօնը լինելու արժանաւորութիւնը ձեռք բերել:

Վերջացնելով յօդուածս աւելորդ չեմ համարում հաղորդել, որ ներկայումս թատրոնական խումբն արդէն սկսել է իւր ներկայացումները Բագւում: Տիկ. Սիրանոյշ այնտեղ ահագին յաջողութիւն ունի, այնպէս որ, բացի հայերից, նրա ներկայացումներն այցելում են և ռուսներ, գերմանացիներ եւլն: Մինչեւ այսօր տիկ. Սիրանոյշ բեմ է դուրս եկել Բագւում երեք անգամ, և երեք անգամն էլ թատրոնում, ինչպէս ասում են մեզանում, ասեղ գցելու տեղ չէ եղել:

ՎՐԱՍՏԱՆՑԻ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս որ ոսկեփոխք ալքիմիական խառնուրդներով ամենաստորական մետաղները ոսկւոյ վերածել կ'երազէին, ի վաղուց անտի արուեստական մետաքսի գիւտը շատ և շատ երեւակայութիւններ խանգարած է: Բազմաթիւ պարագաներու մէջ գոգցես այս երկու անուրջք համընթաց կը գրաւէին երեւակայութիւնս և խիստ լաւ կը յիշեմ մեր ընտանեաց մի հին բարեկամ որ չերամի որդին արուեստը յափշտակել կուզէր զանազան խաբէութեամբ, որոյ գաղտնիքն չէր ուզեր հաղորդել և որ պատանեկութեանս գեղեցիկ օրերուն մէջ կը թոյլատրէր ինձ հետեւիլ իւր թափառիկ շրջագայութեանց գրեթէ ամենուրեք Եօնճայի չորս թերթերէ կազմուած՝ հաղուագիւտ տերեւներ գտնելու համար: Անշուշտ մեր ընթերցողաց գրեթէ մեծագոյն մասը կանգիտանայ թէ սովորաբար երեք թերթիկներէ բաղկացած այդ տերեւին չորս թերթեան գրեթէ անգիւտ տեսակը, պղինձի հետ շփուելով զայն ոսկիի փոխելու առաքինութիւնն ունի յաչս կարգ մը ոսկեփոխաց: Ուստի կրնամ երեւակայել ուղեկցիս անհուն ուրախութիւնը երբ իմ պատանեկան հետաքրքրութենէ մըղեալ առաւօտ մը յաջողեցայ գտնել թանկագին գանձը, չորս թերթեան Եօնճան, մերին Վօսփորի գիւղօրէից միոյն բարձունքը զոր ընտրած էինք իբր պատշաճագոյն դաշտ մեր գիտական հետազօտութեանց: Շուտ ընդ փոյթ ոսկեփոխիկ ըրինք Եօնճաներու այդ հաղուագիւտ ներկայացուցիչը և ես [illegible] հպարտութեամբ մը լցեալ, իսկ [illegible] գեղեցիկ երազներով օրօրեալ զայն [illegible] մը մէջ խնամօք զետեղեցինք ար[illegible] վերջը [illegible] մնացորդ հանք մը [illegible] ինձ չափ [illegible]: Քանի մը օր [illegible] բուսոյն, միայն երբ [illegible] բայց մեր բարեկամ [illegible] այս կո[illegible] առաջին հունձքի մը արդեանց [illegible] կը [illegible] տասխանէր ինձ թէ «ոսկեփոխին [illegible] «պօյաճըին քիւբը» չէր և թէ պէտք էր դա[illegible] սպասել:» Ամէն պարագայի մէջ, թէեւ ցարդ կարեւոր պատասխան մը չեմ ստացած այդ մասին, սակայն ո և է կասկած մ'իսկ չեմ ունեցած ընկերոջս վարմունքին վրայ, քանզի իւր բարոյականութիւնը հանրածանօթ է և եթէ իւր պղնձի կտորները ոսկւոյ փոխուած լինէին, ինձ կը հատուցանէր ոչ միայն այդ թանկագին մետաղին մի մասը՝ որ անշուշտ իմ իրաւունքս է՝ այլ նաեւ ամբողջութիւնն ալ:

Սակայն եթէ պղինձը ոսկւոյ փոխելու երազը գիտական անդառնալի զառամպարտութեան մը ենթարկուած է, արուեստական մետաքսի գիւտը որ նոյնքան սիրելի էր իմ ալքիմագէտ բարեկամին, իրականութիւն գտած է այժմ յԵւրոպայ ուր սակայն Լիօնի մետաքսաստայնանկարանք մեծաքանակ գումարներ կորուսած էին մի քանի տարիներ յառաջ յերեւցող մի քանի խաբեբաներու որք արուեստական մետաքսի գիւտը կարծէին կամ կարծեցնէին հնարած լինել դիւրահաւան արուեստաւորաց: Եթէ մեր յիշողութիւնը մեզ չի խաբեր, Սուրիոյ թերթերն անցեալ տարի ծանուցին թէ տեղւոյն բնակիչներէն մին յաջողած էր թթենեաց տերեւներէն և մինչեւ իսկ կեղեւներէն մետաքսի թելեր ստանալ արուեստական զանազան միջոցներով և թէ այդ մասին հարկ եղած մենաշնորհն կը փափաքէր ստանալ հանրօգուտ շինութեանց նախարարութենէն: Որքան որ իրական թուի լինիլ Սուրիոյ թերթերուն կողմանէ ջատագովեալ այդ գիւտը, անշուշտ այնքան հետաքրքրական չի թուիր մեզ որքան որ ի Պըզանսօն նորահաստատ արուեստամետաքսամանարան մը կը խոստանայ լինիլ. կ'ըսուի թէ վերոյիշեալ մանարանը առ նուազն 300 քիլօկրամ արուեստական մետաքս պիտի մանէ իւրաքանչիւր օր: Նախնական նիւթն է թուղթի զանգուած կամ (cellulose) որ փայտը ալքօլի խառնուրդով մը տարրալուծելով կ'ըստացուի արուեստական զանազան միջոցներով. այդ զանգուածը մազանման նուրբ թելերու վերածուելով կստանայ մետաքսի փայլը եւ նորա զանազան այլ յատկութեանց մեծագոյն մասը, այն աստիճան փոքրիկ տարբերութեամբ որ ամենափորձառու մասնագէտք իսկ կրնան արուեստական մետաքսը չփոթել չերամի որդին արտադրած մետաքսին հետ. Թէեւ քիմիական հնարքներով պատրաստեալ մետաքսը անշուշտ չէ կարող բնական մետաքսի յարգն ստանալ յաչս մետաքսագործներու գէթ առ այժմ, սակայն զանազան աժան եւ հետեւաբար ընդհանուրին դիւրամատչելի կերպասուց մէջ գործածուելուն օգտակարութիւնն անտարակոյս լինելով, կրնայ մի նորոգ մտահոգութեան պատճառ լինել չերամագործութեան եթէ ոչ ապագային գոնէ ներկային համար: Բայց քանի որ մանաւանդ ներկայն է որ կը վարէ ժամանակի արագ հոսանքին յանձնուած ամէն ինչ, մեր չերամագործք կրնան նկատել զայս խնդիր իբր մի երկրորդ խոչնդոտ իւրեանց արուեստագործութեան դէմ եւ որոյ առաջինը, ինչպէս որ յիշած էինք մեր նախորդ տեսութեան մէջ, Պրուսայի և այլ ընիկ մետաքսամանարանաց օգտին համար խոզակներու արտածման դէմ արգելքներ յարուցանելու գաղափարին մէջ կը կայանայ:

* * *

Շաբթուս ընթացքին մէջ, իսլամական քրիստոնէական, և իսրայէլական տօնեները գոգցես համաձայնած էին համախմբուելով առեւտրական հրապարակը զրկել այն յարաբերական ոգեւորութենէն զոր կը վայելէր քիչ ժամանակէ ի վեր: Գործառնութեանց անկենդանութիւնը զգալի էր մեր թէ ներածման և թէ արտածման հրապարակներուն վրայ: Միայն ցորեանք մասամբ իւրք դերծ մնացին սոյն անշարժութենէն: 10,000 քիլէ կարծր ցորեն գալով ամբողջովին վաճառեցան օխան 38—39 փարայէն Րումէլի-Էսկիհէլի և քիլէն 21 ½—22 ղրուշէն՝ Ռոստովթօ-Սամսոնի տեսակները: Նմանապէս ծախուեցան 15,000 քիլէ կակուղ ցորեն, որոյ 10,000ը շաբթուս ընթացքին մէջ եկան և 5,000ը պատրաստ մթերք էին: Գիներն են 24—24 ու կէս դահեկան Ֆիլիպէի տեսակները: Կերքս և ագինս ցորեն չի գալով և պատրաստ մթերք ալ չի գտնուելով, ո և է գործառնութիւնք չեղան այդ տեսակ ապրանաց վրայ: Անգործութիւնը կը տիրէ նմանապէս եգիպտացորենի, հաճարի և վարսակի վրայ որոց գիներն են օխան 21 փարա առաջնոյն, 37—38 փարայ երկրորդին և 20 փարայ երրորդին համար: 6000 քիլէ գարի ծախուեցան քիլէն 10—11 ¾ ղրուշէն: Թեփը 16 ½—17 փարայ կ'արժէ: Գալով ալիւրներու, այս շաբթու ժամանած և վաճառեալ ապրանաց համագումարը գրեթէ աննշան էր: Գիներն են 107—119 ղրուշ Օտեսայի, 97—103 Իպրաիլի, 81—86 Վառնայի և 80—88 ղրուշ Բուլկէրի տեսակներուն համար, ըստ գրոշի:

Ոչ և առեւտուր տեղի չունեցաւ լուբիայի, սիսեռի, ոլոռի (բագլա) եւ զանազան հունտերու վրայ, ինչպէս կտաւի, կանեփի, խաշխաշի, բամբակի հունտք, ինչպէս նաեւ կորեկի վրայ: Գիներն են 185-100 դահեկան, 40-47, 35, 48-50, 60, 45-46, 33 և 37-38 փարա: Միայն վաճառեցան 600 պարկ կնճիթ (սուսամ) օխան 96 փարա արտածման և 100 փարա տեղային սպառման համար: Արտածման գըծով [illegible] խաւոր ապրանաց գալով, կարելի է մի քանի գործառնութիւնք եղան. [illegible] ցան միւս կողմանէ 20 պարկ [illegible] 52 պարկ բէկ գեղին, օխան 16 ղրուշ 28 [illegible] ճէնըի Զօրում, 2½ 5 8, թէլթէլ օխան [illegible], որոյ 2ը Թ., թէլթէլ 92 և 2ը 98, 24ը Գարա[illegible] օխան 88 դահեկանէն: Մինչ[illegible] ծախուեցաւ, Էսկիշէ- 400 պա[illegible] [illegible] ակները օխան 13¼ և Եօզկատինները 12¾—13 դահեկանէն: Ոչ և առեւտուր չեղաւ խոզակի եւ մետաքսի վրայ: Այս առթիւ չենք կարող մեր զարմանքը ծածկել այն անբացատրելի անտարբերութեան վրայ, զոր մեր չերամագործք ցոյց [illegible] [illegible] այլ տեղացի մետաքսամանա[illegible]թիւններ [illegible] լուրջ առաջարկութիւնը [illegible] մանեան խոզակներու հարցը կենաց և մահու [illegible] համար: Այս [illegible] յին չերամագործութեան [illegible] մ'է տեղաւոր չերամագործք շատ ընդ [illegible] հարկ է նախան ձեռնհաս իշխանութեանց [illegible] այդ կարգի առաջարկութեանց ընդունելու[illegible] թենէն ծագելիք ապագայ վնասները: Բնաւ ալքօօլ չեկաւ այս շաբթու և թէեւ 1700 տակառի պատրաստ մթերք մը կայ հրապարակիս վրայ, ո և է առեւտուր ալ չեղաւ այս ապրանաց վրայ.

Գաղթաբերքի մասին, վաճառեցան 500 պարկ խաշուէ որոցմէ հասան 1100 պարկ: Գիներն են 100 օխան 9.80—13 օսմ. ոսկի: 6800 պարկ Թրիեսթէի շաքար գալով 4500 պարկի վաճառման մը առարկայ եղան 117—118 ղրուշէն ըստ գրոշի: Ծախուեցաւ նաեւ 115 ղրուշէն 300 պարկ ռուսական շաքար որոցմէ բնաւ չի հասաւ այս շաբթու: 4000 պարկ Ռանկոնի բրինձ եկան և ծախուեցան 127 դահեկանէն: Ճարոնական բրինձ բնաւ չեկաւ. բայց 40 պարկի վաճառման մը առիթ տուաւ 170-185 ղրուշէն:

Սովորական գործառնութիւնք եղան մոմի և բէթրօլի վրայ: Յուունիէի մոմը 63 ու կէս դահեկան կ'արժէ իսկ ռուսական բէթրօլը 23 ղրուշ, իւրաքանչիւր սնտուկը:

* * *

ՕՍՄ. ԿԱՅՍ. ՊԱՆՔԱ

Օսմ. Կայս. Պանքայի Գալաթիոյ, Բերայի և Պոլսոյ գրասենեակները գոց պիտի մնան երկուշաբթի, 6/18 ապրիլ:

Կ. Պոլիս 1/13 ապրիլ 92

Երեսուն տարիէ ի վեր, ԿՐԻՄՕԼ և ԸՆԿ. ԽՈՏԱՅԵԱԼ ՈՒԺՈՐԻ ՕՇԱՐԱԿԸ, կը գործածուի միշտ յարահուն աստիճանաւ: Մանաւանդ տղայոց բժշկութեան մէջ նշանաւոր արդիւնքներ տուած է. մինակ Փարիզի մէջ, տարին 20,000է աւելի տղու տնօրինուած է անկից թէ վզի փշատիկներու, թէ մսերու տժգունութեան և թուլութեան, գլխու եւ դէմքի ուռեցքներու, քերքէշի (րուֆեա), անախորժութեան և այլն: Կարծես առտնին անհրաժեշտ պէտք մը եղած է, եւ ամէն նախատես մայր, գարնան և աշնան մէջ, անկից կուտայ իր տղայոց իբր մաքրողական:

Անվրէպ դեղ՝ տժգոյն, նրբակազմ, թոյլ, ախորժակէ զուրկ, աճումէ և ուսումէ խոնջած տղայոց համար, ԼՐՐԱՍԻ ԵՐԿԱԹԸ կը բժշկէ նաեւ անարիւնութիւնն, արեան նուազութիւնը, քլոռօզը, կանանց ստամոքսի հիւանդութիւններն և կը դիւրացնէ մանկամարդ աղջկանց զարգացումը:

Զատկական մեծ տօնին յատուկ քառաղեր ոսկեզօծ, գեղանկար և ընտիր՝ այլ եւ այլ մեծութեամբ. յատկապէս պատրաստուած իբր լաւագոյն նորութիւն մը. փափաքողք կրնան տեսնել կամ գնել դիմելով «Բիւզանդեան գրատուն» ի Պահճէ-գաբու, թիւ 4 առ Զ. Թորոսեան. գները չափաւոր, հատը 30 փարայէն սկսեալ:

Գրատան նոր թերթերն		ղրշ.	փր.
Monde illustré պատկեր. շաբթթ.		3	—
Journal pour tous	» »	1	—
Musé des familles	» »		30
Revue encyclopédique		5	—

ԳԻՒՄԻՆ ՄԻՋՈՑ

Պատիւ ունիմք ծանուցանել արգոյ հասարակութեան թէ գրասենեակ մի հիմնած լինելով, պատրաստ եմք, նպաստաւոր պայմաններով, ընտանեաց, վաճառատանց, վարժարանաց և մասնաւորաց համար ներկայացնել դասախօսներ, վարժուհիներ, կառավարիչներ, հաշուագէտներ, գրագիրներ, վաճառականական գործակատարներ, կառապաններ, ձիավարժներ, մատակարարներ, հաւաքիչներ, սպասաւորներ եւ սպասուհիներ, ստնտուներ, խոհարարներ (այր թէ կին) պարտիզպաններ, պարի և երաժշտութեան ուսուցիչներ և ուսուցչուհիներ, մինչեւ իսկ շինութեանց գործաւորներ ամէնն ևս բարի վարուց և ուղղութեան վկայագրով և երաշխաւորութեամբ: Նոյնպէս անոնք որ կը կամին այս պաշտօններէն մին ստանձնել թող հաճին Կ. Պոլիս Պահճէ գաբու Խասա էֆ. Բալաս խանի թիւ 18 սենեակը ներկայանալ:

Փափաքողք կարող են դիմել ըստ թրքաց առաւօտեան ժամն 4էն 6, յետ միջօրէի 7էն 10:

ԶԱՐԵՀ ՇԻՇՄԱՆԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿ.

1—10

[illegible] ՕՇԱՐԱԿ

Կ. Պոլիս, 15 սեպտ. 1889

Պարոնայք Սէգոլ և Պռուն,

Ցորմէ հետէ սկսած եմ գործածել ձեր Սէգոլի Օշարակը, միշտ լաւ արդիւնքներ ունեցայ մանկանց [illegible] և [illegible] հիւանդութեանց քանի մը դէպքերու մէջ:

Իմ կարծիքս է թէ այս հաճոյ և յաջող պատրաստութիւնը միշտ նախամեծար համարուելու է [illegible] և կը յանձնարարեմ զայն:

ՏՐ Ա. ԱՆՏՐԷԱՏԷՍ

Կայսերին բժիշկ Օսմանեան բանակի

Լ'ՈՒՆԻՕՆ L'UNION

ՀՐԴԵՀԻ ՃԻՒՂ
ՀԻՄՆԵԱԼ 1828ԻՆ

Դրամագլուխը	Ֆր. 10,000,000
Պահեստի դրամ	» 6,700,000
Գանձերի ապահովագին (Բոնս)	» 63,770,000
1890ի հասոյթք	» 15,000,000
Հրդեհի վնասուց վճարուած	» 160,570,000

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴԴԷՄ ՀՐԴԵՀԻ ԵՒ ԿԵՆԱՑ
Հաստատեալ ի Փարիզ, իւր կեդրոնավայրն, Պանք փողոց, 15
ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

Պ. Պ.
Ա. Տ'ԷՑԹԱԼ, ... Հարաւային երկաթուղեաց ընկերութեան, ՆԱԽԱԳԱՀ
Ս. ՄԱԼԷ, ... մակէ եղբարց Դրամատունէն, Նախագահ «Բարիլիոն-Մէտիթէրրանէ» եր կաթուղեաց ընկերութեան, Նախագահ Օսմ. կայս. Պանքայի, ՓՈԽ-ՆԱԽԱԳԱՀ ՈՒՆԻՕՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ.
... ՍԷՌ, Նախկին գանձատէր, Նախագահ Վիէլլ Մոնթանեի և Լէրինաքի ածխահանաց ընկերութեան.
Ս. ՀԻՐՍԷԼ, Նախագահ Մեկսիգի Ընդհանուր Ապահովագրական ընկերութեան.

Պ. Պ.
Ս. ՃԷՅՄԸՍՆ, Հօթինկըր և Ընկ. դրամատեարց տունէն.
Ֆ. ՄԻՇՕ, Նախկին Նախագահ Բէնի Առեւտրական Դատարանին, վարիչ Ֆրանսական Պանքայի, վարիչ Ֆռանսայի Հիւսիսային երկաթուղւոյն.
Հ. ՄԻՐԱՊՕ, Միրապօ Բաքար, Բիւբարի և Ընկ. դրամատեարց տունէն.
Ա. ԹԻՒՐՆԷՅՍԸՆ, Լիոնի երկաթուղեաց Ընկերութեան վարիչ.
Ա. ՎԻԷՐ, Վ. Էր և Ընկ. դրամատեարց տունէն, վարիչ Ֆրանսական պանքայի, Խռաւ Ֆռանսայի Հիւսիսային երկաթուղեաց ընկերութեան, վարիչ Օսմ. պանքայի.

ՀՐԴԵՀԻ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ) Պ. Պ. ՇԱՌԼԸ ՌՕՊԷՐ. Նախկին պետական խորհրդական, ՏՆՕՐԷՆ
Պռաւօն Ժ. ՍԸՌԻՋ, Նախկին ելմտական քննիչ, ՓՈԽ-ՏՆՕՐԷՆ

ԿԵՆԱՑ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ) Պ. Պ. ԱԼՊԷՐ ՖՈՒ, Տնօրէն
ԷՕԺԷՆ ԼԸ ՍԷՆ, Փոխ-Տնօրէն

ԿԵՆԱՑ ՃԻՒՂ
ՀԻՄՆԵԱԼ 1829ԻՆ

Դրամագլուխը	Ֆր. 10,000,000
Պահեստի դրամ	» 93,8
Կենաց համար վճարուած	» 59,000,000
Ապահովագրեալ գումարը	» 243,580,000

Ընկերութեան դրամատեարք ի Կ. Պոլիս. ՕՍՄ. ԿԱՅՍ. ՊԱՆՔԱ
Մանրամասն տեղեկութեանց համար դիմել առ Մասնաւոր Տնօրէնն Կ. Պոլսոյ, ՍԻՄՈՆ ՔԱՅՍԷՐԼԵԱՆ, Կալաթա, Մահմուտիէ փողոց, Քամանտօ Պանգայի դիմաց, Էրամեան խան, Թիւ 2

ՕՇԱՐԱԿ ԵՒ ԽՄՈՐՈՒԿ AUBERGIER

Լաքթիւքարիոմով

ՀԱՑ ՀԱՐԲՈՒԽ ՑՆՑՂԱՏԱՊ

Հաւանութեամբ Բարիզի բժշկական Ակադեմիային
Ընդդէմ ԹՈՔԵՐՈՒ եւ ՑՆՑՈՒՂՆԵՐՈՒ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ, կը հանդարտէ ՀԱԶԸ, կը վանէ ՔՆԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
ԿԸ ԳՏՆՈՒԻ ԱՄԷՆ ԴԵՂԱՐԱՆԱՑ ՄԷՋ

EMULSION SCOTT

(ՍԳՈՏԴԻ ՕՇԱՐԱԿ)
ՄՈՐՈՒԻ ՁԿԱՆ ԼԵԱՐԴԻ ԻՒՂ
Խմբագրեալ ...
Պատրաստեալ Ճեռամբ ՍԳՈՏԴԻ և ՊՕՈՒՆԻ ի Նիւ-Եորք.

Կաթին չափ ախորժահամ է.
Մորթէ ձկան հում իւղի բոլոր յատկութիւններէն զատ, եբոֆոսֆիդներու յատկութիւններն ալ ունի

Կը բուժէ Թոքախտը
Կը բուժէ Անարիւնութիւնը
Կը բուժէ Խոյլերը
Կը բուժէ Հազը, ցրտառութիւնները
Կը բուժէ ընդհանուր տկարութիւնը
Կը բուժէ մանկանց ճօղածութիւնը

Բժիշկներէն ընդունուած է, ախորժ համ ու հոտ ունի, դիւրամարս է, և ամենէն փափուկ ստամոքսները կը տանին զայն.

Կը վաճառուի գլխաւոր դեղավաճառաց և դեղագործաց քով.
Գործակատարք ի Կ. Պոլիս, ՀԱՄՄԷՐ ԵՒ ՀԻՐԵՌԼ 212

ԱՄԵՆԷՆ ՄԵԾ, ԱՄԵՆԷՆ ՀԻՆ, ԱՄԵՆԷՆ ՀԱՄԲԱՒԱՒՈՐ

ՀԱՆԴԵՐՁԵՂԻՆԱՑ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՀԱՄԱՑՆ ՍԻՐԳ. ԹՈՒՐՔԻՈՅ, ԱՍԻԱԿԱՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

ՖՐԱԹԷԼԼԻ ԿՈԼՏԷՆՊԵՐԿ

Առեւտրական Անուան Ներքեւ

Այս վաճառատուն կը յանձնարարուի հաստատութեան և ամեն մրցման կրնայ դիմադրել իր կերպասներուն ընտիր յատկութեամբը, պատրաստութեան տոկունութեամբը, ինչպէս նաև հանդերձին գեղեցիկ կտրուածքովը.

ԳԼԽԱՒՈՐ ՄԹԵՐԱՆՈՑՔ Ի Կ. ՊՈԼԻՍ
Թիւնելի քով Թիւ 2, եւ Քարաքէօյի կամուրջին գլուխը Թիւ 28
ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԵՒ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄ
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂՔ

Հալէպ	Փիլիպէ	Քիոս	Տրիպոլիս (Սուրիական)
Քավալլա	Բոր-Սաիտ	Թարսուս	Եաֆա
Ռուսճուք	Սելանիկ	Ատանա	Աքեա
Զմիւռնիա	Սամսոն	Պէյրութ	Աղեքսանդրիա
Վառնա	Մերսին	Դամասկոս	Գահիրէ ևն. ևն.
Պուրկաս			

ԼԱՆՔԱՇԱՅՐ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Ի ՄԱՆՉԷՍԴԸՐ
Հիմնեալ 1852ին

Դրամագլուխ	Անգլ. Ոս.	3,000,000
90 դ. կ. 31ին աւանդ. տրուած գմ.		1,658,078
1890 դեկ. 31ին պահեստ		1,255,838
Հասոյթ 1890ին		826,091

Այս ընկերութիւնը ընդդէմ հրդեհի կապահովէ ամեն տեսակ շէնք, կահ, ապրանք, ի Պոլիս և ի շրջակայքն, ինչպէս և Նաւերնաւահանգստին մէջ.

Վնասի ատեն առատ և խղճամիտ վճարում.
Տեղեկութեանց համար դիմել առ գործակալութիւնն ընկերութեան, 1 և 2 Իզզէթ փաշա խան, Ղալաթիա.

Գործակալ ՐԻՉԱՐՏ Մ. ՊՕՆՏ
Ներկայացուցիչ
ՊՕՆՏ, ՄԻԼԼԸՐ ԵՒ ԸՆԿ.

COMP 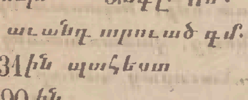 RUSSE

DE NAVIGATION A VAPEUR ET DE COMMERCE

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՇՈԳԵՆԱՒԱՑԻՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Շաբթուան երթեւեկութիւնք

Բշ. 6/18 Օտեսայի ուղղակի, ժամ 2ին յետ միջօրէի.
Գշ. 7/19 Աղեքսանդրիոյ ուղղակի ուղեւորակ, ժամ 5ին յետ միջօրէի. Պէրէյթի ճամբով
Դշ. 8/20 Սեվաստոպոլի ուղեւորակ, առաւօտեան ժամ 10ին.
Դշ. 8/20 Ուղեւորակ գետի փոքր Ասիոյ նաւահանգիստները մինչեւ պաթում, առաւօտեան ժամը 11ին.
Եշ. 9/21 Օտեսայի ուղեւորակ, ժամ 2ին յետ միջօրէի.

Ազդ —Ապրիլ 8/20, երկուշաբթի օրը կ'պոլսեն գետի Ուղեւոր նաւահանգիստները մեկնող ուղեւորը Զմիւռնիա մէջ պիտի հանդիպին Թրիբոլի, Պէյրութ, Եաֆա, և Բոր-Սայիտ գալով շոգենաւ. 10

MERVEILLEUSE DÉCOUVERTE!
Plus d'ASTHME, Plus de SUFFOCATIONS
Les Papiers, les Poudres, les Cigarettes, à base de narcotiques, calment momentanément vos souffrances épouvantables, mais vous tuent sûrement.
ASTHMATIQUES!
Le SEUL CURATIF de l'ASTHME,
Le SEUL REMÈDE INOFFENSIF qui GUÉRIT, c'est la
LIQUEUR DE L'ÉTOILE
du Chimiste Lastes, perfectionnée et préparée par
Mario LECHAUX, Phn-Cien, 164, r. Ste-Catherine, BORDEAUX
Une intéressante Notice, contenant tous les renseignements sur la médication et de nombreuses attestations de son efficacité, est envoyée gratis et franco à tous ceux qui la demandent.
DÉTAIL : Dans toutes les bonnes Pharmacies.

ԴԵՂ ՋԵՐՄԻ ԵՒ ՏԵՆԴԻՑ

Տոքթոր Այէրի ջերմային հիւանդութեան, այս դեղն որ անխառն բաղադրութիւն մի է զուտ բուսեղէնից, է գաւանահամ և ազդու կազդուրիչ ամեն տեսակ ֆիզիքական խանգարմանց, որ յառաջ կուգան ճահճախառն վայրերու ջերմոտ կլիմային վատ ու ապականեալ օդերէն, որուն օգտակարութիւնն և ազդեցիկ առողջ յատկութիւնն երաշխաւորեալ է նորա անհամար արդիւնքը առողջ ամեն. Այս ֆիզիքական խանգարումներն յառաջ կուգան օդին մէջ լողացող թունաւոր անվնասելի նիւթոց միջոցաւ, որք թոքերէն անցնելով կը մտնեն արեան մէջ, կը խանգարեն լեարդն, և յառաջ կը բերեն տեսակ տեսակ ջերմեր և տենդեր, և արեան թունաւորումն. որոց առ անուններ տրուած է. ջերմն և տարտամ, թաքուն ջերմ, պարբերական ջերմ, ընդհանրական ջերմ մագձային տենդ և հրատապ տենդեր.

Թունաւորեալ օդերէ պատճառեալ հիւանդութիւնք կը պատահին այն տեղեր ուր մթնոլորտն ապականեալ է թունաւորեալ է ճահճերէ կամ ճահճախառն վայրերէ բուսեղէն նիւթոց քով, կամ բաց աղբանոցներէ և ականներու ծակ տեղերէն ելած թունաւոր կազերով, զորս մարդիկ կը ծծեն շնչառութեամբ.

Այէրի ջերմի ու տենդից դեղը կը ջնջէ այս թունաւոր նիւթոց կամ կազերու ազդեցութիւնն և դուրս կը վանէ զայն մարմնոյն մէջէն, որոյ գործածութիւնն առողջարար անվտանգ և անվնաս է և օգտակար առողջ, միայն թէ տրուած հրահանգին համեմատ գործածուի. կը ծախուի Ամերիկեան և ընկերաց Ամերիկեան վաճառատան մէջ ի Ղալաթիա Կ. Պոլսոյ. 22

Արտօնատէր Ս ՏԱՄԱՏԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԵՒԵԼՔ ԼՐԱԳՐՈՅ

ՓԻՆԹՕ ԱՄՐԱՄ ԵՒ ԸՆԿ.

Փինթօ Ամրամ և Ընկ. վաճառատունը պատիւ ունի ծանուցանել մայրաքաղաքիս եւ նահանգաց կօշկակար արհեստաւորաց թէ իր խանին մէջ (Փինթօ Ամրամ խան) ի Պոլիս, Սուլթան Համամ, հաստատած է մեծ մթերանոց մը Հոռոգոսի եւ Միտիլլի մեծ գործարանէն ելած քէօսէլէներու.

Միեւնոյն վաճառատան մէջ կը գտնուին Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ լաւագոյն գործարաններէն ելած ամեն տեսակ կաշի՝ կօշիկներու շինութեան համար.

Փինթօ Ամրամ և Ընկ. վաճառատունը, երկար ժամանակէ հետէ ծանրածանօթ այս տեսակ գործոց մէջ, կարող է պատասխանել ամեն պահանջմանց իր բազմաթիւ յաճախորդաց որք այնքան լիուլի վստահութեան ապացոյցներ տուած են իրեն.

ՌՈՒԵԱԼ ԷՔՍՉԷՆՃ
ԱՍԻՒՌԱՆՍ ՔՈՌՓՈՐԷՇԸՆ

ԱՄԵՆԷՆ ՀԻՆ ԵՒ ԱՄԵՆԷՆ ՄԵԾ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՍՏԱՏԵԱԼ Ի ԼՈՆՏՈՆ 1720ԻՆ

Դրամագլուխ աւելի քան	Անգլ. ոսկի	4,000,000
Ցարդ հրդեհի արկածից համար տուած է	»	35,000,000

Ընկերութիւնը կ'ապահովագրէ քարաշէն և փայտաշէն ամեն տեսակ կալուածներ, կահ կարասիք և ապրանք.

Վճարմունք ամենայն կանոնաւորութեամբ և ժամանակին առանց որ եւ իցէ ԶԵՂՉԻ կը կատարուին.

Աւելի ընդարձակ տեղեկութիւն առնուլ փափաքողք կը հրաւիրուին դիմել առ Ընդհանուր գործակալս Ճ. Վ. ՈՒԻԹԱԼ ԵՒ ԸՆԿ.
Պահճէ Գաբու, Մէյտանճըք սօքաք, Ուիթալ Խան.

ԵՌԱՑԵԱԼ ԱՆԹԻԲԻՌԻՆ

ԼԸ ԲԷՏՐԻԷԼԻ
ԸՆԴԴԷՄ ԳԼԽԻ ՑԱՒԵՐՈՒ, ԾՈՎԷ ԲՌՆՈՒԵԼՈՒ
ԳԵՐԱՁԱՆՑ ԴԱՐՄԱՆ ԷՆՖԼՈՒԷՆՑԱՅԻ ԵՒ ՏԱՆԿԻ

Ասիտ Գառպոնիքը կը փարատէ դեղին գործածութեան յառաջ բերած խիթերն և սրտի խառնուքը.
ԼԸ ԲԷՏՐԻԷԼ ԵՒ ԸՆԿ. ի Բարիզ, եւ դեղատանց մէջ.

ԴԱՄԻԱՆՈՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Ի ՄԱՀՄՈՒՏ ՓԱՇԱ 211 ԹԻՒ,
ԵՒ Ի ՂԱԼԱԹԻԱ ԷՍԿԻ ՍԱՆՏԸՔՃԸԼԱՐՕՔՃՈՒԼԱՐՓՈՂՈՑ, 77 ԹԻՒ
ՍՌԱՆՑ ՀԱՄՈԶՄԱՆ ԳՆԵԼՆ ԽԱԲՈՒԻԼ Է

Քսան տարիէ ի վեր արհեստիս բարգաւաճմանը նախանձախնդիր մեր մեծարոյ յաճախորդներն գոհ ընելով, իրաւամբ մեծ քաջալերութիւն վայելեցի, եւ որովհետեւ յաճախորդացս շատերն Ղալաթիոյ կողմը կը գտնուին, աւստի պատրաստութեան վերյիշեալ թուով մասնաճիւղ մը բանալ խոստանալով դարձեալ կողմը տոկուն, նիւթն հաստատուն եւ ազնիւ, ձեւն քան ամենայնի նրբագեղն, և գինն կարելի եղածին չափ աժան շինել. սակայն պէտք է գիտնալ թէ, մեր այս աժանութեան պէտքերնիս ոչ թէ ոմանց նման անպիտան նիւթ գործածելով խաբել է, այլ եւ գլխաւորաբար նիւթերն Եւրոպայէն ուղղակի բերել տալու, եւ խիստ քիչ շահելու չափաւորութեան վրայ հիմնեալ է.

Պոթին կալոշ	ղշ.	95	Սկարբին	ղշ.	52
Մանթարըլ Պօթին	»	75	Պարի սկարբին	»	45
Պոթին	»	67	Կօճակաւոր պոթին	»	75
Մոյկ	»	140	Կանանց մուճակ	»	35
Մոյկ և կալոշ	»	130	Կանանց սկարբին	»	40

Ապսպրուածներուն վրայ տասը ղրուշ յաւելում կըլլայ.

Լ'ԷՔՕՆՕՄԻ ԷՆԹԷՌՆԱՍԻՕՆԱԼ
L'ECONOMIE INTERNATIONALE

ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ, ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ, ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆ
Ապահովագրական փոխադարձ ընկերութիւն վասն վերակազմութեան դրամագլխոյ
Հաստատեալ Գաղղիոյ Հանրապետութեան 1868 յունվար 22 հրամանագրոյն համեմատ

ԿԸ ԳՈՐԾԷ ԸՆԴ ՀՍԿՈՂՈՒԹԵԱՄԲ ԳԱՂՂԻՈՅ ՏԷՐՈՒԹԵԱՆ

Ամեն ոք գիտէ խնայողութեան կարեւորութիւնը, բայց շատ անգամ դադրելով մեր խնայած և աւելցուցած սակներն ընդունող յատուկ հաստատութիւններ կը կորսնցնենք դրամագլուխ մը կազմելու առիթն և հազար ու մէկ պատճառներ գտնելով մեր խնայածսակներն յումպէտս կըվատնենք.

Փոքր գումարներով դրամագլուխ մը կազմելն ալ դժուարին և գրեթէ անկարելի է, եթէ այսպիսի ընկերութեան մը հետ մասնաւոր կապակցութիւն մի չունենանք.

Ահաւասիկ «Լ'էքօնօմի էնթէռնասիօնալ» ընկերութիւնն որուն փոքր գումարներ, այսինքն ամիսը հինգ, տասը եւն վճարելով, ապագային մեր ձեռքը կ'ունենանք համեստ դրամագլուխ մը.

ԱՌԻԹԷՆ ՕԳՏՈՒԻՆՔ 265

Աւելի մանրամասն տեղեկութիւն ուզող և բաժանորդագրուիլ փափաքողները կը հրաւիրուին դիմել ի Սիրքէճի, հանրային պարտուց պաշտօնատան դիմացը, Կիւլպէնկեան խան, Թիւ 26-27. ընդհանուր տնօրէն Բ. ՇԷՀԻՐԼԵԱՆԻ կամ ընդհանուր քննիչ ԱՆԻՔՏՈՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ.

ՖԱՆԷԼԱՅԻ ՀԻՒՍԱՐԱՆ ԵՒ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՍԼԱՆԵԱՆ ԵՂԲԱՐՑ

Ի Մահմուտ փաշա, Քիւրքճի խան, Թիւ 26 եւ 15, եւ Պահճէ Գաբու, Մսքսատանճըկարդ Թիւ 44 Թօմաֆիյէի վաճառատունը.

Թէ՛ մեծ և թէ՛ փոքր քանակութեամբ՝ արանց, կանանց և տղայոց համար՝ անխառն բրդէ, մանածէ, եւայլն, ուզուած թանձրութեամբ և ուզուած չափով յանձնարարու. Թինք կ'ընդունինք ու պատրաստ կը ծախուին ֆանէլա շապիկներ, վարտիքներ, մինտաններ եւայլն. Մեր ապրանքները կը մրցին եւրոպականներուն հետ թէ՛ աժանութեամբ, թէ՛ դիմացկունութեամբ և թէ՛ իրենց նուրբ ճաշակով. Յաճախորդք աւելի կերպիւ գոհ պիտի մնան.

ԴԱՐՈՒՍ ՄԵԾ ԳԻՒՏԸ

ԷԼԻՔՍԻՐ ԿՈՏԻՆՕ արագապէս կը բուժէ երիկամանց, Ողնածուծի հիւանդութիւնները, Ինֆլուէնցան, Անարիւնները, ձիւրեալները, և այլն. կ'երիտասարդացնէ և կեանքը կ'երկարէ. Իսկապէս վերանորոգիչ տարր մըն է. արտակարգ զօրութեամբ և աննման առատութեամբ Նոր արիւն մը կու տայ. վնասակար հետք մը չպարունակելով, ամեն տարիքի մէջ կրնայ գործածուիլ, առանց ո եւ է վտանգի.

Գինը 20 Ֆրանք. ի Փարիզ, Սէն Լազար փողոց, Թիւ 7, վարչութեան կեդրոնատեղիէն խնդրել Տքթ. Ժիւլ Լաֆոժի տետրակը, պաշտօնական Փարիզի բժշկական Համալսարանէն. այդ տետրակը պիտի ղրկուի ձրիապէս և առանց ճամբու ծախքի.

Ի Կ. Պոլիս կը վաճառուի Քանզիւմի Բրիտանական դեղարանը.

ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՔԵՆԱԿԱՆ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆՑ ԵՒ ՁՈՒԼԱՐԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ՍԷՔ ԵՂԲԱՐՑ, ՏԱՐՄՇԹ Տ

ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆՔ
ՋԱՂԱՑՔՆԵՐՈՒ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆ
Կը հաստատուին ցորեն և հանգոյն նիւթեր աղալու յատուկ ջաղացքներ, Բրինձ կեղեւելու գործիքներ. Գարի փեթեկող և մաքրող աղօրիք. Ակօսող մեքենայք
ՇՈԳԵՇԱՐԺ ՄԵՔԵՆԱՅՔ
Քլանով մը և բաղադրեալ դրութեան համեմատ յոյժ նուազ շոգի սպառելու երաշխաւորութեամբ.
Կիսաշոր մամուլք, արուեստական երկաթուղիք.
ՑՈՐԵՆԻ ՇՏԵՄԱՐԱՆՔ
ՋՐՀԱՆՔ

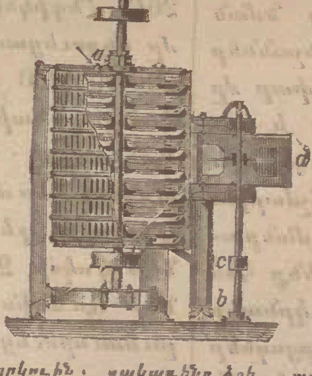

ՓՈԽԱՆՑՄՐԻՆՔ
Հեռա գերմանական կամ ամերիկեան դրութեան (Սիլէր).
ԱՂԻՍԱՐԱՆԻ ՔԵՏԵՂՄՈՒՆՔ
Աղիւսարանք կը հաստատուին Նրբանածեւ փառօ համար երկաթեղէնք
Աղիւս բանի մեքենայք
Շոգենաւերէն ապրանք պարպող վերամբարձ մեքենայք
Շարժուն վերամբարձք, փոխադրիչ մեքենայք.
ՊՏՈՒՏԱԿԱՁԵՒՔ ԵՒ ՋՐԱՐԱՇԽԱԿԱՆ ԱՆԻՒՔ
Ջրաբաշխական վերամբարձք, ջրաբաշխական չարժիչ մեքենայք.

Աշխարհի ամեն երկրաց մէջ կը ղրկուին. սակագինը ձրի, պայմաններն յոյժ գոհացուցիչ են ... ւնը դիւրին.
Ընդհ. Ներկայացուցիչ Ժ. ՍԻՐԻՆԿԱՃԱԼՁ, Կ. Պոլիս, Կալաթա, Սելանիկ խան, 23.

ՇԻՐՔԷԹԻ 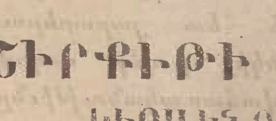 ԽԱՅՐԻՅԷ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ 6
1892 ՄԱՐՏ 4 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ՄԻՆՉԵՒ ԱՊՐԻԼ 20

Վոսփորէն Էջնող շոգենաւեր

03 31 Պէպէք. Առնաւ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիք.
12 35 Եէնիմ. Մեղ. Պէօյիւք. Թար. Եէնիք. Միրկ. Ռ. Հիսար Պէպէք. Առնվ. Գուրուչ. Օրթ. Պէշիքթաշ
12 30 Վանիք. Չէնկել. Պէյլէր. Գուզկ.
12 30 Պէյգօզ. Բաշաղ. Չուպզ. Գանլըճ. Ա. Հիսար Գանտ. Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզկ.
1 40 Պէյգօզ. Բաշաղ. Եէնիք. Գանլըճ. Միրկ. Ռ. Ա. Հիսար Գանտիլ. Առնաւտ. Չէնկլք. Պէյլր. Օրթք. Գզկճ. Իւսկիւտար. Պէշիք. Գապաթաշ
1 40 Եէնիմ. Մեզար. Պէօյք. Թարապ. Եէնիք. Իսթէն. Միրկն. Ռ. Հիսար Պէպէք. Առնվ. Գուրչ. Օրթք. Պէշիքթաշ.
2 50 Ռ. Ա. Գավ. Մեզարպ. Պէօյ. Թարպ. Պէյգօզ. Բաշաղ. Չուպզ. Գանլըճա Ա. Հիս. Գանտլ. Վանիք. Չէնկ. Պէյլէր. Գուզկ. Իւսկտ.
3 5 Եէնիմ. Մեզպ. Պէօյիւք. Թարպ. Եէնիք. Իսթէն. Միրկ. Պոյաճ. Ռ. Հիսար. Պէպէք. Առնվ. Գուրուչ. Օրթ. Պէշիքթաշ
4 30 Եէնիմ. Մեզարպ. Պէօյիւք. Թարպ. Եէնիք. Իսթէնիա Միրկէօն Պոյաճ. Ռ. Հիսար Պէպէք. Առնաւ. Գուրչ, Օրթաք Պէշիքթաշ
4 35 Եէնիմ. Մեզարպ. Պէօյիւք. Թարպ. Պէյգօզ. Բաշաղ. Չուպ. Գանլ. Ա. Հիսար Գանտիլ. Վանիք. Չէնկ. Պէյլէր Գուզկ. Պէշիկթաշ
6 — Եէնիմ. Մեզար. Պէօյիւք. Թարապ. Եէնիք. Միրկ. Պոյաճ. Ռ. Հիսար Պէպէք. Առնաւ. Գուրչ. Օրթաք. Պէշիք.
7 — Միրկն. Ռ. Ա. Հիսար Գանտ. Առնվտ. Չնկլ. Պէյլպէյ. Օրթք. Գզկճ. Պէշիք. Իւսկ.
7 — Եէնիմ. Մեզարպ, Պէօյիւք. Թարապ. Պէյգ. Բաշաղ. Եէնիք. Միրկ. Գանլըճ. Ռ. Ա. Հիսար Գանտըլ. Առնաւ. Չէնկել. Պէյլ. Օրթաք. Գուզկ. Պէշիք. Իւսկ.
7 45 Ա. Ռ. Գավ. Եէնիմ. Մեզպ. Պէյիւք. Թարպ. Եէնիք. Միրկէօն Ռ. Հիսար Պէպէք. Առնվ. Օրթաք. Պէշիկ.
8 15 Մեզարպ. Պէօյիւքտէրէ Թարապիա Պէյգօզ Բաշաղ. Չուպ. Գանլ. Ա. Հիսար Գանտ. Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզկ. Իւսկ.
9 — Պէօյիւքտ. Թարպ. Եէնիք. Իսթէնիա Պոյաճ. Ռ. Հիսար. Առնաւուտքէօյ Օրթաք Պէշիկ.
10 — Եէնիմ. Մեզարպ. Պէօյիւք. Թարպ. Եէնիք. Միրկ. Ռ. Հիսար Պէպէք Առնվ. Գուրչ. Օրթ. Պէշիք.

Կամուրջէն մեկնող շոգենաւեր

2 30 Պէշիք. Օ Թաք. Առնաւ. Պէպէք Ռ. Հիսար Միրկն. Եէնիք. Թարպ. Պէօյք. Մեզարպ. Եէնիմ.
3 20 Իւսկ. Գուզկ. Պէյլէր. Չէնկ. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար. Գանլըճա. Չուպզ. Բաշաղպահճէ Պէյգօզ Թարպ. Պէօյք. Մեզպ. Եէնիմ.
3 35 Գապաթ. Իւսկ. Պէշիք. Գուզկ. Օրթ. Պէյլ Չէնկելք. Առնաւ. Գանտ. Ա. և Ռ. Հիսար Գանլըճ. Միրկ. Եէնիք. Բաշաղ. Պէյգ. Թարպ. Պէօյիւքտ. Մեզարպ. Եէնիմ.
4 1 Պէշիկ. Օրթաք. Գուրչ. Առնաւ. Պէպէք Ռ. Հիսար Պոյաճ. Իսթէնիա Եէնիք. Թարպ. Պէօյիւք. Մեզարպ. Եէնիմ.
5 15 Իւսկ. Պէշիք. Օրթ. Գուր. Առնվ. Պէպէք Ռ. Հիսար Միրկ. Եէնիք. Թարպ. Պէօյիւք. Մեզպ. Եէնիմ. Ռ. Ա. Գավաք
5 20 Իւսկ. Պէշիք. Գզկճ. Օրթաք. Պէյլէրպէյ Չէնկլք. Առնվտ. Գանտլ. Ա. Ռ. Հիսարը Գանլըճ. Միրկէօն
6 — Գապաթ. Իւսկ. Պէշիք. Օրթաք. Առնաւ. Պէպէք Ա. Ռ. Հիսար Միրկ Եէնիք. Պէյգօզ Թարպ. Պէօյք Մեզարպ.
— Պէշիք. Իւսկ. Գուզկուճուկ. Պէյլէր. Չէնկել. Առնաւ. Գանտ. Ռ. Հիսար Պոյաճ. Գանլըճա Եէնիք. Թարպ. Պէօյիւք.
8 30 Պէշիքթաշ Օրթ. Առնվտ. Պէպէք Ռ. Հիսար Միրկ. Եէնիք. Թարպ. Պէօյք. Մեզպ. Եէնիմ.
9 20 Պէշիկ. Օրթաք. Գուրչ. Առնաւ. Ռ. Հիսար Պոյաճ. Եէնիք. Պէյգօզ. Թարպ. Պէօյիւք. Մեզարպ. Եէնիմ.
10 15 Գապ. Պէշիք. Իւսկ. Գուզկ. Պէյլ Չէնկէլք. Գուրուչ. Առնաւ. Գանտլ. Ա. Ռ. Հիսար Գանլըճ. Միրկ. Եէնիք. Բաշաղ. Պէյգօզ
10 5 Գապ. Գուզկ. Պէյլէր. Չէնկ. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար Գանլըճա Բաշղ. Պէյգօզ Մեզ. Ռ. և Ա. Գավաք.
10 20 Պէշիքթաշ, Օրթաք. Գուրուչ. Առնաւ. Պէպէք Ռ. Հիսար Պոյաճ. Միրկէօն Իսթէնիա Եէնիք. Թարպ. Պէօյք Մեզարպ. Եէնիմ.
11 10 Իւսկ. Գուզկ. Պէյլէր. Չէնկ. Վան. Գանտ Ա. Հիսար Գանլըճ. Չուպ. Բաշղ. Պէյգ.
11 20 Պէշիքթ. Օրթաք. Առնաւ. Պէպէք Ռ. Հիսար Միրկ. Եէնիք. Թարպ. Պէօյք. Եէնիմ.
11 30 Պէշիք. Գուզկ. Օրթ. Պէյլէր. Չէնկ. Վանիք.
12 — Պէշիք. Օրթաք. Գուրչ. Առնաւ. Պէպէք.